This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i margen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibiliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål
  Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- Ikke bruk automatiske søk
  Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- Behold henvisning
  Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- Hold deg innenfor loven
  Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på http://books.google.com/

WIDENER
HN TD37 6

Scan 7643.6

Harvard College Library

GIFT OF

THE VIKING CLUB

OF BOSTON

Received July 19, 1899

JONAS DAHL

CARGADØR SAHL

SKILDRINGER

FRA DE GAMLES LIV I BERGENSLEDEN

TREDIE OPLAG

KRISTIANIA
H. ASCHEHOUG & CO.s FORLAG
1899

Scan 7643.6

Harvard College Library.
Gift of
The Viking Club
of Boston.
19 July, 1899.

AKTIE-BOGTRYKKERIET

MINE SVOGERE, FABRIKEIERNE

HENDRIK JANSEN FASMER

OG

JAN HENDRIK FASMER

TILEGNET

I ANLEDNING AF

ALVØENS PAPIRFABRIKS

HUNDREDAARSFEST

I

Jeg kjender en Holme,
hvor høist et Hundre bor.
Imellem Knat og Knause
kun grissent det gror.
Den røde Nellik nikker
i den riftede Rab,
og Havet Holmen slikker,
som en Løve sin Lab.

*

Vest i Havet laa en ensom Ø, som hedte Udvær. Langt, langt udenfor den øvrige Skjærgaard. Fire fem Mil indenfor sig kunde de se Norges Fjeldgard ringe Landet, de Hundre Mennesker, som fristede Livet paa dette flydende Flag.

Øen var ti Kilometer i Omkreds og fyldt af store Klipper, som midt paa Øen aabnede

sig til en bred og vandsyg Dal. Den gik tvers over hele Øen, fra Sørvig til Nordvig, og var ganske flad fra Fjærebakke til Fjærebakke.

Under Klipperne laa nedramlede Stenblokke, svære som Hus. Og overalt mellem Blokke og Berg, ja lige til Tops i Tødrne* lyste saftigt Græs paa fugtig Grund. Kanske det var denne Fugtighed, som gjorde at der ikke fandtes en Lyngbusk paa Øen. Dyrkning havde ialfald ikke fjernet Lyngen.

Om Sommeren blomstrede vild Efeu og Kaprifolium over de svære Stenblokke, og hele det vandsyge Dalføre lyste skinnende gult af Vasblom, eller Sigblom, som de kaldte den, fordi den elskede det uforstyrrede, gamle Vand-sig.

Konge paa Udvær var *Jan Sahl.* Han eiede hele Øen med Lut og Lunne.

Den havde været i Familien før; havde tilhørt Morfaderen, Cancellie-assessor Berman, som havde samlet sig en Masse Jordegods, baade rundt Byen og sørover langs Kysten og udover Holmerne.

Hans Billede hang endnu i Øens lille Kirke. I grøn Kjole med sort Fløielskrave og store Opslag paa Armene; rød Vest og Kniplinger om Haandled og Brystaabning. Udseendet

* To, flert. Tør ɔ: flad, græsgroet Afsats.

var saa ungt, at Jan Sahl ikke kjendte sin Bedstefar igjen. Men bag paa Billedet stod der med penselbrede Kjæmpetræk:

«Hans Dankertsen Berman, fød 13. Nov. 1739. — Wirkelig Cancellie-Assessor, Raadman, Raadstue-Skriver i ***, Første-Secretair udi ***'s Stift-Over-Ret, Eyer af Udvæhr og Kirken.»

Han havde havt en Søn og to Døtre. Den ene Datter giftede Jan Sahls Fader og den anden den rige Generalconsul van Gelder paa Kloster. Sønnen blev en stor Godseier og Ødeland, som den øvrige Familie ikke kjendtes ved, men hvis Godser taalte den letsindigste Tapning; og hans Søn igjen sagdes at følge i sin Faders Spor.

Jan Sahls hæderlige Fader derimod havde faaet Ende paa sin Arv, kort efter at hans ældste Søn var bleven voxen. Og Jan Sahl, som ikke var mindre elskværdig og ikke mere foretagsom end sin Fader, flyttede fredsommeligt med Familien ud til «Strømmen» ved Bergensleden.

Strømmen var en Bygselgaard under Onkel van Gelders Gods. Og paa Onkel van Gelder levede de nu alle; umærkeligt for dem selv, skjønt Folkevittigheden snart døbte den gamle for van Gelders «dyrekjøbte» Ven.

Den gamle døde — og Jan Sahl sad lige ubeslutsom paa Strømmen, indtil hans kjærligste Fætter og bedste Ven, unge Berendt Willem van Gelder en Dag realiserede den bedste Ide, han øinede, for at rive Jan Sahl ud af Uvirksomheden.

Der kom Expres fra Byen, roende de Par Mil til Strømmen med indtrængende Bøn fra et anseet Handelshus, om Hr. Sahl vilde hjælpe dem i en Forlegenhed og følge den franske Capitaine Beneman som Cargadør med en Last Rogn til Douarnenez.

Jan Sahl var ikke den, som kunde sige Nei til en Tjeneste. Og Reisen lykkedes ved et Tilfælde, som siden blev Jan Sahls lyseste Minde, saa udmærket, at han i flere Aar var Byens mest søgte Cargadør.

Da fik han sidst i Tyveaarene i Kjøbenhavn Brev om, at Udvær skulde sælges; han fulgte Dampskibet Prinds Carl til Fredriksværn og derefter Constitutionen vestover, steg iland paa Udvær og sendte Expres med Postbomme til gamle Onkel van Gelder, hvori han bad om Raad og Hjælp til at kjøbe Udvær.

Hans store Bryst skjulte nemlig just i disse Maaneder en sød Hemmelighed, som gjorde selv ham energisk for sin Families Velfærd.

Generalconsulen svarede:

«Hvad skal jeg vel gjenmæle til Hr. Vens Spørgsmaal betræffende Udvæhr. Var jeg forsikret om din Bestemmelse paa denne Øe at residere som Eremitte blev uigjenkaldelig for mange Aar, skulde jeg ikkun raade til at blive høistbydende; thi Øen kan med Tiden vorde et Baronie og rigeligen soulagere sin Eyer. Men da Erfaringen paa een Side siger, at Menneskets Sind er foranderligt, og jeg paa anden Side mærker, at hiin underlige Melodie i seneste Bomme fra Udvæhr ikke harmonerer med saadan Sætning, bliver mit Votum, at du ikke betaler Stædet for dyrt. Det hele for c. 2000 Spd. forekommer mig at være fuldkommen nok. — Herfra veed jeg intet at berette, uden at «Borgervennen» idag kræver en Bro over Strømmen, hvoraf Hr. Neveu vil erfare, at vor gode By fortvarende udvider sig — — —

Forbliver din sande Ven og Morbroder

Willem Berendt van Gelder.»

Saa reiste Jan Sahl til Auktionen paa Thingstedet. Tørres i Aakrehavn havde nær faaet Tilslaget, saa seig og slu han var; for Jan Sahl elskede Fred, og dette blev jo som et halvt Slagsmaal. Men da fik gamle Jørgen Nordvig,

som var hans Følgesvend og Udværbuens Bedstemand, og som heller vilde Øen skulde faa en godslig end en streng Herre, Lov til at byde for ham til 2000 Spd., mens Sahl selv trak sig og sit ømme Skind udenfor paa Bakken.

Og saa fik Sahl Tilslaget for 1250 Spd. Tørres var bare Eier af 1200 Spd. og havde ikke noget Rygstød.

Men da han gik ud af Thingstuen og skraalte: «Eg er høg som høver* ligavæl,» slog han til Sahls Benauelse knytte Næven i Døren, saa Hakkene var at se. Og dermed seilede han i Ærgrelsen lige til Bergen og kjøbte en Skonnert for sine 1200 Daler. Med den tjente han da ialfald det dobbelte af, hvad Sahl tjente paa Udvær. Men han selv — han kunde jo bragt Udvær ud i det firdobbelte strax.

Kjøbesummen fik Jan Sahl af Onkel van Gelder og andre 1250 Daler til, foruden Bygningsmaterialier, forat han kunde faa sig standsmæssigt Hus og Sjøhus med Baade og Nøter og andet nødvendigt.

Og nu havde Jan Sahl altsaa været Konge paa Udvær meget over et halvt Snes Aar; elsket og æret af alle — Bygslere og strand-

* høg som høver ɔ: lige holden; lige glad.

siddende Fiskere og Lodse. For én Ting var alle fuldt enige om, at «gamle Sahl» vilde heller andre skulde have Fordel og Velvære end han selv. Som en Velgjører og Patriark blev han seet op til af hver levende Sjæl paa Øen.

Alligevel var det ikke derfor, at alle kaldte ham «gamle» Sahl; men til Forskjel fra den yngre Broder, som han længe havde havt hos sig paa Øen. Nu ivinter var imidlertid Broderen død.

Han havde været tilsjøs, men forsimpledes mer og mer og drev det tilslut bare til at drikke og slaaes; dermed fortsatte han derude hos sin godmodige Broder, indtil han blev paa Sjøen.

«Haa nei!» sa' Sven Raadsdreng, «det hjalp nok ikje at være Navligatør, naar en ikje kunde navligere seg sjøl.»

Unge Sahl havde nemlig været inde paa Thingpladsen, opført sig brutalt og var derfor ikke, som hans ældre Broder, bleven buden ind til Middagen med Skriverfolket. Derfor var han i Fornærmelse dragen til en Udhavn, hvor Værbuen havde lagt til for Storm, og havde stordrukket med dem og Stedets Gaster.

For der «i Havnen» var Brændevinsrettighed. Og om den havde der dannet sig et Hi af Bjørne, som sugede paa Tønden. Der boede

«Haavar i Havnen», som engang en Ko sad fast i et Myrhul og tre Mand balte med at faa den op, gik lunt hen og sagde: Flydje dokke, Baadn! og trak Koen op alene. — Og der boede Baard Vigen, som ikke veg for ham; han som netop var hjemkommen fra sit længe navngjetne Ophold hos Morbroder sin, Øens stærkeste Mand. Den gamle havde havt ham hos sig i samfulde otte Dage bare for at drages med ham og se «om han ikje endnaa klarte det Kræet, som vaks op». Man sagde, at Baard havde været saa godslig at lade han Morbror vinde, for ikke at tage Alderdomsglæden fra ham.

Skipper Sahl og Baard maalte hinanden længe. Men ved Kveldsbordet gjorde Baard et af sine Kraftstykker; han tog et Tag i Bænken og vippede sig midt op paa Bordet, saa Krus og Kummer klirrede.

«Ned med dig!» kommanderede Skipper Sahl. Men Baard Vigen svarede selvgodt: «Gjere han Baard Vigen Ska'e, saa e han sjøl Mand te betala for seg.»

Da tog Skipper Sahl ham vakkert paa begge Hænder og slap ham ud igjennem Døren som en Dot. Og endda sagde Sven Raadsdreng, at «gamle Sahl» var stærkere end Broderen, men

han var for godslig til at syne det for noget Menneske.

Jo længere Dagen led, des mer storskrydende blev Navligatøren og haanede de andre, som ikke turde seile tilhavs i sligt Veir.

«Nu har jeg ført tre Brigger og et fuldrigget Skib lige til Levanten og skulde ikke kunne føre en Sexæring over til Udvær i saapas Kuling.»

Ingen turde eller vilde holde ham. Saa drog han skraalende afsted — og kom aldrig frem.

Men Broderen blev hedende «gamle Sahl», endda han var alene.

II.

Der kom han skridende nedover mod Sørvig. Med sine smale Øienstriber under de svære, side Øienlaag og med sin store Dobbelthage. Høi og før og majestætisk. I langskjødet, brun Frakke og med storskygget, høiposet Kaskjet; den eneste byklædte paa hele Øen.

Den ene store, haarede Haand laa paa Ryggen, den anden førte en høi, sølvknappet Stok.

Ret som det var, stansede han og pustede svært; snudde sig og mysede rundt efter Sel-

skab. Hans blankragede Ansigt oplivedes af Godmodighed, naar et Menneske øinedes etsteds i Dalsænkningen, og han naaede dem, hvor fjernt de var, med et venligt Ord af en vældig Røst, som rullede i Ekko hele Dalen ud.

Det var vaardages — i April. Stille, klart Frostveir. Hvor Stengjærdet skyggede for Solen, var Stien endnu haardfrossen; og lige udenfor Skyggekanten, hvor Solen endnu ikke havde fuldført sit Tø-værk, laa der en blank, graahvid Frostrand, som skjød sine Protuberantser. Gamle Sahl stak Stokken frem og fulgte stregende Randen med den.

Ved det store Sjøhus, hvor Sahl havde Brændevinsbod, stod den forliste Hollænder paa Hjørnet. Og Sahl raabte ind Gangen til Ananias, at han skulde skjænke Hollænderen et godt Glas Franskbrændevin.

«Borreltje! Borreltje!» sagde han til Hollænderen og gestikulerede mægtigt ind Gangen.

Et lidet Øieblik stred han med sig selv, men fulgte saa efter og drak Hollænderen til.

Da han kom ud igjen, stod Even Austmarken i Døren med en hvid Uldhue, stram som en Strømpe, over Hovedet og Sydvesten i Haanden og spurgte med et djærvt og fult Blik, om ikje gamle Sahl havde en Skilling

for en fattig Fisker, som hverken havde til «Rog eller Reint.» *

«Jo, det har gamle Sahl ganske vist,» sa' Vedkommende selv lunt; knappede Frakken, trak en Haandfuld Smaapenge frem af Lommen og karede i dem med sin venstre Pegefinger for at finde en passende Mynt.

Men Even skjød hurtigt ind, med det samme djærve og fule Blik: «De er alle store og gode nok for meg.»

Og Sahl lo høit, kastede alle i Sydvesten og slog ham for Spøg med Stokken. «Din Skjælm du er; tag dem da, tag dem da!»

«Eg veit ikje, kem saa er bedst,» sa' Even, «Sahl helle Vorherre.»

«Hvad siger Sahl,» svarede Høistsamme og truede atter med Stokken, «han er altid god, den som Gliben følger» (som lader sin Overflod flyde).

«Eg tenkje, me tege os ein Dram paa dette,» fortsatte Even dristig. Og jamæn lod ikke Sahl sig det sige; og gik leende ind og drak med ham for hans Frækheds Skyld.

Ved Bryggen ventede Sven Raadsdreng med «Flyvefisken», Snører og Agn. Han hilste God-

* Reint ɔ: Reinkorn eller Byg. Rog ɔ: Rug.

morgen med Øens faste Terminus: «Er Sahl alt saa fixe?»

Sahl svarte velbehageligt: «Jaha, Sahl er alt saa fixe; Sven ogsaa?» Og Sven trak Reisepufferten frem af Væsken til den faste Afgangsdram.

Sven var en liden, men undersætsig Kar, med en hvid Lærredshue paa et lyst, zinoberrødt, blakhaaret Hoved.

«Nu, Hr. Sven — det er koldt fremdeles.»

«Ja—e; han er skjønt kalde; men helles e' han baade go'e og milde. — Undres paa ka' Tid en skal faa Fræe' i Jorden denne Vaaren.»

«Jeg har noteret 3 Kuldegrader idag, klart Veir; hvad skal jeg sige om Vinden?» For en af Sahls Hovedbeskjæftigelser her i Livet var at notere daglige Veirobservationer i Almanakken.

«Nordost laber,» svarte Sven. «Men naa skal eg syne Sahl Udsigterne. I ser den kvite Snøheien indi Land; naar den minker, saa vi ser Smaaklatter, eller den kvite Kalv og Ku i Heien, som vi kalder det, saa først er det gammelt Tegn, at vi kan tage paa med Vaarvinnen; saa Sahl kan forstaa, at det har lange Udsigter.»

«Jaja, min godeste Sven, det er godt alt, som det er; bare godt; bare godt.»

«Ja, men ikje alt ligagodt, segjer Sahl.»

«Nei, nei, ikke alt ligegodt, siger Sahl; men alt er godt, siger Sahl først og sidst.»

«Ja—e—ja; eg e' skjønt liga vise eg, men eg segje naa det ligavæl, at det verte ikje godt, før det vonde kommer ner. Og helles saa trur eg naa det, at eg kan forsikra Sahl, at han Marts ikje er kommen skjikkelig paa Himmelen enddaa,» sa Sven Raadsdreng og rikkede og roede mod Smaaholmen.

«Vil han holde sig til Almanakken, Hr. Sven; det er sidst i April. Hvad skulde vi arme Mennesker holde os til, om vi ikke havde Almanak og Bibel. — Men fra et til et andet! Du gav vel Besked om Hummeren? Vi maa have Torsk og Hummer til Herrerne af Sjøretten.»

Jo — alt var iorden, og Dræggen kom ud.

Men omtrent samtidig kom to sorte Kraager skrigende og dalede ned i Baaden. En paa Sahls Skulder og en paa Toften foran ham.

Det var to tamme Kraager, som tilligemed de øvrige Dyr hjalp gamle Sahl godt med at fordrive Tiden paa Øen.

Paa Kjør kunde Sahl aldrig lære at forstaa sig. Men saa var der begge Hestene, Fix og Fax; og der var begge Hundene, Spør'an og

Somdu; og der var begge Kattene, Mis og Mons. Og saa var der Lammet, som Sahl selv havde fundet oppe i Sørmarken ved den døde Sau, og som hjembragt paa Sahls egen ømme Arm ikke vilde slaa sig til nogen anden Sau, men diltede i Kjøkken og Tun efter Madam Sahl. Hun gav det Melkedroppen fire Gange om Dagen; men ret som det var, bøksede det paa hende, stak Hovedet under hendes Skjørt, dunkede hende i Læggen og dikkede med Halen for at faa mer Melk, stakkars lidet.

Men Sahls største Kuriositet var dog Kraagerne, som levede i ypperlig Forstaaelse baade med Folk og Fæ paa Gaarden.

Naar Klæggen stak Fix eller Fax, saa vrinskede de efter Kraagerne, og saa kom baade Kræ og Kra flyvende med Hærskrig.

Engang Fax stod og strakte Mule og vrinskede og ristede sig, fordi den havde en Hveps under Øiet, som slet ikke vilde væk, saa Sahl selv paa, hvor Kræ fløi lige til Aastedet og snappede den.

Om Kvelden kom de, saavelsom Kattene, i Fjøset. Kræ sad paa Fax og sov, og Kra paa Fix. Akkurat som Kattene sad og malte og sov paa Kjørenes Ryg. Studen gjorde altid Krav paa Mis; og kom den ikke til Sengetid,

af en eller anden Grund, saa brølte og spændte og stangede han, til den kom.

Der kom altsaa Kraagerne dalende ned i Baaden for at dele Fiskeriets Gevinst med Sahl.

De trippede om paa Toften og inspicerede Agningen; og ikke før fôr Snørerne ned, før de satte sig paa Æsingen af Baaden, bøiede Hovederne ned mod Vandfladen og kikkede efter Lykken.

Og den lod sig ikke vente paa. Torsken var der strax. Sahl heiste op; Kraagerne heldte sig udover, saa Næbbet naaede Vandskorpen, og vippede imens febrilske med Vingerne.

Og op kom Fisken; blev rost af Sahl, veidet Indvoldene af til Kraagerne og ønsket velkommen af Pufferten; mens Maage og Levra-Jo haukede og gaulte over dem i Luften.

Det gik saa godt, at Fuglene snart var mætte, og saa fløi de som vanligt hjem.

III.

Men Sahl og Sven blev siddende. Sven mer og mer myndig og broderlig; Sahl mer og mer taus og vemodig. Med sidere og sidere Øienlaag og længere og længere Underlæbe.

Han sukkede og tænkte — og rettede sig imellem pustende og mysede ind paa Øen.

Det var Ret, at Sven forvarede Pufferten nu; for var det ikke nu Stans, saa blev det til en af de Raptusser, hvorefter han laa syg flere Dage. Og ikveld skulde jo Sjøretten komme. — Han sukkede saa saart, at Sven blev ganske øm om Hjertet.

Hvad blev Enden, saa svag som han var mod Brændevinet? Var han bleven en saadan Usling, hvis han ikke var kommen herud til Udvær, hvoringen kjendte anden Spillekammerat end Flasken, og ingen andet Lag end Drikkelag.

Hvorfor var han kommen til Udvær? — Jo, det var jo i Grunden hendes Skyld. Det sunkne, flagsmykkede Haab, som han ikke huskede i ædru Stand, fordi overhovedet intet sørgeligt da fik komme op paa Overfladen, det skvulpede Rusens Bølger altid op fra Dybet.

Jovist var det der, hans Lykke var forlist. — Han brummede med en forunderlig, saar Lyd en Smule Figaro-Melodi. Og naar Sven hørte den, saa vidste han, at Sorgens Høimesse spilledes ind.

Det hjalp lidet, at han stundom forsøgte at afbryde Sahls Tanker med en Bemærkning om Byskjøiten.

«Han løier rent naa. Skriveren skal blive utaalmodig.» Intet Svar.

«Hvad siger Sahl: Frie og ikke faa; læse og ikke forstaa; seile foruden Vind — er tre forlorne Ting.»

«Ja — det siger Sahl,» var hele det Svar, han fik af den store, sørgmodige Mand, som bare blev ved at brumme sin næsten ukjendelige Figaro-stump.

Sidste Gang Sahl havde været i Byen som Cargadør, havde han truffet Frøken Louise Ruge, Byens nye Skjønhed. Og det var saare sandt; hun var den vakreste og blygeste Blomst, som nogen indflyttet Militær havde bragt vestover.

Ved Høstballet i «den gode Hensigt» havde Jan Sahl ført hende i Inclinationsdansen — en øm og gratiøs Figaro; og havde saa brummet paa Melodien hele Natten, ja han var staaet op igjen midt paa Natten i Maaneskinnet og havde taget ud igjen af Chatollet en liden blaa Silkesløife. Og Maanens Skin havde bølget og glinset som bare blaa Silke — aa, han følte endnu denne hemmelige Nats skjønne, knitrende Glans

Og følgende Nytaarsdag havde han sendt den hulde Weninde et Kort med pressede hvide Ornamenter: To høie Urner paa Enderne af en

aflang Ø. Over hver Urne svævede en Amorin, og begge hævede mellem sig en Blomsterguirlande i den ene Haand og ristede Sæbebobler af lange Kridtpiber med den anden. Baade Urner, Englegevandter, Guirlander og Sæbebobler havde han efter Tidens Skik farvet af sit Vandfarveskrin; og paa den hvide Flade under Guirlanden havde han skrevet med snirklet Skjønskrift:

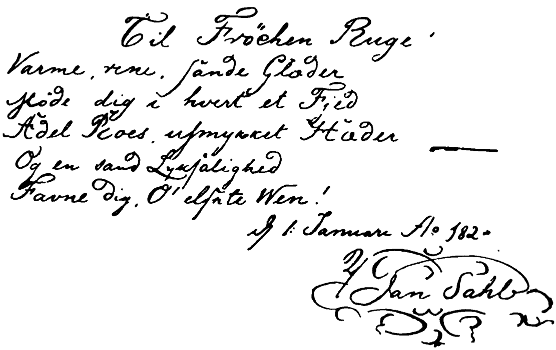
Til Frøken Ruge!
Varme, rene, sande Gløder
Møde dig i hvert et Fied
Ædel Roes, usmykket Hæder
Og en sand Lyksalighed
Favne dig, O! elskte Møn!
d. 1. Januar Ao 182-
Jan Sahl

Aa nei — aa nei — han syntes endnu han holdt dette Kort i Haanden og kjendte Vandfarveduften og Penselsmagen paa Læben.

Og Frøken Ruge havde været saa altfor blyg til at røbe sit Hjertes Følelser; men at han ikke var hende ubehagelig, forstod han. Og selv Kammerherren, Oberste Ruge, gjengjældte hans Hilsener med den venligste Anstand.

Og ud i sin Cargadørtjeneste var har reist med øget Iver.

Saa kom Brevet i Kjøbenhavn et Fjerdingaar efter, om at Udvær var tilsalgs. Og saa, just som han havde faaet Tilslaget og holdt paa at rumstere paa Udvær, et nyt fra Fætter Berendt Willem, som efter sin Hjemkomst fra Amsterdam var begyndt at vende Øiet efter Frøken Ruge.

Han spørger saa forsigtigt som muligt, om der er noget i et Rygte, han har hørt, at hans dyrebareste Ven og Fætter Jan Sahl har tilovers for Frøken Ruge.

Og Sahl lugter Lunten; gaar op og ned i den store Stue paa Nordvig; gaar rundt Øen over Houg og Hammer; streger med Stokken; knuger Hænderne mod det store Bryst og raaber høit: «Hun er for god for mig! Hun er for god for mig! Ingenting er for godt for min kjære Berendt Willem — ingenting!»

Og saa svarer han, efter nogle Dages Kamp, et kraftigt Nei; der er ingen Verdens Ting i Rygtet. Ingen skal være gladere over sin dyrebare Ven og Fætter Berendt Willems Lykke end hans eneste, oprigtige Fætter.

Og Frøken Ruge, som havde været for blyg til at nære sin fremspirende Kjærlighed til Sahl, men endnu følte sig omgivet af denne

storlemmede Godmodighed, hun fandt det uvist, om han huskede hende mere — og tog den unge van Gelder, Byens bedste Parti.

Maaske fra Begyndelsen for en Del af Fornuft og Agtelse. En Stilling, som isaafald hendes naturlige Blyghed dækkede godt over, først for Manden og siden tillige for Børnene — og som i Samlivet gik alt mere over til en Kjærlighed, saa varm som saa blyg en Sjæl turde være ved den for sig selv, end sige for andre.

Og Jan Sahl maatte som en Flue mod Lyset. Han havde været hjemme paa Kloster og været Berendt Willems Brudesvend ved Hjemmevielsen i det ottekantede Lysthus, havde seet sin Fætters Lykke og kjæmpet en ædel Kamp for at skjule sit Hjertes mangeslags Følelse.

Og den deilige, tause Louise havde rødmet; men det havde ingen mærket, for det gjorde hun i sin Blyghed for alle.

Men idet Sahl rustede sig for at tage ud til Udvær igjen for godt, var han gaaet ud i Spiskammeret og havde henvendt sig til Generalkonsulens Husjomfru, Hanne Prante, om Raad.

Hun var et stort, blomstrende Fruentimmer, som havde staaet Fadder «paa» ham;

hele tyve Aar ældre end ham; men endnu trods sine femti Aar ganske vakker. Hun havde, som hele Pranteslægten, selv dens Mænd, noget vist kjælent baade i Øinene og om Munden, ja selv i Organet; noget som altid havde gjort Kvinderne farlige og ført ogsaa hende opi diverse Eventyr.

Som sagt, Sahl havde spurgt: «Hvad raader De mig til, ædle Jomfru Prante; skal jeg reise alene til min Eremitage eller tage en Husjomfru med?»

«De skal gifte dokker, Cargadør; en flink Kaane skal De tage med,» havde Jomfru Prante svaret med et smeltende Øiekast.

Og saa havde den svære Mand øieblikkelig knælet ned i Spiskammeret og spurgt:

«Ædle Veninde, vil De følge med?»

Og hun havde svaret «Ja». Og Sahl havde for det lille Alter i Lysthuset paa Præstens Spørgsmaal, om han vilde have hende, ikke bare svaret Ja, men et høit og hjerteligt «Ja tak!» saa Smilet havde lyst over hele Brudefølget bag ham.

Og en velsignet og trofast Kone havde hun været. Alt var saa godt, som det kunde være — undtagen han selv, tænkte den sammensunkne Mand i Baaden og sukkede.

Aa ja — Tankerne blev saa tunge for Sahl, saa tunge. Hvad hans Tanker ellers aldrig forvildede sig bort i, bare fordi hans Gemyt uvilkaarligt stansede midt i Bakken, naar han mærkede de førte ned i de tunge Reflexioners Sump, det ravede han hjælpeløs nedi, naar han var omtaaget.

Og da var altid det værste Myrhul det, at han ingen Børn kunde faa med sin gamle Kone. Han som var saa barnekjær.

Og der smøg sig frem en forunderlig Længsel efter at have en liden Gut, helst i Armen om Morgenen i Sengen. Slig som han selv havde krøbet op i Sengen til sin Far hver Søndag Morgen og faaet lidt af Kaffebrødet og Kaffesukkeret, og det som endda bedre var: Historier og barneglad Latter af en stor Mandshals. Aa du — hvad det skulde været at have en saadan liden Gut i Armen Søndagsmorgen — aa hvor han skulde kunne fortælle og le med ham.

Men nu var det Nōns-Tider* og Fisk havde de fuldskurende nok. Nu skulde de hjem, sa' Sven fast, trak Dræggen op og roede tillands.

* Nōn ɔ: Middag.

Gravtaus og vaklende skred Sahl hjemover, skamfuld over sig selv.

Selv Bønderne, som ellers ikke saa nogen Feil hos gamle Sahl, mumlede: «Han er værste med seg sjøl, Stakkar.»

En eneste Gang sutrede han til Sven, som bar Fisken i en Kjibe paa Ryggen:

«Nei, for en sen Vaar, Sven.»

«Jaha, han er regtig grovt kalde, men helles e' han baade gode og milde; og det skal eg segja Sahl, at hvis bare Vorherre vilde gi' Regn og Varme, saa har eg regtig den Trunaa, at det skulde voxa.»

«Ja, tror du det,» sa' Sahl.

Og Sven stak sit Zinoberfjæs op i hans og forsikrede med et tilforladeligt Blik:

«Ja misand trur eg ikje det, Sahl.»

IV.

Madam Sahl havde stullet og dullet saa vel med gamle Sahl, at han var baade udsovet og munter, da Sven Raadsdreng kom løbende

ned frå Klovningfjeldet og meldte, at Skriver-Skjøiten var under Land.

Snart var Sahl paa Bryggen og raabte sit «Velkommen» mod dem med sin store, rungende Præstestemme.

«Velkommen Sorenskriver, velkommen Prokurator, velkommen Mækler! Nei velkommen Præst, er De der med det samme — det var inderlig kjært — nu skal min Kone bli glad.» Og Ekkoét rullede mellem Holmerne.

Derpaa traadte gamle Sahl bag den store, optrukne Fiskerbaad, for netop i rette Øieblik, som Skjøiten lagde til Bryggen, at træde frem og gjøre honneurs.

Da kom den gamle Hofmand frem. Thi trods al den enkle, sjømandsmæssige Ligefremhed, som Livet paa Øen og Cargadør-Aarene havde lagt over ham, stak Ungdomsdressuren frem i det høitidelige Øieblik, naar Embedsmændene landede.

Og den store Mand og Selvhersker kunde gjøre honneurs, som imponerede kongeligt. Den Opstramning, som altid maatte til, før man traadte ind til Bedstefaderen, Cancellieassessor Berman, og som ogsaa Onkelen, Generalconsul van Gelder, gjerne saa hos Ungdommen, den kom ham endnu tilgode.

Ved Bryggen stak ogsaa Doktoren — som en Overraskelse — sit Hoved op af Lugen; og Sahl bredte sine Arme ud i Henrykkelse og raabte: «Dit Komme, ædle Ven, er os lige kjært, hvadenten vi er sunde eller syge.»

Men Sven Raadsdreng stod ved hans Side og sagde forvisset: «Hvad siger Sahl, alt som sker er godt. Og dette er nok rigtig godt for Berta Kvalvigen, for hun er bleven saa «storartet» syg idag.»

«Nei, nu er jeg saa «fornøiet,» sagde Doktoren igjen, for han kjendte Øens Patois, hvorefter «storartet» betød «svært» og «fornøiet» «forbauset».

De laa saa langt tilhavs stakkar, at naar en førte med sig ud et ukjendt Husgeraad eller et ukjendt Ord og brugte det forkjert, saa vedtog hele Øen det snart til samme forkjerte Brug.

«Hr. Sahl ved vel ikke engang, at Kongen døde i forrige Maaned?»

«Hva ba? Karl Johan? Nei hvad si'er De! Naa skal min Kone bli overrasket. — Aa ja — aa ja!»

Da de største Nyheder var fortalt, drog Selskabet opover. Tobaksposerne dinglede paa Brystet; lange Piber bar de i Haand, og Sahl var i Aande og optog Selskabet hele Veien.

Det blev for de andre bare at bukke, at le og i Høiden at sige Ja eller Nei.

Vilde Skriveren forsøge at komme til, skar Sahl ham af med et høfligt «Hva ba?» og tog tèten igjen. Og spurgte han selv, ventede han ikke paa Svaret, men fortalte videre — om sig og «Kone» og Dyrene og alt. Udførligst dog om Koffens Stranding, som Retten kom ud for.

Ingen paa Øen havde vidst af noget, uden det at det blæste en Storm om Natten, saa han kunde blæse Hornene af Studen paa slette Marken, som man siger. Men efter hvad Sahl kunde forstaa den reddede Jomfru, Kapteinens Søster, saa havde de set Fyrblusset, men styrt paa Land ligevel. Strax de huggede, kom Baaden ud; og hun og den reddede Matros var just kommen i den, da en Braadsjø slog den mod Skibet. Styrmanden, som just entrede ned, fik begge Ben afslaaede lige nedenfor Knæet; slig fandtes han. Og samme Sjø kastede Baaden med de to i 15 Alen høit op paa en Bergknaus; der stod den «hoggende drog»,* da Folk fra Øen kom til. — Havde disse to red-

* hoggende drog ɔ: eg. hollandsk: hoog en droog ɔ: høit og tørt.

dede bare fundet sig frem til Folk, saa kunde man kanske reddet Resten; nu fandt man foruden Styrmanden bare Skipperen. Han laa i Storstøvler og med knyttede Næver og skvalpede druknet under Ruffen, som var afslaaet og hang over en Sten i Fjæren.

Stakkars Søsteren; hun fulgte sin Broder og eneste Forsørger paa Havet, som de hollandske Fruentimmer pleier, og var saa fortvilet og forladt i Begyndelsen; men syntes efter de faa Uger at finde sig nok saa vel i deres enkle Forholde og deltog ivrig i Husets Sysler ved Siden af Madammen og Dorthe Stadsmø. Og Sahl paa sin Side havde taget mod hende med aabne Arme og aabent Hjerte, havde talt og trøstet som en Broder og en Præst, Tysk og Engelsk om hverandre; og Omkvædet havde altid været:

«Ak nu skulde min kjære Ven og Fætter Berendt Willem van Gelder været her, saa kunde han talt hollandsk med hende.

Eller: Hun er fra det Land, som min bedste Ven og det bedste Menneske paa Jorden repræsenterer, derfor er mit Hus altid hendes.»

Madam Sahl var endda mindre noget Sproggeni. To Billeder i Haarsøm paa hvid Silke, la Parure og Fredriksberg, var alt, hvad der

var tilbage af de to Aars Undervisning i Kjøbenhavn, paa Skolen hos Blomsterelskeren Vahls Døtre. Tysk og Fransk var som vasket ud i det praktiske Liv; og stort maatte hun aldrig have kunnet. For nu drev hun det ikke længer end til i forvansket Form at gjentage enkelte af Mandens Udtryk. Sagde han: Thank you, saa gjentog hun: donkey! Sagde han sin Morgenhilsen: Schon munter? saa gjentog hun: skjøn munter!

«Kone, Kone,» brølte Sahl foran i Gadedøren, «her er vore kjære Gjæster og Præsten og Doktoren ogsaa, Kone, Kone!»

Der kom Madam Sahl løbende bag dem fra Ildhuset, blomstrende og blid, i hvid, blaaprikket Kraakehat, gul, opkiltret changeant's Kjole, blaa Bomuldsstrømper og store Lædersko.

«Hvor ser jeg glad igjen de mange Yndigheder, som den maa være blind, der ei kan se hos Eder,» citerede Skriveren galant, og Sahl raabte af fuldt Hjerte: «Ja, ikke sandt, ikke sandt,» mens Madam Sahl lyste med Prantesmilet.

Men inde i Dagligstuen, borte i Hjørnet, hvor Sølvkalenderen hang, stod den 30aarige Juffrouw Brouwer. Stor som Madammen, men

finere bygget. Det hudfine Ansigt lyste saa skjært under Guldhjælmen og mellem den hvide Linhue, hvis Kniplinger stak frem i Tindingen og Nakken.

Den hollandske Sølvkalender, som Sahl første Aften havde ført hende hen til, var bleven som et lidet Rygstød for hende, ikke mindst naar fremmede kom. Og selv tilhverdags studerede hun den ligesaa flittigt som Sahl selv. — Det var et fra Faderen arvet Calendarium perpetuum, en rigt udstyret, massiv Sølvplade af en Vinduesrudes Størrelse, med Emblemer i Rococco. Aarstallet 1773 stod fast graveret i Perlemor; fra Bagsiden dreiedes Sølvhjul med Maaned og Datum, og paa Hovedpladen stod flot graverede hollandske Dagsnavne. Nedenunder i sirlige Træk:

De tyd die eilt met allen vort;
de dood past op in ieder ort.

Herrerne bukkede tause for hende. Præsten kom sig hen og tog hende i Haanden og begyndte: «Ich — — wollte — — wunschen — — dasz ich — — konnte — sprechen — —»

Men han mødte ikke videre Forstaaelse og kom ikke længer.

Og Doktoren hviskede til Mækleren: «Skjøn som en Amazone! Jojo! Cargadør Sahl ved nok, hvem han ta'r i Huset.»

Men Madam Sahl sagde selvtilfreds: «En faar jo tru det, at det er Vorherre som har slængt hinner indfor Døren te os, ikje sandt, Pastor.»

V.

Sahl var i sit Element ved Bordenden. End mere fordi han levede saa tarveligt tilhverdags. For Tarvelighed og Venskab var to af hans Livsprincipper, om man for ham kunde tale om noget saa reflekteret som Principper. Det var ikke Skrømt, naar Øens Folk kunde sige: «Hvad siger Sahl? Jeg takker Gud for al Mad, ogsaa for Klumperne i Grøden.»

Og ikke mindre i sit Es var Madammen nederst ved Bordet. Naar hun løftede Sleven over den store, blaategnede kjøbenhavnske Suppeterrin og satte Sild og Sagosuppe i Gang, da var hun saa spillende vaagen, at hun stundom endog blev clairvoyante; og ikke mindst da lurte endnu noget af Pranteslægtens kjælne Ynde i

Øine, Mundviger og Stemme. Endda hun var oppe i de sexti.

Præsten roste Suppen, Sahl skjænkede Madeira; og Madammen, som havde Skriveren tilbords, pratede:

«Ok, eg liker saa godt kvikke Folk, liksom De, Skriver; for eg skal si'e Dem, eg var no saa forfærdelig kvik i min Ungdom, at mine Forældrer turde næsten ikje sleppe meg ut af Huset. Og i Kjøbenhavn var Herrerne just som de var tussete efter meg. For eg har altid havt det med meg, at Folk liker meg, ser De. — Derfor har no Sahlemand været sjalur bestandig ogsaa, ser De. — Værst var no det, at eg sang saa fortrøllende, at ingen kunde bli trøt af te høre paa meg; men Sahlemand stakkar, han har bare anden Stemme han; og ikje nokken Jehør har han heller. Men snil og sød er han, stakkar.»

Og Sahl fra sin Kant: «Kone, Kone, hører du, hvad Mækleren fortæller? — Kone, Kone, hører du, hvad Prokuratoren siger?»

Kone, Kone maatte faa høre alt, om saa baade andre og han selv skulde fortælle om og om igjen.

Allerede ved Fisken begyndte Sahl, stakkar, som bare havde «anden Stemme», at synge;

og ingen kunde løfte Glasset bedre demonstrerende, naar man kom til: «Fisken svømme, det er et Ord.»

Men allerfortrinligst var han, naar han brølte: «Vi drak Norges Hæder og Held.» Da rev hans Begeistring alle med, saa selv de ganske umusikalske og Skriverkarlen satte med i.

Ikke mindre fornøieligt var det, naar de saa kom til: «Samlet her i en fortrolig Klynge», og Sahl rundede sine svære Arme mod hele Selskabet.

Saa rimede man. Sahl raabte nedover til Skriveren:

«Den Fisken var sandelig rigtig bra;
jeg undres, hvor min Kone kan ha' den ifra.»

Men Skriveren var fix og svarede øieblikkelig:

«Du er da en ordentlig Gulerod:
du har jo selv baade Garn og Nod.»

Og Madammen lagde kjapt til:

«Nei Sahlemand selv maatte Fisken dra',
med Hjælp utav Sven og saa Kræ og Kra.»

Og saa holdt Sahl Taler og fik Svar, adresserede til «Landsfaderen» eller «Baronen paa Udvær». Der var lige lidet Indhold i deres Taler som i hans. Men var Sahls Ord enkle,

saa var Hjertelaget rigt, og Stemmens Basuntone gik langt ind i alle Hjerter. For selv uden Ord kan en slig Menneskestemme have endnu mer melodiøs Magt end et Messinginstrument.

«Der er ikje nokken, ikje engang De, Skriver, som taler saa indtrøkkendes som Sahlemand, stakkar. Det er som Perler og Guld ever og bit,» sa' Madam Sahl rørt.

«Javist er han bedaarende,» sa' Skriveren; «derfor begriber jeg ikke, at De tør slippe saa vakker en Dame som den hollandske Jomfru ind i hans Bur.»

«Hon vakker; nei no maatte eg le. Hon er et langt, kvidt Spøkels, er hon. Ok nei, Far min; Sahlemand vet, ka han har, han.»

«Det ved jeg ogsaa,» sa' Skriveren galant.

«Det vet De slettes ikje, Far,» svarte Madammen og slog ham paa Haanden med Knivsbladet.

Imidlertid var Stegen kommen. Men Lugten havde længe kildret Kræ's og Kra's Næser eller Næb. De havde forgjæves kredset om Kjøkkendøren og sad nu udenfor Salsvinduet i Toppen af en svær Stikkelsbærbusk. Den stod der fuld af halvtudsprungne Blade og hvide Ulddotter, som Tornene havde raget af Sauerne.

Begge Kraagerne skreg i Munden paa hinanden og pikkede paa Ruden.

Mækleren og Skriverkarlen, som aldrig havde været paa Udvær før, forundrede sig over dette Fænomen.

Gamle Sahl lo og sa': «Sahl og Dyrene er altid gode Venner. Alle levende Væsener paa Udvær er gamle Sahls Venner.»

Nu ilskreg de af Utaalmodighed, som Sahl saa paa dem. Sahl hen og lukkede Vinduet op, og Fuglene ind til de fremmedes stigende Forundring. Og saa begge to hen paa hver sin Side af Mækleren, som satte Øine og troede, det var Troldfugl.

Han holdt just paa at forsyne sig, havde faaet et Stykke Steg paa Tallerkenen og holdt et i Gaffelen. Det første tog Kræ, det andet tog Kra — og satte sig endog med det paa Mæklerens fleinskaldede Hoved. Men da klaskede Mækleren efter den med Gaffelen i Haand.

Det skulde han mindst af alt have gjort; for det taalte ikke Kra; det Fantestykke gjorde aldrig nogen af Husets Folk med den. Og derfor greb den efter sin Vane til den uanstændige Straf, hvormed den bedst værgede sig mod paatrængende Fremmede. Den fløi op, men efterlod noget paa Mæklerens blanke Isse, saa

han maatte styrte ud under alles Latter for at skure Hovedet i Kjøkkenet.

Da han kom ind, brølte de: «I vore polerede Dage.» Og Pokalerne løftedes høiere end høit ved de dyrebare Linjer:

«Hvi skulde vi udvandre mere,
vi kan jo faa Vin i vort Hjem.
Gid Handel og Søefart florere,
vi faae vore Vine ved dem.»

Endelig kom Værtindens store pièce de resistance, Princessepuddingen, hvis «Heldighed» alle Herrerne gratulerede hende med, afbrudt af gamle Sahls faste, men lige velkomne Skaaler i Madeira:

«Sahl ønsker alle sine kjære Gjæster altid at have én Skillings Indtægt over Udgiften — — og tre Tommer Vand under Kjølen.»

Og endelig som den sidste: «Lykke for de seilende! Held for de beilende, og — Tilgivelse for de feilende.»

«Hm, hm,» sa' Skriveren og saa paa Madam Sahl. Begyndte saa paa sin faste latinske Skaal for Damerne; man skulde jo vise, man havde akademisk Dannelse.

«In sanitatem virginum — bibo — —»

Men strax skulde Præsten til at konkurrere med den græske Version:

«’Εις ὑγιέιαν παρθένων πίνω — — —»

Og nu gik det Surr i Surr om hinanden; absentium og παρόντων og quodquod venientium, til Madam Sahl munter afbrød:

«Ja vakt dokker no bare, ka dokker segjer, for eg forstaar no godtsaa Tysk, saa møkke dokker vet det. Eg trur ’kje Mandfolkene for godt, naar de begønner te spikke udenlandsk.»

«Dansk, dansk!» raabte Sahl: «Fraværende — nærværende — og dem som kommer færende» — og ved de sidste Ord demonstrerede han for Jomfru Brouwer og fik alles begeistrede Tilslutning uden Madammens, som strax hævede Taffelet.

VI.

Piber, Tobaksposer og Fyrtøi kom frem, og Skriverkarlen, som var for beskeden til at føre Pibe med, tog til Skraaen.

Punschebollen kom paa Bordet, og Mækleren, som talte lidt geläufigere Tysk end de andre, sad i Sofaen og konverserede Jomfru Brouwer; mens Præsten, som huskede Grammatikken bedst, strakte Øren og lyttede efter Feilene.

Og hvergang noget morsomt blev fortalt, raabte Sahl: «Kone, Kone!» Hun maatte høre alt, baade af ham og andre. Og hun, som havde hørt Cargadørhistorierne hundre Gange, var dog den første til at bede sin «Søteven» fortælle dem igjen, «for der var ikje nokken som fortalte saa fornøieligt som han; og allesteder har han vært og; rundt hele Atlasken; baade i China og Ægyften.»

Sahl og Selskabet vilde intet heller. Og den svære Mand fortalte og gestikulerede med hele Kroppen; ja gik, naar Iveren var paa det høieste, frem paa Gulvet og agerede, med Buxerne opkiltrede, efter den lange Sidden, og de hvide Strømperister synlige over Skoene.

Denne sceniske Fremstilling af den store, godmodige Mand var det, som altid gjorde Fortællingerne lige friske og fornøielige — selv for Madam Sahl.

«Mit Mesterstykke som Cargadør gjorde jeg uden Læreaar. Jeg blev kaldet fra min Mors Enkesæde i «Strømmen» — naturligvis stod min ædle Ven og Fætter Berendt Willem van Gelder bag — for at følge den franske Kaptein Beneman til Douarnenez og sælge en Rognlast.

Aldrig havde jeg handlet før, og aldrig havde jeg faret tilsjøs før.

Syg og elendig laa jeg i en Køie, som ikke rummede halve Sahl, og brølte gjorde jeg, saa Skuden kunde revne, mest paa: Vand! Men ingen forstod mig, før jeg selv krøb paa alle fire op paa Dækket (nu reiste Sahl sig og krøb) lige hen til Vandfadet og pegte.

«Ah! de l'eau! de l'eau!» raabte Monsieur Beneman. Og saaledes lærte Sahl, hvad Vand heder paa Fransk.

Saa gik det Resten af Nordsjøen med Aa! og l'eau! til jeg endelig kom radbrækket frem. Og jeg blev sandelig ikke rankere aandelig heller, da jeg kom op paa Børsen, hvor tre—fire Bergensskippere, som allerede laa der og holdt halsstarrig paa Rognen, skulede til mig og fniste af mig. Som om ikke de skulde kunne sælge en Rognlast bedre end hvilkensomhelst Cargadør, helst en saadan en.

Sardinfisket var akkurat begyndt Dagen før, og Rognen i første Stigen. Og jeg, arme Kryb, vidste jo hverken ud eller ind, naar Kjøbmændene kom og bød mig. Men Beneman var hvert Øieblik henne hos mig og hviskede: «Vendez, Monsieur Sahl, vendez!»

Og lige før Børsen sluttede, solgte jeg Lasten til høistbydende, mens Bergensskipperne satte op en Haanlatter.

Dagen efter var og blev det forbi med Sardinfisket, hvorlænge saa de andre Skippere ventede. Rognen faldt forfærdeligt, for ingen havde Brug for den.

Og da jeg kom hjem, var der et Skryd over hele Byen: «Ja Cargadør Sahl, han kan sælge.» . . . «En saadan Cargadør, jo han betaler sig nok» o. s. v.

«Ha-ha!» lo Madam Sahl og kneb Skriveren i Armen med en Triumf, som om hendes «Søteven» havde gjort sit coup i samme Stund — «var kje det fornøieligt? Og saa i Kronstadt, søte Ven — bablio-pobsky!»

«Ja saa var det i Kronstadt,» fortsatte Sahl oprømt. «Jeg havde faaet Parôlen, da jeg gik op af Dokken, et fortvilet, russisk Ord, som jeg naturligvis havde glemt, før jeg kom op til min Ven, endsige da jeg sent paa Natten kom i lykkelig Stemning nedover fra ham.

Jo nærmere jeg kom Dokporten, des mere forlegen blev jeg; men da jeg kom lige ind paa Skildvagten, pustede jeg mig op i ren Fortvilelse og stormede lige paa ham, mens jeg brølte: Polskoblio-knuski-dowski, saa Manden gik baglænds af Forfærdelse,» og imens rendte Sahl demonstrerende og brølende ligeover hele Præsten, som skulde banke ud sin Pibe.

Saaledes gik det udover Aftenen Slag i Slag. Sahl spillede Rollen alene og fortalte om Reisen til Königsberg og alle dens Fataliteter. De laa for Contrair i Flekkerø og Sahl stampede utaalmodig op og ned Trapperne. Men Sjøgutterne fornøiede sig de og syntes: jo langsommere des bedre; for da kom jo deres Hyre krybende ind Spygattet af sig selv.

Sahl prøvede at modsige og overbevise dem, men naar de ikke vilde give sig, saa gav han efter i Godslighed og gjentog: «Fred for alt! Fred for alt! — Du har Ret, du har Ret! — Alt er godt — men ikke alt ligegodt.»

Og saa snart igjen hen til Matroserne for at love en Dram for føielig Vind.

Da kom Matroserne styrtende ned Kahytstrappen ved allermindste Udsigt til føieligt Veir, pikkede paa Døren og raabte:

«Hr. Cargadør, Hr. Cargadør, god Vind i Vente strax!»

Og saa kom Sahl godtroende og straalende frem i Kappen, med Flasken i den ene Haand og Glasset i den anden; og en for en fik Mandskabet Audients, med Huen i Haand og Buk før og efter Skjænken.

I Königsberg gik det galant med Silden; og der traf han den berømte Skipper van Marken

fra Harlingen, hvis Bekjendtskab han ikke vilde undværet for meget godt. For naar van Marken skulde frem og tegne under Konossementerne, trak han Trøien af som til et Kjæmpetag og steg frem saa Gulvet dissede. Og saa stregede han bare et drabeligt Kors istedetfor Navn.

Var der saa nogen, som ikke kjendte ham og lo, da saa van Marken bred og selvgod paa dem, pegte og svarede:

«Myn kruys is door de wereld bekend, mynheer.»*

Og Skipperkoret nikkede og mumlede: «Oh jes, I think, that 'll do; that 'll do!»

Tilslut var Sahl avanceret til Cargadør for et af det asiatiske Compagnies Skibe paa Chinatur. Havde spist alskens løierlige Retter med Træpinder; kunde synge efter, som Chineserne sang, naar de roede sine Junker; havde besøgt sin Onkel, Generalkonsul van Gelders Ven, Guvernøren i Tranquebar, og da denne paa den Aarstid laa paa en Villa længer oppe i Landet, havde Sahl faaet hele hans Byslot overladt til Residents — baade med Slaver og andre østerlandske Herligheder — aa jo.

* Mit Kors er kjendt over hele Verden, min Herre!

«Aa jo!» sa' Skriveren og puffede i Madam Sahl.

Endelig kom Selskabet i Sengene, hvor Juffrouw Brouwer «op zyn hollandsch» havde gjort det lunt og godt mellem Edderdunsdynerne ved Hjælp af Varmeflasker; og snart sov hele Øen, uden Mikkal Fyrdreng, som ruslede paa Vardeberget og passede Fyren. Det var et Jernristbaal paa en høi Vippe, som Sahl underholdt privat efter god Tradition.

Hans Bedstefar, Cancellieassessoren, havde reist det først. Og selv oppe i Byen gik endnu det fremsynte Ord efter ham, at «det var vigtigere at faa Fyrer langs Leden end Lygter i Bergens Gader».

VII.

Stæren sad paa Taget, knebrede med Næbbet og bruste Fjær mod Morgensolen.

«Er du alt saa fixe?» hilste Mikkal Fyrdreng fornøiet og ovenpaa, til alle Sider. Han var sig saa bevidst, som han havde røde Rænder i Buxerne.

For han var Øens eneste Stykke Bestillingsmand, Fyrdreng, Klokkerdreng og «før edfæstet» Sjøretsmedlem ligesom selveste Sahl.

Derfor gik han i Lag med de byklædte og Hollænderen, da de drog bort til Hammeren i Besigtelses- og Skjønsforretning.

«Ja misand! han Mikkal var ikje mindre Karen, end at han gjek midt imellem Skrivaren og gamle Sahl og Missionærane for Skjeb og Last; han Mikkal du, ja han havde de regtig baade Gagn og Æra af.»

Saa mumlede de nysgjerrige, som fulgte bag efter.

Der stod bare en brukket Skulder af Skroget frem over Vandet, og Stranden var fyldt af Vraggods, saa det var utvilsomt, at Skibet var kondemneret. Og Lasten, som bestod af Mur- og Tagsten, var sunket eller sønderslaaet.

«Her,» sa' Mikkal Fyrdreng, «var slettes ingjen Ting te dispentera om, for vække var vække, enten Retten saag Sagen an ind-direkta heller ud-direkta.»

Efterpaa optoges Sjøforklaring i Sahls store Stue. Da et af Vidnerne, Matros Piet Mensinga, ikke kunde forklare sig paa det norske Sprog, skulde Retten antage en Tolk mod nærmere bestemt Godtgjørelse.

Men nu havde Præsten allerede kriticeret dem saa grundig, de som havde forsøgt at konversere Jomfru Brouwer; og disputeret om Tysk

havde de alle gjort hele Morgenen, ligefra Dorthe Stadsmø havde vækket dem med Kaffeen paa Sengen — i den Grad, at det var umuligt at faa nogen til at være Tolk.

Der blev et rent Kjævl af det, saa Sahl reiste sig værdigere end alle og raabte: Fred! Fred!

Og Almuen nikkede og mumlede tilfreds:

«Ka segjer Sahl? Fred, segjer Sahl.»

Og saa blev det Sahl stakkar, som i sin store Godmodighed paatog sig at fungere som Tolk. Fred fremfor alt.

Med præsteligt Alvor og Salvelse foreholdt han — efter den norske Lov ɔ: nach dem norwegischen Lage — Matrosen Edens Hellighed og Vigtigheden af at tale sandt.

«Haben Sie vor in diesem Gebete gewesen?» — — — —

Det lykkedes ham desværre ikke altid at gjøre sig forstaaelig — og han hørte der knistes bag.

Men des alvorligere blev Sahl, mens Sveden perlede paa hans Pande, og det store, røde Bastestørklæde maatte frem.

Saa var det Edsformularen — det værste og alvorligste af alt.

Han bøiede sin svære Krop mod Skriveren. «Jeg lover og sværger»; og saa Sahl igjen til

Matrosen, mens alle tre løftede Arm og Fingre efter hverandre:

«Ich lobe und swøre» . .

«Ich lobe und swøre,» gjentog Hollænderen mekanisk.

«— — das Wahrheit su siegen — sagen» — — «das Wahrheit su siegen — sagen — —»

«und niks su verdölgen» — «und niks su verdölgen» — — —

Præst og Doktor stak hostende ud i Gangen for at storle. Men Mikkal Fyrdreng kremtede, strammede sig og saa paa Almuen i stolt Medfølelse af Embedets Høihed og Værdighed.

De stod pakket ind ad den aabne Dør. Og forrest Even Austmarken, som skulde saa nødig spytte og, og i lige stor Ærbødighed for Storstuens Gulv og Edens Hellighed, holdt frem sin egen Fod og spyttede paa sin gulhvide Strømpelæg.

Præsten kom hostende ind igjen. Og Almuen undredes paa det, korledes det skulde gaa han Far paa Stolen imorgen, saa forsatte af Kjøl som han var.

VIII.

For næste Dag var det Søndag; og da var det Præstens Tur at tage Embedet paa sine Skuldre og de andres at kriticere.

Som altid om Søndagen havde gamle Sahl faaet «Kværnhuset» paa. Kværnhuset var Madam Sahls Navn paa hans svære, bredskyggede Silkehat.

Men idag var den ikke tung at bære; anderledes, naar Præsten ikke var derude, og det var jo bare fire Gange om Aaret han kom; for da læste Sahl i Kirken.

Da skred han derhen, med Kværnhuset paa Hovedet og Postillen under Armen, langsom og værdig som en Patriark, og sukkende og blæsende af et oprigtigt Hjerte under Kaldets tunge Vægt.

Kommen ind Døren sænkede han Hatten dybt og steg langsomt og dybt bukkende — først til Kvindesiden, saa til Mandssiden -- opad Gulvet, mens Søndagsstøvlerne knirkede omkap med de skrøbelige Brædter, og mens hele Almuen reiste sig og neiede eller bukkede igjen.

Men paa Stolen gik han aldrig. «Hvad siger Sahl?» sa' Almuen. «Stolen er for den, som bærer Kappe og Krage.»

Den lille taarnløse Kirke laa lige ved Fjæren i Nordvig, paa Jørgens store, gode Bygselgaard; den bedst bebyggede, før Øen havde faaet Konge og Residents.

Thi før havde Jørgen Nordvig været etslags Nummer En. Han som hjalp Sahl til at byde over Tørres i Aakrehavn paa Auktionen. Og han, som i sin Ungdoms Kraft slog Næven i Bordet for Engelskmanden, endda de havde hele Øen fuld af «Suldatterar».

For Udvær var jo ræget ud af Landet, næsten til Engeland; saa der «excerte og husserte» de, som de vilde. Smaa Infanteriafdelinger laa igjen paa Øvelse, mens Skibene snusede langs Kysten.

Saa sad Underofficererne hos Jørgen Nordvig en Dag og skulde ha' Mad; og Kjærringen hans satte frem store Fad med Reinkorn-grød (Byg). Og den bar de Svinene udfor Døren og slog ud.

Men da satte han Jørgen Nordvig Knogene i Bordet og bandte paa det, at de skulde faa spise Reinkorngrøden hans.

Lige efterpaa for de ud at seile — helst for Plaser — med den Chaluppen, de havde hos sig. Men da de kom nogle Mils Vei ind mellem Udholmerne, hvor de vel havde tænkt

at rapse Smale (Faar), fik de en Vestenstorm over sig, saa de først naaede hjem -- baade slitne og sultne — ud paa næste Morgenpart.

Da satte Jørgen Nordvig samme Reinkorngrøden frem igjen han — og spurgte, om de naa trudde, de kunde spise 'an. Og han saa ikke andet.

Kirken rummede omtrent Øens Hundre Mennesker; og nu var de der ogsaa saagodtsom alle. Med samme andagtsblandede Interesse sad baade de fremmede og de indfødte og stirrede syngende paa Kirkens maleriske Udstyr.

I Koret hang det store Billede af Cancellieassessor Berman paa den ene Væg og Provst Werners paa den anden. Paa Altertavlen kom Vagten for at gribe Jesus i Gethsemane; de to fremste og største havde røde Pindhuer paa Hovedet, og derfor var alle Børn saa «fornøide» (forundrede) over Gamlingerne paa Skare og Klovning, for de stavrede endnu om Husene i røde Pindhuer — og altsaa maatte det have været dem. Lige saa vist holdt de Cancellieassessoren for en af Apostlene.

Over Korbuen hang Kristian d. 7des gruelige Syn. Rødt i Rødt. Blodstrimer som et Ris over Himmelen, og Blodflom over Jorden

— til Tegn paa de Straffedomme, som skulde komme over Jorderige.

Og saa et Billede til, som Kvinderne funderede lige saa opmærksomt paa, som Mændene paa Blodbadet; det var Jeremiæ Syn om den sydende Potte, saa livagtig som du skulde set 'an; det var reint som Eimen stod ud af Tavlen.

Midt i Skibet hang det store, danske, fuldriggede Orlogsskib, som gamle Sahl havde havt med fra Kjøbenhavn og ladet ophænge til Ære for Kirken, da han blev dens Patron.

Og Ungfolkets Opmærksomhed vandrede mellem Orlogsskibet og alle Navnebrædtene, som var opspigrede langs begge Kirke-Skibets Vægge. Det skinnede af blaat og rødt og Guld; og der var saamange udenlandske Navne at stave og tyde paa; og der var saamangen Dyst paa Havet at mindes med Tak til Gud; thi som Votivtavler var de alle ophængte, efter gammel, skjøn Sæd paa Udvær.

Den sidste havde Vemund i Beite just ophængt i Ugen. Han og Kristian i Krogen havde roet Lodsen ud for et Par Maaneder siden; for Dampbaaden Nordkap kom fra Engeland og flagede efter Lods. Stiv Sydostkuling og knagende Frost. Og aaben Baad uden Seil og Øskar. Ingen Mad og lidet til Klæder. Men

alligevel var de ikke saa nøie paa en Sjøskvæt over Toften de sad paa. De var jo som en Slags Vandfugl alle Udværingerne; og Karmøbuen havde ikke for ingenting det Ord paa dem, at «dei trivdes inkje, dei Udvær, med mindre dei vart vaade i Sæde».

Alligevel saa var det naa harmeligt, at Dampen ikje bar op mod dem; men de kunde da aldrig tro andet, end han vilde gaa op under Land igjen med dem, for at ro sig tilbagers mod Veiret blev baade for langt og for tungt.

Men Chefen, en stor Sjøofficer, lod ikke til at tænke det Gran paa dem. Han vilde bare ha' Lodsen han. De holdt sig fast under Hjulkassen og raabte. Men han hverken saa dem eller vilde se dem. Saa snart Brændevinsbuttelen var langet ned, kommanderte han bare: Kast los! med en stolt Stemme, som var det en Tordenskjoldsdaad at drive med Guldknapper paa Brædtet og drage i de lange Whiskers.

Vemund sprang op paa Hjulkassen og vilde fortøie, mens Spruten stod over Baaden; men Styrmanden slængte Fangelinen ud. Da drev Vemund til ham, saa baade han og den guldrandede Huen hans faldt bagover hver sin Vei — og dermed jumpede han i Sjøen og svøm-

mede til Baaden, for alene skulde Kammeraten ikke være i slig Lægerval.

Stormen tog til; de maatte ro unda Veiret og lægge ind for Natten paa en ubebygget Udholme. Vemund holdt paa at fryse ihjel; og det som bergede ham var, at Kristian i Krogen tog Rygtag med ham ender og da.

Da de tog paa Sjøen igjen om Morgenen, fandt Vemund i Stranden et gjildt Navnebrædt: *Albion*, og sagde strax: Kommer me vel hjem efter dette Basketaget, saa vil eg hænga dette Brædtet i Kjerken til Tak. — Og nu hang det der.

Mikkal Fyrdreng klædde Præsten for Alteret; og — sjaa den du! jamen var han ikje saa handige paa Fingrane som ei Jenta.

Og Præsten holdt Paaskeprækk; endda det var fjorten Dage efter Paaske; for Paaskeprækk havde de ikke havt paa Udvær, og Paaskeprækk maatte de have.

Og det likte Sahl udmærket godt; for det var om de to gode Venner, som vandrede sammen til Emmaus; om godt Venskab i Livets Samvandring, under den almægtige og alvidende Guds usynlige Ledsagelse. Stakkar, han tænkte vexelvis paa «sig og Kone» og paa «sig og Berendt Willem», og var saa rørt, at det røde Bastestørklæde maatte frem. Aa nei, hvor Gud

var god — og hvor alle Mennesker var gode — og hvor alt var godt.

Efter Prækken lyste Præsten af og lagde et Anstrøg af forhaabningsfuld Munterhed over det hele, idet han sagde: «Saa skal jeg igjen aflyse det Ægteskab, som jeg sidst tillyste for den agtbare, unge Karl Nils Mikkalsen Beiningen og den dydige Pige Serina Brækkestø. Den unge Mand har siden den Tid fattet et andet Sind og sluttede, at det er bedre at stemme i Bækken end i Aaen; altsaa er denne unge Pige endnu at faa for den, som maatte have Hu til hendes Ungdoms Ynde.»

Saa kom Børnene frem til Daabs. Og idetsamme Præstens Haand øste Vandet med de hellige Indstiftelsesord, saa alle de indfødte opad mod den hvide, udskaarne Due, som hang ovenover i et Kabeltoug. Jo-ho, du — ganske rigtig, nu dalede den ned over Barnet.

Ja sandelig havde de ikje svære Glæ'e af han Mikkal, ja, for han pass'de saa akkuratt te fira og segja Amén paa same Menuden.

Og saa — fixt op med Duen igjen, forat den kunde dale ned paa næste Barn.

Efter Tjenesten samledes man ude paa den snaue Kirkegaard, hvor Jordfæstelsen af de begravede Hollændere skulde foregaa.

Mikkal vinkede paa Hylekonerne, for de var saa enfoldige og bibelske endda derude, at de holdt Hylekoner, som flyttede fra Gravhoug til Gravhoug, skreg hjerteskjærende midt under Præstens Tale og græd virkelige Taarer, om det saa trængtes paa tre Grave itræk.

Præsten talte rørende ved Kapteinens Grav. Og Hylekonerne var 'kje mindre gode idag. Sahls Læber skalv. Og da Stokken blev halet op, og de tre Spader faldt, stod han ved Siden af Jomfru Brouwer, lagde sin Arm beskyttende om hendes Skulder — og hun lagde hulkende sit Hoved mod hans store Bryst.

Da mistede Madam Sahl den Tilbøielighed til Taarer, som havde holdt paa at overfalde hende. Hun kom sig kvikt derhen, tog Sahl fast i den anden Arm og sagde kontant: «Ok ja, Mor, me skal jo alle den Veien!»

IX.

Snart i et Aar havde Sahl atter levet i den store Stilhed derude, midt mellem Himmelens og Havets Uendelighed. En eneste Gang, senhøstes, var Ensomheden bleven afbrudt ved en Uges Besøg af Berendt Willems prægtige Bygsler og Skipper, Huun paa Strømmen.

Med ham havde Sahl faaet mangen god Sending fra Kloster. Og med ham havde Sahl sendt tre fede Mortens-Gjæs tilbage; for Gjæssene trivedes udmærket i det milde Havklima og den vandsyge Dal; og Sahls Toulouse-Gjæs var hans Stolthed.

Men forresten var det Maaned ind og Maaned ud som at gaa paa et Skibsdæk, rundt Kap Horn eller det gode Haab.

Og de blev baade hyppigere og længere Sahls mørke Perioder, da Læben hang sid og det store Bryst sukkede; da han nynnede sin Figaro-Stump og — savnede Børn.

Foruden den daglige Tur og de daglige Veirobservationer havde han forsøgt at faa lidt mere at bestille ved at lære Øens Ungdom at læse og regne.

Men han var altfor utaalmodig, stampede rundt paa Gulvet og raabte: «Den som vil lære af Sahl, maa lære fort! Den som vil lære af Sahl, maa lære fort!» Og snart var hele Aftenskolen døet hen.

En anden Ting havde Madammen forsøgt. Mikkal Fyrdrengs sexaargamle Litle-Mikkal kom hver Søndag Morgen tidlig og klædte sig af og laa i Omhængssengen hos Sahl, naar Madammen var staaet op — og fik Kaffesukker og

lange Kavringer og Historier; og et stort og et lidet Barn lo hjerteligt sammen.

Men det hjalp ikke mod hans Fristelse og Svaghed, og altsaa heller ikke mod det knugende Mørke, som bestandig fulgte, og som blev tættere og tættere.

Som en Sjeldenhed fik de en Uge skikkeligt Snefald og dermed Vei over hele Dalen. Det gav ogsaa Tidsfordriv nogle Dage. Han fik med stort Opstyr den gamle herlige Ageslæde ned af Loftet; viste frem de elegante Udskjæringer, som fremover løb ud i et Dyrehoved, ovenpaa hvilket en stor, forgyldt, udskaaren Amorin sad — og saa de fornøielige Skøiteløbsscener, som var malede paa Udsiden af Sædet, og Herren med den trekantede Hat, som sad i sin Dames Fang.

Han gjorde de mest rørende Forsøg paa at faa Brouwer med, men «Kone, Kone» passede som en Smed paa at forhindre det.

«Naar ikje hon vilde, ka skulde han saa kjøre paa den Tøsen efter.»

Og saa kjørte Sahl alene; Dag ud og Dag ind, saalænge Sneen laa, fra Sørvig til Nordvig. Tre Gange frem og tilbage om Formiddagen med Fix, og tre Gange om Eftermiddagen med Fax.

Dumbjælderne klang; Somdu og Spør'an fôr gjøende omkring, og hele Øens Befolkning stod paa Tunene og gabte paa dette kongelige Optog.

Ligetil de gamle Pindhuer i Skare og Klovning, som var henved 100 Aar og næsten baade blinde og døve, saa maatte de ud i Døren, saa de kunde faa mimre og myse mod denne eventyrlige Pragt og Herlighed.

Men Sneen gik sin Vei, og Barfrosten kom igjen. Da fandt Øens største Barn, som havde faaet Mersmag paa Vinterglæderne, paa noget nyt.

Øen havde et eneste lidet Vand, Laugarvandet; didop — op bratte Uren — skulde Øens Ungdom bære Ageslæden, og saa skulde de trække den paa Skøiter, og Brouwer skulde faa vise sin frisiske Skøitekunst. Stakkar, han sandste ikke Vanskelighederne, før han stod for dem.

Han saa paa Brouwer under Forberedelserne, og hun forstod saa godt halvkvædet Vise; men «Kone, Kone» forstod den endnu bedre og satte hende til Væven og sig selv til Spolerokken.

Det var ligesom Legen havde tabt sig for Barnet. Men efter Ungdommen stavrede han; og da de stod fast med Slæden i en storstenet Ur, tog Sahl den tungtbeslagne Doning paa strak Arm og løftede den op paa Blokken.

I Skrinet var der fuldstappet med Kringler, Øl og Franskbrændevin. Og nu blev der Leven paa det øde Laugarvand. Jenterne skred og skreg, og Gutterne spændte Skøiter paa og trak det største Barn rundt og rundt i sin Kane, mens han trakterte rundt og rundt i det uendelige.

Men saa let Barn har for at glemme Sorger, saa løftede han alligevel stadig sine side Øienlaag og saa nedover Søkket og tænkte: Nei, tænk om Brouwer kom nu alligevel.

Imidlertid — Vinterglæden var kort; og Ensomheden og Uvirksomheden føltes desto dybere efterpaa i den evige Væde og Vind.

Og saa blev Brouwer saa stram efter hvert, og ofte bitter endog mod Sahl. Havde hun fra først været ømfindtlig bare af Frygt for at være til Bryderi, saa blev hun det nu dobbelt, da hun syntes at være i Veien for den gamle Bedstemor af en Kone. Saa frisisk stolt var hun, at hun baade i Tide og i Utide blev vanskelig at omgaaes.

Sahl stakkar kom rent mellem Ild og Vand. Ænsede han hende, var det galt for hans gamle Hustru; og ænsede han hende ikke, var det Brouwer et Tegn paa, at hun var begge til Besvær; ja, en Kveld begyndte hun «sandelig meg te faa Begavinger».*

* Begavinger ɔ: Krampe.

Da rømte Sahl i sin store Angst og i sin store Tørst efter Fred ned i Borgstuen.

Der blev han vel modtagen. Sven Raadsdreng forsikrede Gamle-Guri lige op i Øinene, at Sahl var lige «adskillige» (udmærket) mod de simple, som han var «modtagelige» (gjæstfri) mod de fine.

Og Gamle-Guri fortsatte til Sahls enfoldige Fornøielse at synge af sin gamle «Fuldkommen Psalmebog» om Eliezers Sendelse.

«Abraham kalder sin gjæveste svend,
som forestood huset met ære:
du leg din haand under min lend,
svær mig ved himlens Herre,
at du vilt være mig huld oc troe
oc hente min søn en good hustrue
derfra som jeg dig viser.»

Sangen fulgtes med Interesse alle de to og tredive Vers igjennem. Der var malerisk Enfold paa den ene Side og Hunger efter Underholdning paa den anden. Og jamen var der ikje saa møgje te Mundhus paa denne gamlaa, at det var en Hændelse, var det.

Men Sven han tykte det han, at dette var det venaste Verset:

Udenfor staden der staar en brønd,
der vilde den svend først hvile,
at wederquæge camele oc tiund,

som færdtes de mange mile;
da kom af staden met kruus oc spand
de skjønne jomfruer at hente vand
saa nøie hand dennem beskuer.

for han kom ihug de mange Mile, han saa tidt havde reist med Melder (Korn til Maling) for sin Herre, og de unge Piger ved Møllen paa Kloster.

Efterpaa sang Gamle-Guri den lange, maleriske Salme om Job, med Omkvædet: Gud laaner oc tager, hand giver igjen — saa rigelig.

Da var hun saa tør og anpusten, Gamle-Guri, at hun vandt ikke mer. Men tie kunde hun ikke, og saa tog hun paa med gamle Da'er.

Ja da var det andet te Præster; for de havde den Helligaand de, saa de kunde bakse og slaaes baade med Døden og Sattan. Men naa!

«Vi har det godt, Guri; hvad siger Sahl?» faldt han selv strax ind i Fredens Navn.

«Ja—e—ja! Men tænk naa paa Proust Werner og han Sven Vigen, du. Han maatte daa pent ner i Graven igjen, enddaa han støt gik igjen efter Pengane sine. Kom han ikje vandrande or Kjerregaarden, bleike og vilde — helt tilhusar, men han Werner gjek tilbars med han, han, og det sturt aleina — helt til Kjerre-

gaarden — og mante han neri Tomme for Tomme, saa han aldrig kom fram mer. Sligt ser en daa 'kje naa tedags.»

«Vi har det godt, siger Sahl, vi har det godt, Guri. Her er jo ingen døde at mane ned nu, er her vel? Og er ikke det det allerbedste? Vi har det godt, Guri.»

Nu kom Madammen farende ind: «End si'e! Sitter han ikje her, naar Huun har loggen til Bryggen!»

X.

Ja sandelig, var ikke baade Huun og Hjortdahl komne, hver med sin Jagt.

Hjortdahl var en kjær Ven og Bykjøbmand, som hver Vaar kom og drev den Tuskhandel med Øens Folk, som Sahl havde for liden praktisk Sans og for meget nobelt Hjertelag til at drive.

Et aparte Menneske, sa' Sahl. Sahl traf bare hæderlige og elskværdige Mennesker i Verden, fordi han selv var saa elskværdig. Der var fast ingen onde Mennesker til; og intet ondt heller — ikke engang Klumperne i Grøden.

Hvad Værbuen havde at afhænde efter Vinterens Felttog, det kom nu Hjortdahl for at hente: Raaskjær Sei og Lange, som var vindtørket i Galgerne; Rogn og Lever, Tran og Sild. Ja nu var der nok af Sild, for nu blev der jo efterhvert bedre Tilgang paa Salt.

Og isteden fik de Salt og Korn og Kolonial- og Manufakturvarer.

Ja, kjær var Hjortdahl; men endnu kjærere var Huun, for med ham fulgte der ren Klosterduft. Om Sommeren fòr han sine faste sex Ture paa Hamburg med Stykgods og Passagerer. De sidste gik gjerne frit med, for det var helst Kjøbmænd, som skulde hente Varer og betalte Fragt nok for dem. Baade Manufaktur- og Kolonialvarer tog de jo endnu fra Grossisterne i Hamburg.

Men om Vinteren førte Huun den store Danskejagten og kredsede nærmere om sit Herskab.

De kom ikke op i Sahls Stue, før Huun maatte fortælle. Det vil sige, Sahl fortalte selv, for han vidste saa vel, hvordan det gik til — og Huun bare svarte: «Ja» og «akkurat».

«Berendt Willem fulgte med til Bukken, ikke sandt? Og Fruen og, ikke sandt? Og Børnene? Og Veiret var godt? Og paa Dæk-

ket spillede du Børnene og lagede Disser til dem — ikke sandt? — Hva ba? — Og saa diskede du op med Middagen i den store Agterkahytten; jo da er Danskejagten god, du; der findes ikke Jagtekahyt som i den. Og Steg og Pudding, ikke sandt?»

«Kone, Kone, kom ind og hør, hvad Huun fortæller om vore kjære Venner.»

«Og saa havde du Speilsbaaden paa Slæb, ikke sandt? Med Puder i — og det hollandske Flag, som slæbte Snippen i Vandet. De har nu vel det gamle endnu med «de batavische Republique» i Guldbogstaver paa det hvide Felt? Aa — aa — — —».

Den svære Mand reiste sig og strakte Armene ud. «Kone, Kone, kan du tænke dig, hvor høitideligt?»

Og den samme Høitid, som havde ligget over baade Børn og Besætning, naar Fru van Gelder, under Huuns Kanoners Dundren, skred ned i den smykkede Baad og førtes til Agterhynden — den samme Høitid straalede af Sahl, mens han gjenkaldte sig det — og fortsatte:

«Og saa roede de ind til Wilhelmsen i Bukken og stod og viftede i Vinduerne paa den store Sovesalen, ikke sandt?»

Jo vist var det ret og rigtigt altsammen.

Madammen spurgte helst efter Jeneralkonselen. Og Huun kunde fortælle, han havde været i Stads i Byen paa Vingebaaden, for der havde været en fremmed Prinds i Byen.

Men da tog Madammen Teten. «I fuld Mundur — end si'e! Trikánti Hat — og den blaae Uniformsfrakken — og smale, kvite Casimirs Pantalons i blanke Støvler — og Linkammerdugskryds?» Hun tænkte sig ham akkurat som gamle Generalkonsulen.

«Ok Sahlemand, den som kunde set han; eg er sikker paa, han havde kvite, sviklede Silkestrømper og. — End si'e, maatte han pønte seg engang han og; ja det er no ikje hanses Natur.»

Det faldt haardt nok for Sahl ikke at kunne flyve de kjære Venner imøde; ikke engang i Breve; for den Pakke, som Huun bragte fra dem, maatte ikke aabnes før i næste Uge paa Sahls Geburtsdag.

Men langt paa Nat maatte Huun fortælle, det vil sige, lade Sahl fortælle.

Det sidste Nummer var Fru van Gelders nye Salop, som Huun havde kjøbt hjem fra Hamburg ihøst.

«Hvad havde du med til at kjøbe den for? Otte Tønder Sild i Storbaaden. Ja jeg kan

tænke, Berendt Willem gav dig ikke mindre. Og hvad for en Mækler var du hos? Voss i Altona? Hva ba? Reimers? Nei var du virkelig hos gamle Reimers? Og Fruen hans fulgte kanske selv med for at passe Saloppen? Javist, javist! Det var rimeligt. Men det gjør hun ikke for nogen anden i Byen end van Gelder sine, ikke sandt Huun Far? Nei der skulde vel være Forskjel paa Folk. Kone, Kone!»

«Kone, Kone» var «ovenepaa» baade med Brouwer og Dorthe Stadsmø og lagde Varmekrukkerne i de klamme Linlærredslagen; alle vilde de se efter, at Propperne stod ordentlig fast i de gamle Geneverkrukker. At det ikke skulde gaa som ved Nytaarstider, da Præsten var der og vaagnede i en dyvaad Seng.

«Men kafor tog han di ikje utor, i Plassen for te ligge seg paa di, Tussen?»

«Kone, Kone,» raabte Sahl op af Trappen. «Du har jo ikke hørt om den nye Hamburgersaloppen til Louise.»

«Aa Huun, det maa du endelig fortælle om igjen for min Kone.» Og omigjen blev det fortalt — af Sahl.

Da de ruslede ovenpaa, spurgte Hjortdahl Madammen, hvorledes det gik med Brouwer.

«Pyt hon! Hon finner seg nok tilrettes. Hon gaar saamen saa frøntelig ind og ut, som hon hadde oppeholdt seg her hele Livet, og som hon ei'de Halledelen i ever og bit. — Jo, der har me ta't os nokke paa, kan Di tru.»

XI.

Nu kom første, lunkne Vaarbløden. Det øste ustanseligt ned i to Dage og to Nætter.

Inde i Landet gik der Skred. Og mellem Lyngbakkerne paa den flade Jæderkyst skar Vandet ned i Auren og lagde graa Kanaler langs de vaskede Veie.

Paa Kongeveien støvlede Bønderne, hver paa sit Veistykke — i Sydvest og Oljetrøie — bag en vasblank Hest og en vastrukken Kjærre — og med en skranglende Spade i Haanden. Det var ikke andet end at vele Veiter Dagen rundt, for at det graadige Vand ikke skulde æde paa Veilegemet.

Sagde de noget hen til hinanden, var det helst et taaligt: «Riggen og Raada!* Riggen og Raada!»

* Riggen og Raada ɔ: Regn og Raaddenskab.

Men nu kom Morgentrækken ind af de aabne Havsvinduer, luftede op i hele Jæderstuen og slængte Skydynerne op over alle Fjeldryggene.

Og langt derude laa Øen, vaad og blank som et spylet Dæk; Vand omkring, Vand over og Vand under — i den allerede før saa vandsyge Dal.

Ud af en vastrukken Laavedør stak et zinoberrødt Fjæs med blakke Øienbryn, lettede paa sig og saa først op med det venstre Øie, saa med det høire.

«Ja misan trur eg ikje naa, at han verte ligare, saa sandt han helde seg.»

«Fransk Brændevin som Vatten,» raabte de nede hos Ananias i Boden. For fisket det havde de gjort, saa det forslog, det skulde nok vise sig idag paa Opgjørsdagen.

«Fransk Brændevin som Vatten,» larmede og raabte de. Det Ord havde de efter Store-Magne. Han havde en Eftermiddag i Vinter stængt en svær Laas Sild, og saa varm og staakende støvlet op til Ananias og skreget: «Fransk Brændevin som Vatten.» Men næste Morgen havde Laasen været tom; en Storm af Sydvest havde sprængt den.

Den Tid var forbi, da gamle Jørgen Nordvig sad for Bordenden med store Pengehaugen

og delte Vinterens Udbytte. Først en Tidaler-Seddel tilmands, saalangt Tidaler-Sedlerne rak; saa en Femmer; saa en Dalerseddel, saa Sølv og Kobber; akkurat som Børn parterer en Nøddetallerken.

Til Værbuernes store Forundring havde Sahl paa Forhaand regnet ud, hvormeget der idethele kom paa hver — baade for Arbeid, Notepart og forskjellig Slags Lod.

Naar han sad med det Regnestykke for Bordenden, stirrede de paa ham som paa en Troldmand.

Nu sad de der atter. Sahl og Hjortdahl ved Bordet i Borgstuen, og Folket rundt Bænkene.

Ved Sahls Stol var der et stort Rottehul i Væggen; i det stoppede han sit Bastestørklæde for at have det ved Haanden.

«Sjaa paa Sahl du! Sahl er 'kje raadlaus, du,» mumlede Folket. Og Sahl hørte det med patriarkalsk Tilfredshed, mens han førte Pennen og regnede.

Det blev et udmærket Udbytte, især for Sahl, som skulde have for Halvparten af Redskaberne, foruden Landslod og Kirkelod.

Man hørte i Stilheden Rotterne ramle bag Væggen.

Men da Regnskabet blev læst op, hørte man ogsaa nogen Knurring længst bort i Kræerne. Almuen havde kjøbt formeget af Sahl sit franske Brændevin.

Og Store-Magne, som havde baade Modet og Kjæften, fik frem, at Kirkelodden blev for stor iaar, der maatte gjøres Afslag paa den.

Sahl greb efter Lommetørklædet, men jamen havde ikke Rotterne draget afsted med det.

«Sahl gjør med Fornøielse Afslag paa Lovens Tilkommende, naar nogen finder det rimeligt. Hvad siger Sahl: Fred og atter Fred! — Hvormeget synes du, Magne, var passende for Kirken?»

Magne trak paa det.

Da reiste Sahl sig og sagde: «Nu skal ikke Sahl være inde her. Tal kun frem uden Skam for mig, Magne. Sahl begjærer en Lod først og en Lod sidst, og det er Fred og godt Venskab —» og dermed gik han ventende ud i Gangen.

Det blev en drøi Venten. Men da han ved Døren hørte, at Hjortdahl slog i Bordet og raabte:

«Nei mindre end 50 Daler for Kirken skal jeg være Mand for, at Sahl ikke tager imod»

— saa slog Sahl Døren op og sagde værdigt: «20 Daler skal Sahl have for Kirken, ikke en Skilling mer.»

Ja en «særdeles» Mand var det, det var Synd te segja andet; men han var værste mod seg sjølv.

For tænk han holdt sig ikke engang nu, mens Huun og Hjortdahl var der. Netop den Aften blev det saa rent galt, at han maatte ligge to Dage efterpaa.

Og var det nogen han skulde skjult sin Svaghed for, saa var det netop for Huun. For denne brave Klosterskipper levede for Slægtens Ære og Traditioner og saa med dyb Bedrøvelse, hvad de fine Embedsmænd lo af.

Allerede forrige Gang havde han nøie fritet Sven Raadsdreng ud, lært Øens triste Omkvæd: Han er værste mod seg sjølv — og berettet alt ærligt til den unge Generalkonsul paa Kloster.

XII.

Endelig, Dagen før Jægterne skulde gaa nord igjen, var det Sahls Geburtsdag, og han fik den efterlængtede Brevpakke. Et Brev fra

hver af van Gelders Familie, efter den gode, gamle Skik; ja ligetil fra lille Willemand.

«Godeste Ven og Fætter!

Tillykke med Dagen! At vi feire den alle vi, som høiagte Dig, og ønske Dig Sundhed og mange gode Dage, veed Du. Men een Ting ligger mig idag mest paa Hjerte. Jeg længes efter at see Dig og Din Hustru i vor Nærhed. Min Helbred er ikke altid brav, og mine Bekymringer af det store Sted med Værft, Fabrikker og Jordegods ere mange. Med eet Ord: jeg har det ofte ondt. En Ven af din Qualitet i min Nærhed kunde saare vel behøves.

Derfor har jeg tænkt at bede Eder gjøre mig den store Vennetjeneste — hvor huldt at have saa god en Ven, at jeg kan begjære det — at flytte for godt til vor Nærhed, nemlig til Hop, som nu staar ledig, da den gamle Bygsler er død. Jeg ønskede, at Du overtog den som Din Eiendom. Du faar god Raad, naar Du sælger noget af Udvær før Din Flytning, baade dertil og til at bygge et standsmæssigt Huus. Saa kan Du modtage Din Skyld fra Udvær paa Dit nye Gods og leve som en Konge fremdeles.

Maatte Du og Din ædle Hustrue samtykke heri, da blev jeg og min Louise lige lykkelige. Kom snart og boe hos os, medens Huset paa Hop bygges.

Ja, godeste Ven, gid Dit nye Sted maatte blive Dig kjært, og at Du maatte nyde paa samme det sande Gode, som Du endnu ikke nogetsteds har nydt, det ønskes Dig af en huld Ven, der forbliver i Ordets egentlige Betydning at være din trofaste Ven og Fætter.

Berendt Willem.

P. S. Blytt er lykkelig til Riga arriveret og har solgt Silden til $^{4}/_{5}$ Sp. Rd. pr. Tønde, altsaa et stort Tab for mig. Din Sild har jeg maattet modtage, da Wold ikke vilde have den, uden maaske til Dit store Tab; jeg har derfor oplagt den paa Strømmenøstet, og i Ugen skal den eftersees med Lagning og Binding. Saaledes synes Din første Sildespekulation ikke at skulle lykkes.

Jægten bringer Dig dennegang Spiger, Kakkelovne, Bord, Bolværk etc.»

Ogsaa Fru van Gelder indbød lige venligt i sit Brev og frydede sig til at have de gamle Venner hos sig, «inden Høe-aandens herlige

Dage begynder, hvor wederquægende da at tage sin Retirade sammen i Haven. Og hvor vente ikke Roser og Lavendler og Krusemønte paa, at Din kjære Hustru med sin gamle Dygtighed anvender dem til sit deilige Lugtevand, os alle til en behagelig Gave . . .»

Og lille Willem Berendt sendte Tal. Store, klodsede Tal paa begge Sider af Papiret.

Ja den Dag fik gamle Sahl noget at tænke paa. Af alle de kjære Linjer huskede han bare en, og det var Berendt Willems Ord: Jeg har det ofte ondt.

Hans dyrebare Ven og Fætter havde det ondt.

«Kone, Kone! Det betyder noget alvorligt, naar Berendt Willem siger, han har det ondt.»

Og det var sandt nok, for van Gelder var stik modsat af Sahl i saa Maade. Mens Sahl skreg op rundt hele Huset for et Loppestik, saa havde aldrig nogen hørt van Gelder beklage sig, endda alle vidste han bar paa et sygeligt Legeme. Ofte nok havde Berendt Willem selv smilet — taus og behersket selv i sit Smil — naar Sahl gjorde Væsen af sine smaa Smerter; mens han selv ved sin naturlige Afdæmpethed var trænet til at tie, om saa en Finger blev hugget af.

Og saa skrive: «Jeg har det ofte ondt.» «Jeg maa til min bedste Ven! Kone, Kone; jeg maa til min Ven!»

«Ja vist fløtter me ja,» svarede Madammen med mangeslags tilfredse Bagtanker.

«Hjortdahl og Huun, jeg maa herfra!»

Ja ja! den faamælte Huun mente det samme og var vel fornøiet med det. For han var inde i dette Kjærlighedens lille Rænkespil; han vidste, at van Gelder langtfra tænkte paa sig selv, men bare paa Sahl — og i Nobelhed skrev, som han skrev, for at give det Udseende af, at det var ham som absolut trængte Sahl. Den eneste Maade, hvorpaa han uden Krænkelse kunde rive sin Ven ud af Ensomhedens Fristelse.

Ak hvormange fine Vink havde han ikke forsøgt; men forgjæves, fordi han ikke kunde overkomme at være nærgaaende mod sin noble og eiegode Fætter.

Ligefra 1836, da han havde faaet første Nys om Fristelsen og havde sendt ham «den bergenske Merkur», med tyk Understregen af Artikkelen om Franskmændenes Længsel efter at faa Napoleons Støv fra St. Helena til Paris, og Thiers's Frygt for, at 3 Millioner Franskmænd vilde ledsage det fra Havnen til Vendome-Søilen — alt i Haab om, at hans godeste Ven

og Fætter skulde lægge Mærke til den taktfuldt ikke understrøgne Notits nedenunder: om det nye velsignelsesrige Afholdsselskab, som var oprettet i Stavanger, og som allerede havde frugtet saavidt, at selv «Skibe gik ud uden Brændevin».

Ja i 1838 havde han sendt en Engel derud, sin egen, forgudede Louise. Han havde staaet paa Storhaugen og stirret efter hende, til Baaden naaede Bukken, og saa gaaet ned og trøstet sig ved Willemands Vugge.

Og de to Maaneder, hun havde været der, havde alt været godt; men — saameget værre var det blevet efterpaa.

XIII.

Næste Dag var der et skikkeligt Behei. Havde gamle Sahl Forretninger paa sig, større end den daglige at stille Sølvkalenderen og notere i Almanakken, saa fik nu Folk høre det. Men skulde han skrive et Brev, da var det værst. Det var rent som en Brig skulde gaa af Stabelen, mens han lagede sig til.

Og nu skulde han skrive baade til Berendt Willem og Louise og begge Børnene.

Huset stod paa Ende; saa baade Madammen og Jomfru Brouwer lo i skjøn Endrægtighed, da de havde faaet ham til Sæde oppe paa Nyearken foran Chatollet.

Blækhus, Sandhus, Fjær og Kniv, Papir, Oblater og Signet, alt var endelig i Orden. Og da Brouwer tilsidst kom ind med Lak, sad han i Lænestolen og fegtede med sin Gaasepen for at faa Laget til den første Sving.

«Høy-ædle Ven og eneste Fætter!

Naar Du lider, lider jeg. Derfor har Dit ellers saa kjære Brev fyldt mig med Bekymring og Længsel. Ja, hvad skal jeg vel sige? Her er Intet mere, som binder mig. Stedet og Folket her er mig saare kjære, om jeg i nogen Maade kunde hjælpe dem fremad. For min egen Skyld ved Du dog jeg ikke forbliver her. Øen er gaaet betydeligt fremad. Fisket voxer og Øens Værd voxer; og jeg kunde blevet en rig Mand, men jeg kan ikke, thi jeg formaar ej at berige mig ved andres Trældom. Nu kan de imidlertid godt greie sig selv; de faar efterhvert selv baade Nøter og Garn. — Jeg begjærer ikke Armod eller Rigdom, men mit beskikkede Brød; jeg sælger billigst muligt og reiser til min eiegode Vens Nærhed, syg og sorgfuld som Du er.

Ak, hvad er dog ikke Venskabet, Berendt Willem; hvad er ej Venskabet for en blid Stjerne paa vores Livs Himmel. Jeg skulde glæde og opmuntre dig og opmuntres selv ved den blotte Tanke. O saadan er det rette Venskabs Englevæsen.

Ak, meget og mangt kan Du tænke dig at jeg har at tale med den lille Ræst af Familie, jeg har tilbage. Thi ile vi til Hop, saasnart vi kan. Hos os er ellers alt ved det gamle; at høre det samme fra Fætter og hans er vores inderligste Bøn. Efter at have bedet den Algode tage Fætter med Hustru og Børn i sin trygge Varetægt hilse vi paa det ærbødigste og hjerteligste.»

Derunder satte han saa sit fulde Navn: *Jan Diderik Sahl* og slog derom en Sky af Snirkler, saa det gav samme pompøse Indtryk som en Helts Portræt i Krudtrøgskyer.

Sandhuset blev forsvarlig rystet udover, og de store, haarede Fingre knipsede i Papiret.

Dernæst var det til Fruen: — — — «Du glædede os sandelig saare med din søsterlige Skrivelse; da vi modtoge dit herlige Brev, læste jeg det højt for alle, og vi alle, der kjende dit oprigtige og varmtfølende Hjerte, bleve dybt rørte. Idag har jeg atter læst det op for min

Kone alene, og atter bleve vi bevægede og takkede Gud, som gav os en saa trofast og ømtfølende Veninde. Du er, som min Kone siger, en kjær Søster for os. Maatte vi altid fortjene Dit Venskab og Agtelse.

Tak, Tak for Kagen. Du havde skildt Dig saare godt med Tillavningen, saa var Alles Mening. Du er som Din ærede Mand stadig i vore Tanker. Jeg forestiller mig idelig i min Phantasie Eder og Eders to søde Børn i Eders huslige Kreds. Stundom synes mig, at jeg sidder hos Eder i en fortrolig Samtale og har Dine vakre Børn paa mine Knæ, og en kjærlig Taare triller ned fra mit Øye paa disse smaae velsignede Engle. — Og naar jeg tænker paa, at vi atter og ofte skal faa høre Dit behagelige Spil, som saa tidt har fornøyet mig, saa takker jeg den algode og gjentager: Alt som sker er godt! — — —»

Saa var det til lille Wibeke . . . «Du staar visselig ikke tilbage for Din kjære Moder i hendes smukke Talent paa Piano-Phorto. Hun har meddelt os, at du accompagnerer Dig selv paa det gamle Spinet og synger min Yndlingssang: Naar mit Øye er lukt. O, hvor længes jeg efter at lytte dertil — og snart, snart — — —»

Og endelig til lille Willem Berendt paa samme Ark:

— — «Ja sandelig vi ere høyligen blevne glædede og takke for Dine pæne Tal. Gud velsigne Dig! Bliv ved saaledes at tiltage udj Flid og udj Dyd. Hvormeget vil ej dyrebare Forældre elske Eder, hvormeget vil ej Eders Venner blive glædet, hvormeget vil ej den, der har anvendt Tiid og Fliid paa Eders Lærdom blive hædret. Alle gode Mennesker elske Eder, men mest Eders gamle Ven — — —

P. S. Kræ og Kra hilser Dig og Wibeke, og Fix og Fax og den store Toulouse-Gasse. Og Spør'an og Somdu gjøer af Henrykkelse over snart at komme i Eders Nærhed.»

XIV.

«Brouwer, Brouwer,» raabte Sahl Dag efter Dag; «Brouwer, Brouwer! tænk, nu faar De se van Gelder; og tale med ham — hollandsk!»

Og hvis Brouwer var i det gode Hjørne, smilede og nikkede hun og sagde: «Jei klæder mik.»

Men var hun i det onde, svarede hun til Sahls Betuttelse:

«Jei klæder mik ikke for nogen.»

Og Udværbuen! «Nei, nu er jeg saa «fornøiet», sa' den ene efter den anden, med Sorg i Ansigtet, da de hørte gamle Sahl vilde forlade dem. Og det endda de tjente paa det allesammen paa en Vis da.

For nu blev det en Tid, da Sahl gav fra sig baade det ene og det andet; og den som havde Sands for at være paagaaende, fik baade Gods og Regtigheder for ingen Ting eller godt som ingen Ting.

Mikkal Fyrdreng fik Fyren for 30 Speciedaler og solgte den fem Aar efter til Staten, som da skulde bygge ordentlig Fyrtaarn derude, mod en livsvarig Pension for ham og hans Arvinger i første Led, stor 100 Spd. aarlig.

Ananias paa Boden fik Brændevinshandelen og den Landhandel, han dertil maatte ville knytte, for 100 Daler og blev paa fem Aar en hel Sabb.

Nogle betalte en Slik for at faa sin Bygselgaard til Odel og Eie; andre skulde komme til Hop med Skyld af Gaard, Nøter og Kirke, naar de reiste til Klostermøllen med Melder.

«Ja, kjære Venner, det er ikke for Pengene, de usle Penge; nei, det er ikke for Pengene; men jeg glæder mig til hver af Eder, som vil

komme og besøge os. Hvor vil det ikke blive kjært for min Kone og mig at se Eder igjen og høre om Alt og Alle her paa denne Ø, hvor vi har tilbragt alle disse lykkelige Aar.»

Endelig nærmede Afreisen sig. Hele Dalen skinnede saa smørgult af fed, stilketyk Vasblom, at det skar i Øinene.

Fix og Fax fik travlt i det lyse, varme Juniveir med at trække alt Godset til Sørvig. For Sahl havde dobbelt Møblement. Hele Loftet og det ene Loftskammeret var fuldt af gammelt Gods efter Forældrene. Helt eller stykkerslaaet, det var ligemeget; han tilbad og gjemte alle Efterladenskaber og kunde ikke nænne at kassere noget.

«End si'e, det du vil, me skal trække paa, søte Ven! Rosete Løb og kvite Stoler med guldforgyldte Rænder i — eg trur 'kje du er klog heller; de er jo ikje modèrenes længer jo. Nei men, om eg vet, ka du vil med Lorten, søte Ven.»

Og med var det vist kommen alt; hun vilde igrunden nødig berøve ham disse Hjerteskatte, som han i lyse Timer rumsterede imellem, mens han snakkede saa rørende med sig selv.

Naar bare ikje hon Brouwer, Tøjten, med havde interesseret seg saa for Skrammelet hans.

Jo, hon kunde ret gjøre seg te for ham imellem, Tinget.

Imens sad Brouwer imellem noget Skrammel inde paa Loftskammeret og græd. Hun havde faaet Tag i et gammelt hollandsk Porcellænshus, som havde staaet paa Dragkisten hos Sahls Forældre, og som nu vakte alle hendes ømmeste Barndomsminder. Netop som hendes eget Hjem! Et glasseret, rødt Murstenshus, med blaat Tag, hvide Linjer om Døre og Vinduer, forsiret Gavl, grønne Jalousier halvt ned over Vinduerne og et klippet, grønt Lindetræ mod Væggen.

Sahl kom ind og hørte hende snøfte: Myn hiem, myn hiem! Og han blev naturligvis strax mer end rørt, lagde Haanden paa hendes Skulder og talte som en Præst.

Men hun var bitter og saar, puffede ham ublidt væk og raabte: «Trek je fingers tot je, Mynheer!»

Idetsamme kom Madam Sahl opkiltret ind og blev saa forarget, at hun dunkede til Brouwer og hvæsede:

«Ka' er det med dokker? Saa møkke si'er eg deg, Brouwer, at eg vil ikje vite af nokke Flæberi mellem deg og Sahlemand!»

Brouwer bare reiste sig og saa harm paa

hende; mens Sahl raabte: «Kone, Kone! Du gjør hende Uret! Fred, Fred, Kone! Hun kom bare til at længes til sit Hjemland ved det Huset, som jeg fik, da jeg var liden.»

«Aa — eg trur nok, du kan take det med Ro, søte Ven. Hon greier seg nok den . . . . Det er Takken, for at en har plikket hinner op af nakne Stranden.»

«Min Kone mener det bare godt, bare godt, baade med Dem og mig,» mumlede Sahl.

«Nei — alt dette gamle Skrabet dit vil me 'kje trække paa, søte Ven, det er saa møkke du vet det. Saapasse maa du kunne forære de stakkerene, som skal sitte igjen herute i vilde Havet.»

Der blev Sahl tagen fra sin ømme Side; og imens fôr Madammen ned med «Bastelinshuset». Bag Fjøset i Dyngen med det! Og endda Foden kraftigt paa, saa det kom under for godt, det dumme Bastelinshuset. Stygt havde det nu altid været og.

Men Ligkisten, som stod ude paa Loftet for paakommende Tilfælde, den var for pen til at forære Øens Folk, fandt hun. Der var jo baade «sølvforgyldte Englehovver» og «samenlagte, sølvforgyldte Hænder» og «møkke anden Pønt» paa 'an. Den fik de tage med til Hop.

— Desuten saa laag jo Ligpønten færdig i 'an — med kvit Kappe og brede Atlaskes Baand for Fruentimmer-brug, og ny Paryk med kvite Bendelbaand i for Mandsbrug. Ok ja, en maatte jo ikje tænke saa tungt.

Men Brouwer, Tøiten, hon kunde ha' godt af at se den, hon. Derfor pegte Madammen paa den, da hun kom opigjen, og sagde med et nærgaaende Nik: «de dood past op, ja; det er saamen et Ord te nokken kver det, Mor.»

Da reiste der sig noget frisisk kongeligt i Juffrouwen, som gav hende glatte Laget igjen:

«Hun dænke te stekke mik darin; men pas op! hon skal zelf darin.» Og dermed trommede hendes Pegefinger saa demonstrerende paa Kistelaaget, at det sang over Loftet.

XV.

En deilig Morgen ved Sanktehanstider skulde de afsted. Almanakken spaaede «klart Veir og Soelskin med Vesterlige Vinde, hvorved den fremtrædende Sommers Varme fornemmes», «hvilket imellem træffer ind», som Sahl pleiede at skrive.

Sluppen var kommen fra Kloster og havde taget alt Godset ind. Og Fæet, fra Fix og Fax

ned til Kræ og Kra var installeret ombord paa «Primus».

Primus var Sahls gamle Skjøite, døbt af ham selv — og skulde, naar denne Reise var gjort, tilfalde Føreren, Josef i Beite, til Tak og Amindelse.

Josef i Beite var over de sexti; en Kar, som vidste Raad i Uraad og Øens bedste Lods, saa Sahl kunde være tryg for Dyrene.

Ja — det var han, som narrede Engelskmanden i 1808; og som Hulen i Beite hedte efter. Der var da ingen paa Øen, som glemte det.

Han kjendte Grunder og Smuthuller, Ankreplads og Havn for hver Favn af de 12 Mile, og vidste saavel at nytte baade nordbær og sørbær Strøm og Attebære, at hans Mage fandtes ikke.

Men alligevel forsikrede Sven Raadsdreng truværdig op i Synet paa Sahl, at han trudde regtig, saasandt Vorherre gav Godveir og Lukka, atte han Josef greide det han, ja sandelig trudde han ikje det ja.

Gamle Sahl, som ellers var saa opkavet for en Bagatel, var saa rørt tilslut, at han blev stille. Det var rent beklemmende for alle.

Og da de drog nedover, gik han alene tilbage til Huset igjen, samlede alt, hver Væg og

hver Krog i et stort, taknemmeligt Blik og lagde sig saa paa Knæ, den svære Mand, og takkede Gud — mens Taarerne trillede — for hver Dag og hver Glæde i Huset.

Sven havde hørt det han, for han kom efter og stod i Gangen. Og ikje skulde han glemme det i sin Levetid, saasandt Vorherre helles gav Helse og Hukommelse. Nei, det skulde han ikje.

Den store Notebaad var fuld af Passagerer, Rorskarle og Kufferter; og paa Bryggen og rundt i de grønne, sleipe Fjærestene stod hele Almuen, ligetil Børn og Oldinger. Alle maatte se han gamle Sahl til det sidste.

Madammen fik ogsaa sin Tak, for hun havde været gjild paa sin Maade; real og ferm i Raad og Daad, sandt skulde siges. Hver Dag saa god som en Doktor for hele Øen, og det var ikje lidet; mens gamle Sahl stakkar stabbede til den anden Ende af Øen, bare han saa Blod.

Gamle-Guri stod kroget paa Bryggekanten og holdt Sahl i den ene Haand og Madammen i den anden — og ristede og ristede; hun kunde ikke finde Ord, men lagde alt i et gammelt Vers af sin «Fuldkommen Psalmebog», som hun skjælvende citerede:

«Saa holder hver sin reise-fær
som himlen det behager;
vel den som takker Gud især
for det hand til ham mager.
Naar døden har fra vognen spændt
i gravens ormestræde.
da skal det ikke blive kjendt
hvo høyst har sidt i sæde.»

Der var saa møgje te Mundhus paa henner ja, at hun gjerne havde sagt op tie Vers.

Jørgen Nordvig og Mikkal Fyrdreng, som nu skulde være Bedstemænd, trak hende taaligt tilbage, saa Baaden fik lægge fra. Men i samme Øieblik blev Jørgen selv saa løien for Brystet, at han med bævrende Læber raabte:

«Farvel, du ædle Sahl!»

Det var den sidste Draabe, som skulde til for at Bægeret flød over. Sahl hulkede og Madammen med.

«Far—vel alle — sammen! Det er godt alt som sker! Godt for mig og godt for Dere. Tak for alt godt — alle — alle sammen.»

Indimellem hørte man Madammen: «No maa 'kje dokker sørge; men saadan Mand som Sahlemand faar dokker aldrig igjen, stakkar.»

Selv fra Brouwer hørte man et Ord iblandt Strømmen:

«Manke Dak, Jørge! Manke Dak!»

Lidt længer ude hørte de Sahl raabe:

«Velkommen, velkommen til Hop!»

Men stod gjorde de, til Baaden skulde bag Lausing-Holmen. Og ganske rigtig, da reiste gamle Sahl sig, favnede dem og hele Øen, hilste med Kaskjetten saa ærbødigt som med Kværnhuset i Kirken — og brølte med sin store, uforglemmelige Stemme:

«Far—vel, Far—vel, Far — — —

Udværbuen stirrede en Stund paa Lausingen, drog sig saa taalig hjemover — og begyndte alt at længes saa «storartet» efter gamle Sahl.

«Ja—e—ja — det var en snilslige Mand var det.»

«Og saa støvande stærke,» sa' Ungdommen og fortalte om den svære, slaadde Slæden i Uren.

Imens laa de derude i de svære Havdønninger, lige indi Dragsu og Sprøit; for der var ingen Vind. Men han kom snart, det var greit. Det blev bare deilige Solgangsveiret.

Et Grin fra Øst om Morgenen; en sval Bris fra Syd om Middagen, som Damerne blev ræd, men Mændene smilte af; og saa et døende Vestenpust udover Kvelden, naar Solen gladde. Bare deilige Solgangsveiret!

XVI.

Kloster havde ikke stort mer end Navnet igjen af sin oprindelige Bestemmelse. For de Ruiner, som laa igjen oppe ved Floren, kunde ligesaa godt være Grundmur efter det ene som det andet Slags gamle Hus, saa raserede som de var.

Det nuværende Sted var bygget nede i Fjordbugten ved Elvens Munding om Landhandelen, Værftet og Fabrikkerne.

Fjeldet faldt saa brat ned, at man lidt efter lidt havde maattet udfylde og indsnævre Bugten for at faa Tomter til alt.

Yderst paa Nordodden laa Krambodnøstet, en gammeldags høi- og krumrygget Bygning i Mansardstil; indenfor laa Værft, Bestyrerboliger og Fabrikker. Bagenom, opover Knauserne laa smaa, hvide Arbeiderboliger og ovenfor dem igjen smaa Bygselgaarde, som der ogsaa boede Værksarbeidere paa — op igjennem Søkk og bortefter Myrer en hel halv Mils Vei indigjennem, rundt begge Vandene, som hørte Kloster til for Vandføringens Skyld.

Fabrikkerne laa stablede bag hinanden mellem Osen og Nedre-Vandet. Paa Malerierne i Storesalen kunde man se, hvorledes de Gene-

ration efter Generation havde voxet og formeret sig.

Fra Fabrikkerne førte en tæt, klippet Lindeallé lige under bratte Fjeldvæggen til Sydsiden, hvor Hovedhuset laa, med fire Rader svære Lindetræer mellem sig og den gamle Bolværksbrygge.

Søndenfor Huset igjen var Dalsøkket til næste Bugt planeret til Have, og Næsset udenom var Park. Huset havde to Fløie mod Syd, og mellem dem laa Borggaarden med to bugnende Rosenplæner i Hjørnerne. Den var begrændset mod Haven af en svær, klippet Buksbomhæk, i hvis Aabning to Lindetræer stod Skildvagt.

Om Haven løb et høit, elegant dreiet Stakit, afskaaret i Buer som Festons og med Knotter som Urner paa Stolperne. Og langs Stakittet stod en Skov af høistenglede Zirblomster: Lupiner, Akeleier, Hortensia og Keiserkrone.

Rundt paa Græsplænerne var der placeret udskaarne Træfigurer i grelle Farver; efter Attributerne at dømme, romerske Guder og Gudinder.

Midt i Haven og synligt fra Borggaardsledet laa det hvidmalede, ottekantede Lysthus med Taarn som et kinesisk Kapel og med høie, smaarudede Vinduer i buede og vredne Ro-

cocco-lister. Paa Taarnspiret svingede en Fløi, hvori det udhuggede Aarstal 1797 lyste; og ovenpaa den smøg en Ræv udover efter en And, som lettede Vingerne yderst paa Fløispidsen.

Derinde var baade Berendt Willem og Sahl hjemmeviet.

Under det blaa Kuppelhvælv legede Amoriner; og ned fra det hang en gammel kinesisk Lysekrone, hel og holden af Glas, fra den tykke Stamme til selve Stagerne; med hvide, vredne Traade i Massen og med store, flade, slebne Reflektørglas bag Lysene.

Paa Væggene hang hollandske Dyrebilleder og Still-leben; og rundt den ene Dør smaa brunrammede Stik af Napoleon og hans tolv Marechaller, rundt den anden sex smaa Oljebilleder af Oldenborgere med Gemalinder samt Stik af otte dansk-norske Søehelte.

Lyderik Havemand gik mørk og vakker og ragede i Gangene; han havde assisteret den gamle, tyske Gartner og arvet hans Kundskaber og Embede.

Hm — havde det endda været Konow eller Jansen eller Bøgh, som var ventendes, eller nokken som forstod sig paa en Have,

saa skulde han ikje sagt. Men han gamle Corgadør Sahl udfra Sjøen — var no det nokke?

Han kunde ikke dy sig for at sige det til Petrikke, som stak sit skjeløiede Husjomfru-Fjæs udaf Smaastuvinduet, midt mellem alle Slyngroserne.

Men Jomfruen gav ham Svar paa Stand:

«Endsie, at ikje du skammer deg, Lydrik Far! Vet du, ka Wibeke sier, at Konsulen har sagt? At Sahl sit Hjerte er mere værdt end hele Rigdommen ind i Byen, Far. — Bare pønt du! Og gjør som meg og holdt paa Hjerte, Far,» og dermed trak hun sig knibsk tilbage.

Et Øieblik efter stod Lyderik med Hatten i Haanden. Fruen passerede over Borggaarden og rødmede let, selv for Havemandens Hilsen.

Hun kastede et lyst Blik paa de nyudsprungne hollandske Rosentræer og paa de nyragede Gange bortover mod Lysthuset. Forsvandt saa — let og lydløs som en god Fe — i den modsatte Fløi, formodentlig for at se over Gjæsteværelserne derovenpaa.

Nordfra, i Alleen, kom Generalkonsulen — rank og blond — fra sin faste Morgeninspektion. Med korte, energiske Skridt, som om han altid steg opad.

Idet han svingede langs den brede Veranda for at gaa ned paa Bryggen, kom hans Frue frem i den grønne Gadedør, gjengjældte hans straalende Hilsen med en Bruds Blanding af Blyghed og Blidhed og fik vide, at Børnene var gaaet med Gouvernanten paa Storhougen for at se sydover.

Gamle Brynjil, som kjendte Udværsdoningen bedst, laa forresten sør paa Kongshougen med Langkikkert og skulde melde, baade naar de saaes sør med Bukken og naar de passerte Strømmen.

XVII.

Man siger, Ægtefolk pleier at ligne hinanden legemlig eller aandelig — og disse lignede hinanden i Sindets Renhed.

Saa forskjellig som Karaktererne ellers var; han energisk og hun passiv, saa lig sin skjønne Hustru var van Gelder dog i Blufærdigheden. Han havde ikke nærmest faaet den ved religiøs eller moralsk Kamp, men som Vuggegave, han som hun.

Selv Livet i Udlandet havde ikke budt ham Fristelser; allerede den naturlige Undseelse

havde slaaet en firdobbelt Mur om ham. Og det var saa langt fra, at han viste andre sine varme Følelser for sin deilige Louise, at han knapt turde stanse ved dem selv.

Han, som var Mand, kunde rødme som en Pige, naar han kom til at se paa den lille Fødeflek, han havde paa Haandledet. Fra Langfingertuppen og til den Flekken, det var akkurat Maalet for de elegante Sko, han kjøbte til Louise paa sine Udenlandsture — og det dæmrede flygtigt af en deilig Stund, da han tog dette Maal af hendes Fod.

Han maatte uvilkaarligt lade sit beherskede Øie hænge ved hende, saa yndig og frisk som hun nu stod i Døren.

Paa Hovedet havde hun en fin Netteldugskappe med manchetterede Kanter fra Tindingen nedover Øret, sammentrukket med rødt Silkebaand i Nakken og knyttet med et lignende under den fortryllende Hage.

Sahls skulde se, at hans Stolthed var bevaret lige vakker. Han rødmede let over at give slige Tanker Rum og tændte strax et rødmende Gjenskjær under Louises fine Teint. Henrivende sprang hun ind igjen, men han gik til Bolværksbryggen, og spadserede op og ned — op og ned — med sine smaa energiske Skridt.

Denne Brygge var uvilkaarligt bleven hans Kommandobrædt i Livets Seilads. Derfra oversaa han alt og var med i alt, fra Krambodnøstet derude til Værftet, til Fabrikkerne, til Lageret, Kontorbygningen, Pagterbolig, Hovedhus og Haveport. Derfra var han nogenlunde med i alt, og dog ikke lige op i enhver.

Knistringen i Vindetouget paa Nøstet, Knattingen paa Værftet, alle de smaa og store Hjuls Klapren i Fabrikkerne, Sagelyden fra Kullesvalen og Dunkene fra Stampen — alt flød sammen til en beroligende, harmonisk Akkord for den musikalske Herre. Strax den mindste Tone blev falsk, mærkede han det, naar han gik paa Bryggen.

Og alle, som gik hver med sit rundt Bugten, havde Fornemmelsen af, at Generalkonsulen levede med dem alle; følte med dem, tænkte med dem og arbeidede med dem.

Om han yderst sjelden sagde noget og greb ind, saa var han med nok til at kunne gjøre det naarsomhelst.

De gik der langsomt og tungt og arbeidede langsomt og tungt med Hænderne, og han gik der raskt og fast og arbeidede raskt og fast «med Hove», som Jens Pagter sa'. For Jens Pagter var særs fornøiet med van Gelder, siden

han fik saa liden Tid til at tage sig af den svære Jordvei, at Jens «meste» syntes det var hans egen. Og den gav vist Pagteren bedre Renter end Eieren.

Paa Skansen, indenfor Bryggeroden, hang allerede det svære norske Flag paa Stangen. Rigtignok havde Kong Oscar ifjor indført Unionsflaget for Koffardibrug; men det tilvante kjære Flag, som van Gelder havde vundet sine første Livsseire under, og som Briggerne i de sidste Aartier havde faret saa heldigt under og hang afbildede med inde i Salen — nei det kunde den konservative Herre umulig stryge paa Skansen. Ligesaalidt som det gamle hollandske med «de batavische republique». Officielt respekterede han sin hollandske Konge, men privat flaggede han flittigt for Minderne og Traditionen.

Noget særdeles indtaget i Svenskeforbundet var han nu heller ikke endnu. I sit noget afsondrede Liv derude paa Kloster havde Familien van Gelder bevaret mer end andre af den gamle vestlandske Animositet, som i 1814 fra selve Prækestolen skjød Lyn mod Unionen.

Naar hans Far imellem fik det onde Lune over sig, som hans forfærdelige Tab i Krigsaarene havde afsat, havde han endogsaa kunnet brumme Parodien paa «Sønner af Norge»:

Frihedens Tempel i Nordmandens Dale
synker i Gruset imellem hans Fjeld;
knapt tør han tænke og slet ikke tale,
Kontraband Vare er Norriges Held,
Fugle i Skove, Nordhavets Vove —
spotte mod Norriges trælbundne Mand,
han maa nu lyde tyranniske Love
af hine Slyngler i Sveriges Land . . .

Saa ubeherskede Ord tog Berendt Willem aldrig i sin Mund; men Selvstændighedsfølelsen var den samme. Det havde han ikke mindst mærket nu, da Schwach i Anledning af Flaget havde skrevet en ny Fædrelandssang om Firkoloren, hvorefter Norges fjerde Flagfarve skulde være gul.

Van Gelder hørte til de mange Landet rundt, som harmedes over sligt; Frygten for svensk Overhøihed laa paa Bunden. Og nu blev det ham baade et konservativt og et nationalt Spørgsmaal at heise Flaget af 1821, hvor han kunde

Ja tænk, han likte ikke engang, at der var Unionsflag paa det nye Billede af Briggen «Kloster», som Huun just havde bragt hjem fra England. En Dag havde han sandelig faaet Glasset af og med en Pensel strøget Unionen ud.

Paa Sjøen fik Huun jo seile med det; men i Storesalen skulde han seile uden svensk Hjælp

— og van Gelders Skridt klang fastere end før i det blanke Gulv.

XVIII.

Imens gled Sahlefølget op igjennem Leden. Et lidet Vindgrèl havde de imellem; men Aarerne maatte støt være ude.

«Op med Topseilet,» raabte Sahl utaalmodigt.

«Eg skal segja Sahl, at der maatte Topseil paa en Mil til for at trække noget naa.»

«Du har Ret, du har Ret; dine Ord i Ære og mine bag Døren.»

Om Natten havde de ligget hos gamle Venner i Kaarvig paa Stordøen; tidlig om Morgenen var de taget ud og passerede nu om Eftermiddagen Buknesundet.

Wilhelmsen stod paa Bryggen, men fik sig bare tilraabt en Hilsen, for de hastede, de hastede.

Men det var utroligt alligevel alt hvad Sahl raabte ind i Forbifarten; han var jo ikke den, man skulde lure og sokne noget ud af.

Og imens strømmede Duften fra blomstrende Rognetræer, Hæg og Jasmin ud over

Sundet og Baaden — og blev suget ind med Ak! og Aa! af alle disse Havets Børn, som ikke havde andet end Stikkelsbærbuske hjemme.

«And i dokker, and i dokker!» raabte Madam Sahl. «Eg si'er som Moster Bredenbæk paa Smorrsalmellingen: Blomster og Kjærlighet er Livets Poesi, ikje sandt Søteven?»

«Jo vist, jo vist,» svarede Sahl lykkelig. «End den,» sa' han vendt til Folkene, «den dufter ogsaa bra,» og sendte Tobaksrullen rundt til Afkortning.

«Tak og Ære maa Sahl ha'.»

Sahl styrede og Strømmen var imod. Imellem hørtes Sven Raadsdreng taalmodig sige:

«Sahl maa væra god aa halda nærmare Land, han er lettare i Attebæren.»

Og Sahl plirede fult med det ene Øie: «Tørster du nu igjen efter Drammen, Sven?»

For der var faste Regler for Skjænken; det var midtfjords her og der; i det og det Sund; og saa extra hvergang Styresmanden holdt for nær Land, saa Aaren naaede Bund eller Strand.

Madam Sahl og Brouwer saa begge inderlig tilfredse ud, og hjerteglad for det var Sahl. For her paa Baaden kunde han jo ikke flygte for Ufreden, om den kom. Men det var jo saa deiligt alt, alle Mennesker var gode, og alt var godt.

Madammen hun glædede sig over, at de kom blandt Folk; saa skulde hun altids faa en passende Anbringelse for Brouwer, Tøiten. Der blev nok altids en som tok hinner. Mandfolkene var 'kje klokere.

Og Brouwer glædede sig i samme Retning. Naar hun kom blandt Folk, saa blev der vel altid en Raad, saa man ikke var i Veien.

«Nærmare Land, Sahl.»

«Hvad siger Sahl, kroget Ror lang Fjord.»

«Ja, men han er saa hard sørbær naa, at det blir baade tyngre og seinare midtfjors korsomer.»

«Du har Ret, Sven; du har Ret,» sa' Sahl og skar med Flid saa tæt ind under Odden, at Aaren skrabede Landet.

Nu kom begge Tomlingerne frem; i den store fik Damerne, iberegnet Dorthe Stadsmø, Madeira. Af den lille drak Sahl fore af det franske Brændevin og sendte den saa rundt med Flasken.

Skiftevis hvilte Folkene paa Aaren; tørkede Sveden med Skjorteærmet, tog Skraaen ud og la' den paa Toften, pustede og drak; trak Pusten igjen, tørkede Munden med Haandbagen og sa' en for en, før de dyppede Aaren igjen:

«Tak og Æra, det var godt Slag! Tak maa Sahl ha'!»

Sahl stoppede sin svære Pibe af Kanasterposen, slog Fyr og dampede. Og Udværbuen havde en liden Pibe tilsammen; naar én havde røgt sine ti—tyve Drag af den karvede Rul, rakte han den til den næste og sagde: «Dufta naa du, Kristian!»

Og saa kom Kaffekjedlen frem igjen. Den havde gaaet rundt kold, til Folket havde tømt Restbeholdningen, hver sin Slurk af Tuden. Men nu skulde der koges paanyt.

Kristian i Krogen var Kok; trak Stenhellen frem over Tiljen til Grue; fandt op Øxen; smaakløvede Bjerkestykkerne og fik endelig Fyr paa Næveren.

Alle laa interesserede paa Aarerne og saa til, kor det gjek; og Birkerøgen laa i Damstillen som en Dot over Baaden, saa Madammen begyndte at hoste og ertede og sagde:

«Det var daa et Bàl for te faa en Svartedroppe te. Ve' dokker ha' at Dorthe ska' hjælpe dokker. Ro naa bare, helles bler det ikje and't end Røikekjøt utaf os.»

XIX.

Solen seg og lagde sin skarpe, magiske Glans over Strømsnæsset.

Sahl pegte paa sit Ungdomshjem og fortalte, efterhvert som Enkelthederne steg frem. Der var Skansen med de malede Trækanoner, som Faderen havde lavet for at skræmme Engelskmændene i det trange, strømstride Sund.

Og der kom Storenøstet frem! Og Duften fra Syrenalleen, kunde de ikke kjende den? -- Aa nei, aa nei, der var det hvide Hus med Arken, som han havde sovet paa, og de blaa hollandske Tagsten med Navnet «Strømmen» lagt ind i lysere Farve.

Og Flagstangen! Hvem var det som stod med Flagstangen? Madam Huun? Jovist var det Gerche Huun. Sandelig heiste hun ikke Flaget for dem.

«God—dag, god—dag!» raabte den svære Stemme; og «Goddag Gerchemor,» raabte Madammen.

«Hvor er Huun?»

«I Engeland,» sa' Kristian i Krogen, «det var tydele nok det, i Engeland sa' hu.»

Og indom Næsset seg Baaden, mens Sahl flyttede sig rundt paa Toften og saa tilbage.

Strømmen laa i Drømmeskygger. Omridsene stod faste mod en Vesterhimmel, der straalede i Lilla, Violet og Carmin. Glødende nærmede Solen sig mod Havets Horizont; og helt derudefra skjød der sig under Solen en levende Guldstrøm af Gjenskin — frem over hele den vuggende Flade ligetil Baadens Ror. I denne Strøm svømmede Sahls Øine og dukkede sig i Minder — deilige Minder.

Ti Minutter efter strøg de langs Krambodnøstet ind i Klosterbugten. Da reiste Sahl sig i sin fulde Høide, løftede Kaskjetten og raabte: «Nei god—da—ag, god—da—ag,» saa det gav Gjenlyd hele Bugten rundt.

Strilene under Krambodvinden tog Sydvesten af og gabte, ligeglade om Melsækken kom ned i Hovedet paa dem. Men det gjorde den ikke; for Krambodgutten slog Vindetouget om Krampen og holdt an for selv at se. Ja selveste «Karnelis paa Kramboden» kom ud i Sjøhusdøren og stirrede — mest paa den deilige hollandske Jomfruen.

Og Tømmermændene paa Værftet stansede Hammer og Øx midt i Luften og saa; og Bygmesteren stak Hænderne i Lommen og saa.

Bare Generalkonsulen blev ved at gaa op og ned paa Bryggen med sine raske, energiske

Skridt. Alt var afdæmpet hos ham — undtagen Benene.

Da Sahl kom nærmere, og Ordstrømmen flød, kunde man en sparsom Gang se Generalkonsulen slaa raskt ud med den ene Haand til Velkomsthilsen. Og Fruen og Børnene, som stod over ham paa Skansen og viftede, kunde saavidt høre en liden, undselig Latter.

Han holdt ikke af Scener under aaben Himmel for eget Vedkommende. Men for Sahls Vedkommende, jo det var en anden Sag; det blev et forfriskende Bad, som hans hele Sind nød i Skjul.

Sahl aabnede Armene helt nedi Baaden og raabte: Min kjære Berendt Willem. Og van Gelder nikkede af med sin undselige Latter. Og Louise rødmede og sprang ned Trappen til Velkomstkys, og Wibeke neiede tre Gange, før Turen kom til hende. Men lille Willemand tog Faderen i Haanden og blev undselig.

«Kor er Kappekorgen, Dorthe Mor? Find Kappekorgen paa Timen,» raabte Madam Sahl, men Louise nikkede rundt og bad Folkene op i Kjøkkenet til Velkomstskjænk, før de bar Tøiet op.

«Ok Louise Mor, du er jo saa blyg og vakker, som du havde staa't Brur igaar; men

at du vil knøtte Silkebaand under den skjønne Hagen din, Mor; det er han daa for god til. — Ja sandelig har me 'kje holdt os godt begge to, Mor; og det er regtig godt for Mændene vores. Nei, at det skulde no gebøre seg, at eg kom hit igjen.»

Og saa bar det under Lindetræerne, over Verandaen og ind i den gamle, kjendte Gang, hvor den sorte, udskaarne Morian fremdeles strakte sine Arme efter Kaaber og Kavaier, og hvor Bundvæggen fremdeles dækkedes af den plant udskaarne, malede Tjener i Knæbenklæder og hvide Strømper, bærende den store Punchebolle, som strax satte alle Gjæster i stemningsfuld Forventning.

Men Sahl og Berendt Willem strøg lige ind i Dagligstuen.

XX.

«Min kjære Berendt Willem, goddag, goddag! Du kan ikke tro, hvor glad jeg er.»

«Det var godt, det var godt,» sa' Berendt Willem afværgende.

«Men at du har det ondt; du kan ikke tro, hvor bedrøvet . . .»

«Nei det taler vi ikke mer om, Jan, nu du er kommen. Jeg har angret nok, at det slap mig af Pennen. Men saa var det godt, at vi paa den Maade kom hinanden nærmere.»

«Alt er godt, alt er godt! Nei, hvor Gud er god, Berendt Willem! Og alle Mennesker, du.»

Og van Gelder smilede lykkelig til denne kjendte, kjære, naive Elskværdighed. Hvor de dog trængte hinanden og ubevidst havde strakt Arme efter hinanden som Natten efter Dagen og Dagen efter Natten.

Madeirabrikken stod paa Bordet; og da Madam Sahl vel havde faaet sin pibede Kappe paa, kom Damerne til Velkomstskaalen. Jomfru Brouwer fik et beskedent hollandsk Velkomstord, for Generalkonsulen var ikke den, som brammede med sin Kundskab.

Saa gik hun rørt langs Tapetet, som var en eneste stor, hollandsk Jagtscene. Wibeke viste hende, hvor den begyndte. Du lieve hemel!

Der kom storstøvlede Herrer med langskyggede Kaskjetter og Damer i Straahatter og lange Shawler ud af Karosserne; der stod Jægerne mellem Sivet i Vand til Knæes og skjød Ænder, som fløi op; der jagede de Hjorten tilhest; der satte Hjorten over Kanalen, lige

nedenfor Møllebroen, med Hundene efter sig, mens Bondekonerne hang gabende udover Rækværket; der reiste Bønderne sig fra sit Arbeide og pegte Retningen for de forfølgende Herremænd. Og der var den muntre prægtige Frokost af Damer og Herrer paa Grønsværet, efter Hjortens Fælding.

Brouwer fulgte Væggen om igjen — og Børnenes Øine fulgte hende, med sin Guldhjælm paa Kappen og sin lyse Sirtseskjole med rynket Kappe forneden, og saa kort, at de hvide Strømper lyste over Skoene — indtil van Gelder bød hende den ene Arm og Madam Sahl den anden og førte dem til Aftensbordet, fulgt af Sahl og den rødmende Louise. Børnene fik være med, men blev velopdragent staaende ved Bordenden under Maaltidet.

Man spiste i Kobberstuen, som havde Navn og Berømmelse af Hogarth's udødelige Kobbersuite: Mariage à la mode. Og Sahls Øine var i en ren embarras de richesse. Snart hang de ved Lord og Lady Squanderfields latterlige og bedrøvelige Samliv, snart ved Louise og Berendt Willem, og snart gled de op paa det gamle, kjendte Billede bag Husherren.

Det var et Curiosum, som de ofte nok i Guttedagene havde studeret sammen uden Held.

Men nu kunde Berendt Willem forklare ham det, fór Lyder Sagen havde fundet Billedets Tanke.

Det var et stort Oljemaleri i bred, kostbar Skildpadderamme. Ved første Øiekast gjorde Sujettet det hele til et godt udført Snurrepiberi. Det saa bare ud som en nyhøvlet Trævæg med fede Kvister i Træet; mellem to Spigre i den ene Væg var et stramt Uldbaand fæstet, og under dette stak en Bundt gamle trykte Blade.

Men saa man nærmere til, var det «Videnskabens Forherligelse». Bladene var Pagina af sidste Aarhundredes Mesterværker i Historie, Geografi, Theologi, Philosophi, Arithmetik, Snit og Gravüre; hollandske, tyske og latinske Værker var repræsenterede. Og ovenpaa alt var der under Snoren stukket en blomstrende Laurbærgren.

At det var af hollandsk Oprindelse viste baade Text og Gravüre: det geografiske Blad var nemlig et hollandsk Kart over Norge fra 16de Aarhundrede, og det historiske: Utrechts Beleiring af «de Spanjaards».

Brouwer blev mer og mer med under Beskrivelsen. Fædrelandets Luft slog mod hende.

«Mynheer, ik heb een gevoel als ik weêr naar Nederland gekomen was,» sagde hun straalende til Generalkonsulen.

«U bent het ook,» svarede denne smilende, «het consulaat is een stuk van Neêrlands dierb'ren grond.»

«Brouwer, Brouwer, var ikke dette deiligt — nei hvor godt alting er ordnet for os — ja for os alle — allesammen i Verden.»

Madam Sahl havde en liden Lyst til at slaa paa, at det var bedst Brouwer blev her, hvor hun passede bedst; men Respekten for Generalkonsulen tæmmede hende.

Fra Bordet gik de en Sving gjennem Borggaarden og Haven og indaandede i den milde Sommeraften Duften af de gamle, gode «pyrenærene»* Blomster, som Madam Sahl kaldte dem.

Hun maatte ind i «Løsthuset, for der stod eg Brur. Ja du og, Louise Mor! Ok ja! daa var me i vores Ungdoms Vaar!»

Saa bar det til Storesalen for at de, før de lagde sig, kunde faa høre et Par af Sahls Yndlingssange. Der var kommet stort, nyt, taffelformigt Piano i Dagligstuen; men det gamle Spinet, som havde tilhørt Claus Fasting, stod endnu i Storesalen, og det vilde Sahl helst høre; dets spæde Toner gjemmede en yndig Harmoni af Minder for dette store Barn.

* pyrenærene ɔ: perennerende eller mangeaarige.

Laaget blev opslaaet, men det var for skummert til at se Hyrdebilledet over hele Laagets Inderside.

Og lille Wibeke, som virkelig havde arvet Louises «smukke Talent paa Piano-Phorto», accompagnerede sig selv paa de fine Strenge og sang med yndig Barnestemme:

Naar mit Øie er lukt,
og naar Grønsværet smukt
dækker Høien, hvorunder jeg sover . .

mellem Versene afbrudt af en stor, dyb Stemme, som dæmpet mumlede: «Kone, Kone, er det ikke deiligt?»

Jo tilvisse jeg tror,
der er noget paa Jord,
som vil drage mig ned fra min Himmel . .

Og Sahls Øine fulgte i Tusmørket Raden af de store Familieportrætter langs Væggen. Gamle Generalkonsulen, hvis hvide Vest og Kryds lyste stærkere end Ansigtet, og hans Kone med Agraffen over den hvide Fjær i de lyse pudrede Smaakrøller.

Og hans Far igjen — med den nederlandske Løveorden og Dannebroge paa det flagrende, røde Fløil — og hans Frue med den

høie Allongefrisure, det bekjendte, skinnende Emaille-smykke om Halsen og det guldrammede Portræt af Gemalen paa Brystet. Og saa hendes Svigermor igjen, med Hat som en Taarnkage, lyserød, kniplingbehængt Silkekjole, udringet over den ene Skulder, og den bekjendte haandmalede Vifte, med Diamanten paa, i Haanden. — Og videre op igjennem til de mørke, puritanske Skikkelser med sort Baret paa Hovedet, og Koner med faste robuste Borgerindeansigter og Rose i Haand.

Jo tilvisse, han troede, der var noget paa Jord, som maatte drage dem ned fra sin Himmel — og det var Familiens huslige Lykke, Dyd og Venskab.

Naiv indbildte han sig, at de alle opigjennem alle Tider maatte have havt det saa, og at alle Efterkommere af denne hans forgudede Vens Slægt maatte faa det saa — og han svømmede i Fred fra Evighed til Evighed.

Og derborte over Chatollet hang Louises Billede, det som Berendt Willem havde ladet male efter Brylluppet. Han sad i skjønne Drømme og indbildte sig han saa de formfuldendte Træk og det forklarede Udtryk under den hvide Halvkappe; men i Virkeligheden saa han kun en mat Lysning af Flordruerne om

hendes Tinding, som Maleren havde givet en ren Diamantglans.

«Wibeke avenserer, Wibeke avenserer, er 'kje det det eg si'er, Sahlemand,» raabte Madammen, idet hun og Damerne reiste sig fra den spinkle, ottefodede Mahognysofa.

Og saa fortsatte hun, mens de gik op af Trapperne, om «for en Jehør hon hadde, mens Sahlemand stakkar bare hadde anden Stemme, og om kor kvik hon var i sin Ungdom. Daa skulde Sahlemand set meg, stakkar. Mine Forældrer turde mest ikje sleppe meg mellem Herrer, saa gal var de etter meg . . .»

Man kunde høre en svag, forlegen Latter af van Gelder; men intet af Louise, skjønt hun lo, saa Taarerne trillede over hendes fine Kind — ved denne forløsende naive Aabenhed.

«Nei, men finder Dere frem; saa mørkt her er,» hørtes Louise sige.

«Jo tænk ikke.» «Ok, spørg om det!»

Og gik det langsomt bort efter den lange Loftsgang, saa var det bare fordi Gjæsternes Tanker fulgte den lange Række runde eller firkantede Sælhunds- og Gyldenlæderskufferter, som stod langs Skraataget, skjønt Øiet mere følte dem end saa dem. For baade Sahl og Madammen vidste, hvor mange gamle, straa-

lende Silkedragter, baade for Herrer og Damer, og høihælede Sko og anden Fortidspragt de gjemte. Jo mindre de blev fremvist af de bramfrie Værtsfolk, jo mere drog de Tanken paa sig i Forbigaaende.

«Godnat, godnat, Berendt Willem! Godnat Louise! Godnat Wibeke! Godnat, godnat, kjære Venner!»

«Godnat, sov vel!» fra den anden Ende af Loftsgangen.

XXI.

Længe før de fremmede havde faaet Kaffebrikken paa Sengen, hørte man de smaa energiske Skridt over Loftsgangen.

«Det er Berendt Willem, som gaar nord,» raabte Sahl og kastede sig saa urolig i Sengen, at den knagede.

«Det var godt, du kom med Brikken no, Divert-mor; Sahlemand skal ha' først, stakkar, enddaa han ligger te Væggen, for han er saa urolig etter at komme ner te sin Fætter; eg skal forsyne ham. Sahl kaster, men eg biter.»

Og saa fik Sahl Ordet og begyndte strax at sætte Divert, som var ung og uerfaren, ind

i hele sit Slægtskabs- og Venskabsforhold til den hellige Familie, saa hun maatte blive staaende der, baade mens de forsynte sig og mens de drak. Han var ikke den, som kunde tie om sine Venner, om han saa kom pustende op af et Faldreb, endsige laa fredeligt i sin Seng.

Saa da Divert endelig kom ned til Jomfru Petrikke paa Kjøkkenet, var hun fuld af Lovtaler over Korgadøren.

«Dat var en apartig Mand, dat!»

«Ja, det var sandt.» Lyderik Havemand fik et ydmygende Nik af den skjeløiede Jomfru, som skulde sige: Ka sa' eg? Du skal ikje skue Hunden paa Haarene.

Da Sahl kom ned, var Berendt Willem endnu ikke kommen nordfra. Han sendte et længselsfuldt Blik der nord fra Gadedøren.

«Men her er Mossjøen,»* sa' Petrikke, som gjættede hans Tanker; og med ham ved Haand gik han saa ind i Storesalen for at fryde sig ved alt det kjendte, kjære.

Han stansede foran det svære, udskaarne Hamburgerskab, tænkte paa alle de emaillerede og inscriberede Pokaler, de rhinske Krus og de venetianske Vingeglas derinde, saa flygtigt

* Mossjøen ɔ: Hr. Søn.

paa de allegoriske Billedgrupper og spurgte Willem Berendt: «Har du faaet se indi det Skabet?»

«Nei,» svarede den lille med vakt Nysgjerrighed.

Saa forklarede han ham om alle Forfædrene; men da han var kommen til Tip-tipoldefaderen og endnu havde to Tipper igjen, slap han pludselig Traaden og stormede hen til den Smalvæg, som alle Stedsbillederne og Skibene hang paa. For der var et nyt Billede! Ja sandelig var det ikke «Kloster», just som den gik af Stabelen. Med Portrætter af Stedets kjendte Mænd! Der stod selve Skipper Huun i Agterenden og svingede Hatten, idet Skibet gled.

«Men din Far, Willem Berendt?»

Jo, dette Billede kjendte den lille godt til; og han kunde fortælle, at han havde hørt Faderen sige til Maler Reusch, at han aldrig ønskede at blive malet.

«Hvor det ligner din Far! Hvor det ligner din prægtige Far! Der har han malt sig selv med et eneste Ord. Men han burde netop males — og det af Landets største Kunstner. Og hænge ved Siden af din Mors deilige Billede. Ser du det, Willemand? Er det ikke som en af Himlens Engle saa paa os?»

Lille Willemand saa ganske undselig paa sin egen Mors Billede.

Saa gik de Haand i Haand over til den anden Smalvæg, hvor Krigsbillederne hang; hvor Sahls Far og Willemands Bedstefar gik med Piskeparyk i Nakken og Langkikkert under Armen og speidede efter de engelske Røvere, mens Kystværnet laa paa sine smaa Bastioner eller sneg sig bag Knauserne med svære Voldbøsser i Haand; hvor Træfninger leveredes og Kugler sprøitede helt ind i Klosterbugten.

Baade Sahl og Willemand maatte løfte paa hver sin af de amsterdamske, messingløbs Voldbøsser, som stod bag Kongeskabet. Og jamen laa ikke Sahl paa alle fire og kikkede under Skabet. Jo — der laa endnu de engelske Kugler, som var samlede op i Fjæren.

Willemand krøb under og rullede dem frem. Og nu rullede det store og det lille Barn dem over hele Salsgulvet til hinanden, mens det drønede af Krigsminder.

«Det skal jeg fortælle dig altsammen, naar vi faar god Tid.»

Lille Willem Berendt var alt saa indtaget i ham, at han ikke kunde holde sig fra at sige:

«Jeg ved noget svært fornøieligt for dig jeg, Sahl.»

«Hvad? Er «Primus» og Jægten kommen til Hop?»

«Nei!»

«Er Huun kanske i Fjorden?»

«Nei! men Mor har sagt, at jeg ikke maa sige det.»

«Nei det maa du ikke — det maa du ikke da» — gjentog Sahl eftertænksomt og fuld af utaalmodig Nysgjerrighed.

Imens gik Louise med sine kvindelige Gjæster i det berømte Spiskammer. Madam Sahl maatte fortælle den rødmende Louise, at akkurat der i det Hørne var det Sahlemand stakkar laag paa Knæerne sine og tig'de hinner at bli hans. Ok ja, Mor, me skal jo alle den Veien!

Og saa maatte hun jo se alt Ærvebastelinet* igjen, som hadde vær't under hinners Hænder. Korledes mon de siden hadde foret med det, for sandelig var 'kje en eneste Kop heller Fat ramponeret i hinners Tid. Ever og bit hadde hun leveret ret ifraa seg.

Ja — det var noget at se Louises Spiskammer. Alle Væggene monterede for kinesisk Spise- og Kaffestel, med særskilt lidet eller stort

* Ærvebastelin ɔ: Arve-porcellæn.

Fodstykke for hvert enkelt Nummer. Og med Solblink fra snirklede gyldne Initialer: W. B. v. G. og B. W. v. G. mellem vredne Konchylier og Overflødighedshorn.

Øverst paa Hovedvæggen stod den blaakjolede Bastelins-mand; kanske endnu stoltere her end inde paa Bordet. Med gule Knæbuxer, hvide Strømper og Spændesko, brunstribet Vest med svære Opslag, Kridtpibe i venstre og Punchemugge i høire Haand. Hattepullen i hans «trikánti» Hat, som Madam Sahl sa', kunde løftes op som en Prop — og da blev han selv til en Mugge med Skjænketud i Hattesnuden.

Fra ham til Hjørnerne stod to Puncheboller paa hver Side; og nedover i smaa Hjørnehyller stod Klynger af Pokaler og hvidsnoede Stætteglas, helst med kronede Fr. 5 og Chr. 7 paa.

Men ret ned under Porcellænsmanden stod Kander og Terriner — og saa dannede Smaahyller rene Rundbuer om denne Midtlinie — udover hele Væggen. Inderst to Dusin brunkindede Kopper, saa fire Dusin navnede Kopper, saa to Dusin smaa, gjennemsigtig tynde Dessert-tallerkener, dernæst to Dusin lignende dybe — og endelig to Dusin bittesmaa, hankeløse Kopper, tynde som Vibens Æggeskal.

Og desuden var der øverst i hver Bue Plads for brogede Fugle, Kjør og Gjedder af Porcellæn — bestemte til Æg, Smør og lignende.

Paa Sidevæggen stod to Dusin store, flade Tallerkener og to Dusin svære, dybe. Over Døren to kolossale dybe Fade — og endelig paa Modvæggen hele atten kostelige flade Fade, foruden Glas paa Hjørnehyller.

«Eg ser, di har knust to Fater, Tussene; for eg hadde no tyve eg i min Tid,» sa' Madam Sahl høit og ugenert.

«Ja, det sker jo saa let,» svarede Louise blidt, «og her er jo saa mer end nok igjen.»

«Ja det skulde eg mene. En anden Gang faar du se mer, Brouwer Mor, for det gamle, blaae Stellet, med tolv Dusin Tallerkener til og den svære Opsatsen, det staar paa Staburet; og det rosete Bastelinet og det med alle de øndige Kjærligheds-Eventyrene paa staar i Kongeskape'; og der staar Glastyet og. Ok ja, her er ret nokke te passe paa, det kjender eg tel.»

Petrikke gik lige udenfor paa Inderkjøkkenet og gjæpede til Divert. «Gjek ikje det gamle Spøkelse saa frøntelig derinde, som hon eigte det; mens Fru van Gelder var saa beskeden som en fremmen. Kem vidste, ka hon sjøl hadde knust. Nei daa var Korgadøren andet til Mand.»

«Den hollandske Damen og,» mente Divert; «naar hon bare ikje hadde vore saa fremmen i Talenten,» for Divert var kommen knisende ned gjennem Loftstrappen, da hun havde bragt hende Kaffeen paa Sengen. Hon kunde 'kje la' være, saa snurrigt som hun snakked.

XXII.

Sahl og Berendt Willem gik til Hop for at samraades om Tomt og Bygning.

Man kunde nok kjøre; men da maatte man først følge Byveien en halv Mil indover og saa tage udover, ovenom begge Vandene — og det blev næsten en Mils Vei.

Desuden var Kjøreveien, som van Gelder selv underholdt tre Fjerdingvei indover, noget forfalden; for de flotte Kjørepartier til og fra Byen blev sjeldnere og sjeldnere. De passede ikke for hans beskedne og ingetogne Væsen. Og Rygterne, som fløi om hans Fætter Hans Bermans Flothed, gjorde ham endnu mere sky for Pomp og Optog.

Folk begyndte alt at tale om «i gamle Dage, da Byhestene stod bundne i lange Rækker langs Lindetræerne i Alleen».

Nei, da tog man heller Vingebaaden og roede rundt Strømmen, om Damerne skulde følge med til Hop, Hatlenæs eller Notevig, paa Nøddetur eller for at se paa Sildestængene; for der var ypperlige Kastepladse indover Bugterne ved disse Brugets Bygselgaarde.

Men «Gangeveien» var bare en snau Fjerding; og den fulgte Arbeiderne altid med Kjiper paa Ryg.

Naar man kom forbi Udmarksgrinden, blev den saa smal, at man maatte gaa Gaasegang. Og Berendt Willem med sine smaa, faste Skridt var stadig foran og stod paa hver Knause og ventede med en liden, dæmpet Latter paa Sahl, som kom blæsende og prækende efter, med den ene Haand paa Ryggen og den anden stikkende foran med Stokken.

Endelig stod Berendt Willem oppe ved Skaret. To—tre Skridt til, og de saa ned over Bøen og Bugterne paa Hop. Sahl kom staakende og stampende opover mellem Lyng, Mellebær og Ulvegræs.

«Nu er vi der, Berendt Willem — — nu er vi der — — — tænk om Huset nu havde været færdigt du — — — ja tænk, om du nu som en kjær Gjæst kunde fulgt mig til mit Hjem . . .»

To Skridt — og der laa det vakre, nye Hus tryllet frem; skinnende hvidmalet; med blaa Tagsten og «Hop» i Taget.

Det var Berendt Willems Overraskelsesgave til Sahl; og det var det, lille Willemand havde gjemt saa pent paa om Morgenen.

Da bredte Sahl sine store Arme ud og vilde gaa løs paa sin mageløse Fætter; men Berendt Willem retirerede med en sky, liden Latter. «Min Glæde er kanske større end din, Jan,» og hans rappe Fødder fór allerede foran.

Ja sandelig var ikke Huset baade fixt og færdigt. Og saa vakkert; og saa bekvemt; og slig Udsigt udover Fjorden — og indover Bugter, Næs og Øer, med Hatleskog og Bjerkeskog — og det gode, gamle Lyderhorn som en Pyramide i Baggrunden.

Sahl kunde næsten ikke give sig Tid til at se paa det alt, for han maatte storme hjem igjen snarest og raabe det ud til alle.

Berendt Willem gik allerede paa Hjemveien og lo indvortes under Forudfølelsen af hans: Kone, Kone, ved du hvad? Nei, hvor Gud er god — og Berendt Willem — og Louise — — og alle Mennesker.

Og saa maatte han omfavne hende, for der fik han Lov.

Men jamen var han endda ikke afkjølet, han tog Louise ogsaa og holdt hende længe og vel til sit taknemmelige Bryst.

Det likte ikke Madam Sahl. «Styr deg no, søte Ven! van Gellert liker ikje slikt, vet du.»

Ak jo — van Gelder likte alt — alt, som Sahl gjorde; for han var ganske anderledes tryg paa ham end Madammen var.

XXIII.

«Møiseret dratla* net som eg sprang,» sa' Per Notevig og tørkede Sveden; han kom næste Morgen med Bud, at Sahls Skjøite og Slup var komne.

Han fik sin Skjænk og lagde paa Hjemveien med den Besked, at Sahl kom strax. Han og lille Willemand skulde gaa øieblikkelig; og van Gelder skulde komme roende med Damerne længer ud paa Formiddagen.

«Bibel og Salt ta'r du med deg, saa møkke du ved det,» sa' Madam Sahl. «Bibel og Salt, sa' Moster Bredenbek paa Smorrsalmellingen, er det første utav alt, som skal ind i et nyt

* Møiseret dratla ɔ: Ankeret faldt.

Hus, for helles fordærves baade Mennesker og Mad. Hører du, søte Ven?»

Og hun fandt Bibel og Saltholk. Og Sahl tog from og lydig Bibelen under Armen og gik afsted med samme Præsteværdighed, som naar han skred til selve Tjenesten i Udvær Kirke.

Lille Willem Berendt fulgte ham med Saltholken under den ene Arm og den anden Haand i Sahls store, haarede — det var formelig som da Isak fulgte Abraham til Moria Bjerg.

Men da de to vel var kommen op Bakken, vilde Willemand strax vide mer om Kuglerne og Krigstiden, og Sahl vilde ligesaa gjerne fortælle, baade fra Udvær og Kloster.

«Ja nu skal gamle Sahl begynde fra Begyndelsen, for nu har Sahl og Hr. Ven Tiden for sig.

Paa Udvær boede der i gamle Dage en Lods, som hedte Josef i Beite — ja, han bor der endnu; og hvad mere er, Willemand, han er med Skjøiten i Hop nu, saa du skal faa se den lange, svarte Manden, som ser ud som en Skarv fra Havskjærene.

Han er ikke ræd Uveiret, han. Men endda bedre er, at han havde Hjertet paa rette Sted og turde tage en Tørn for Fædrelandet, da det var i Fare.

En taaget Maimorgen i 1808, som Josef roede ud med Hummerteinerne, skimtede han et Skib ret i Vest og roede mod det, alt Armene holdt. Lodspengene kom vel med i Krigsaarenes Dyrtid; og saa hændte det jo, at Skipperen gav lidt Mel i Halsdugen eller lidt Rug i et tilknyttet Trøieærme. Og skulde det naa være en af Ostindiefarerne, ja da vankede der lidt af hvert, som kunde fryde en fattig Stakkar.

Men da Josef næste Gang saa fremover, laa Skibet bakket og viste sig at være en engelsk Fregat.

Baad med otte Mand ved Aarerne satte just imod ham — og Josef satte op en hæs, skuffet Skarvelatter.

Han roede et Par Harmetag mod Land, men saa gav han sig — og hamlede lunt imod Fienden.

Det var ikke første Gang han var ilag med de engelske Manuarer, for han havde tjent under Napoleon. Napoleon havde befalet Fredrik den 6te at sende Sjømænd til hans Flaade i Vlissingen. Og Josef fik Ordren i Marseille og maatte der forlade sit Skib og vandre tilfods gjennem Frankrige sammen med en hel Flok danske og norske Sjøgutter. Men i Vlissingen stængte Engelskmændene dem ganske inde.

Siden var han i «Sanketeinen» i Nieuwediep, det var en gammel Manuar, som de «sankede» alslags Hjelpetropper i — og derfra havde han deltaget i mangen kjæk Dyst, saa han kjendte sagtens Engelskmændene han ja.

Nu — de tog ham altsaa ombord og fik vide, han var Lods, og beordrede ham til at lodse dem op igjennem Bergensleden.

At de skulde kapre de norske Skibe, som lurte sig indenfor Skjærgaarden ad Bergen til det behøvede ingen at fortælle ham; men at, de endog vilde ind paa Bergens Havn og tage den store, armerede, hollandske Ostindiafareren, nei det faldt ham da ikke ind.

Gik det godt, sa' Chefen, saa skulde han faa baade engelsk Guld og Korn til Gjengjæld for at Baaden hans blev sluppet paa Ræk.

Josef svarede: Ja, men hans norske Hjerte sang et dansende Nei!

Og Chefen lo henrykt til Officererne over, at den norske Lods kom dem imøde saa langt tilhavs, mens de først havde haabet at knibe en næste Dag, oppe ved Marsteinen.

Vestenvinden begyndte at brise, og Seil blev sat. Men Josef spurgte tjenstvillig, om han ikke først skulde ro iland og hente fersk Melk til Officererne.

Den unge Chef kneb Øiet til og hyttede med Haanden; men han havde svær Lyst paa Melken ogsaa — og saa gik der en Kadet og otte Mand med Josef i Chaluppen.

Og Josef gik baade ret og rigtigt med dem til Beite, hvor han gav Konen Besked baade om Baaden, som laa paa Ræk, og om hvor han selv vilde gjøre af sig.

Saa fik de en Melkebøtte med sig og var i Perlehumør, stak Vasblom i Huerne, hoppede som løsslupne Foler og gjorde Gjøn med Josef. For han tænkte jo slet ikke paa at flygte fra dem.

Men da Josef kom mod sidste Skrænt før Hulen, blev han endelig smittet af Kaadheden og begyndte ogsaa at danse paa sine lange Ben, og Engelskmændene lo af fuld Hals, mens han som tilfældigt hoppede foran nedover Skrænten. Da de kom efter, ret ovenover, saa de bare hans Strømpelæster, som forsvandt i Fjeldet.

De jumpede efter og bandte efter ham ind gjennem Hulens Aabning; men den var saa trang, at bare én Mand kunde komme krybende ind.

Josef sad alt inde i en liden Sidegang, med Tollekniven i Haanden, og hvæste som en Kat: «Kom naa, saa skal eg lodsa deg, din — —»

Kadetten lagde sig paa Maven og skjød ind i Hulen efter ham, paakryds og paatvers. Men det ventede han, og derfor var han øieblikkelig krøbet ind i Sidehullet.

Han tiede som Muren, mens Kuglerne slog i Fjeldet foran ham; tiede, selv da en Kugle rammede Haanden, som han støttede for langt fremme paa Væggen — og snart blev det taust udenfor ogsaa.

Ammunitionen var opbrugt; og de signaliserede efter dem ombord, for Vestenvinden friskede saa gunstigt.

Saa trampede de i Harme gjennem hans Agerflek, stak Ild paa hans Nøst, rev med sig hans fire Sauer og fôr ombord og nordefter.

Men den Hulen heder den Dag idag Josefshaalaa.

To Dage senere var Fregatten med Marsteinslods helt heroppe i Leden; de havde narret ham ud ved at vise hollandsk Flag.

Trækanonerne paa min Fars Fæstning i Strømmen vendte alle sine Mundinger mod dem og skræmte ligesaa godt som de virkelige Kanoner, din Bedstefader havde foræret Bergens By.

Chefen stod der med Kikkerten og vidste ikke sin arme Raad.

Da gik det skjælvende Kryb af en Lods, som din Far kalder ham, hen til Chefen og fik endelig forklaret ham, at det bare var Trækanoner.

Chefen vilde først ikke tro ham og truede. Men Lodsen holdt paa at forsikre.

«Well,» sa' Chefen og lagde opover, «igjennem maa vi, før Strømmen snur sig.» Men til Lodsen henvendte han disse Ord:

«Saalænge Kanonerne deroppe tier, saa tier ogsaa jeg; men ved første Skud deroppe fra, saa taler jeg og du tier under Raaen — forstaar du?»

De førte fremdeles hollandsk Flag for at narre; og strax din Bedstefar hørte det, sendte han en Baad nedover under hollandsk Flag for at tilbyde sin Tjeneste.

Men den kom ikke igjen. Alle blev nemlig tagne og puttede under Dæk.

Halvt utaalmodig og halvt ængstelig sendte han nok en Baad ud og satte den amerikanske Maskinmester ved Roret, for han var en slu og forfaren Mand. Men de blev snappede de ogsaa. Maskinmesteren fik gaa fri paa Dæk for Frændskabets Skyld; de andre maatte under.

Men Strømmen var bleven sørbær, og de havde maattet ankre lige under Kanonerne — som du kan vide, de lo af.

Da fik min Far se Maskinmesteren drive saa sørgmodig paa Dækket med Hænderne i Lommen og forstod hele Maskepiet. Og strax sendte han naturligvis Bud til alt det Kystværn, som fandtes nedover.

Samtidig lugtede din Bedstefar Lunten og sendte Bud nordefter.

Saa da Engelskmændene vilde gjøre Kontravisit paa Kloster, fremdeles under hollandsk Flag, men med to store Chalupper fulde af Musketerer, var Kystværnet alt paa Post. De stod opstillede i en vakker Række langs hele Alleen fra Verandaen til Fabrikken.

Og i det samme første Chalup stak Næsen om Næsset ved Krambodnøstet, slog din Bedstefar selv Trommen, saa det ramlede af Fjeldvæggen, og Maanedsløitnanten skreg og kommanderede, saa det blikrede af blank Messing hele Fjæren langs.

Engelskmanden blev saa perplex, at han dreiede rundt paa Flækken.

Men den tyske Gartner var bleven saa arrig, at han fløi efter dem helt ud paa Næsset og raabte med knyttet Næve:

«Na! kommen s'mal zurück!»

Det kunde de altfor snart gjøre; for vi var ikke færdige med Naboskabet endnu.

«Var du med, Sahl?» spurgte Willemand interesseret.

Nei heldigvis — hverken din Far eller jeg; vi var i Byen paa Lancaster-skolen; det var bare de gamle som alt var flyttet ud.

Imidlertid faldt Taagen mer og mer og blev ganske tæt baade Natten og næste Dag. Engelskmændene sendte sine bemandede Chalupper til Byen for at røve den armerede hollandske Ostindiafarer, som de havde et ondt Øie til. Og samtidig var man bleven allarmeret i Byen og sendte sine Kanonbaade ud til Strømmen for at tage Fregatten.

I Taagen roede de om hinanden, saa da vore Baade kom herud, var den engelske Fregat slemt i Knibe, for der var faa Folk igjen ombord. Men det vidste jo ikke vi.

Kuglerne peb baade mod Strømmen og Kloster. Du har vel seet dem, som staar igjen i Murene; men de fleste faldt i Sjøen eller Fjæren. Den Slags var det vi rullede med i Storesalen igaar.

Din Bedstemor blev sat i en Vogn og sendt helt ind til Pollen; og hun fortalte, hvor Kuglerne slog i Fjeldet om hende, mens hun kjørte.

Alt Arvesølvet og Guldtøiet blev puttet i to store Sække og baaret op til Grønnebakken,

hvor Brynjil og Ved-Ole grov det ned mellem to store Stene. Det var det, som Gjest Baardsen siden forsynte sig saa dygtigt af.

Naa; — men siden der var saa faa Folk igjen paa Fregatten, maatte Chefen selv være med og tage Sigte paa Kanonerne, og mens han stod saaledes, kom en af vore Kugler og dræbte ham.

Det var et haardt Stød for Engelskmændene, og da saa ogsaa Baadene deres kom igjen med uforrettet Sag, var de glad, om de kunde slippe helskindet ud af Noreløbet. Det gjorde de og saavidt da. Men de skulde aldrig ha' gjort det. Feilen var, siger din Far, at der var en Bjelke formeget i en af vore Kanonbaade.

«Hvad for noget?» spurgte Willemand.

«Du forstaar ikke det, Gutten min. Der var en Anfører, som ikke var heltemodig nok. Stakkar, vi vil ingen dømme. Jeg havde ikke været et Haar bedre.»

«Jo, det havde du, Sahl!» raabte Gutten ivrig og hev Saltholken høiere op under Armen.

«Men ved du, hvad vi siden fik høre om Chefen, stakkar?»

«Siger du stakkar om ham?»

«Ja, vi er jo alle Mennesker, og vi har alle vore kjære, som vi gjerne vil leve med;

ikke sandt, Willemand? Og nu maa du vide, at nogle Aar efter Freden var sluttet fik Konow en engelsk Husjomfru, som var fra Sheernes, samme lille By, hvor Chefen hørte hjemme. Og du skulde høre hendes Beskrivelse af Sorgen i hele den lille By, da hans Lig kom hjem. De havde lagt det i et Fad Spiritus ombord, for at det skulde holde sig. — Tænk en ung, vakker, nygift Officer, som var elsket af alle baade i Hjem og By.»

«Ja, men hvad vilde han her — —»

«Ja, hvad kunde han vel for, at han blev sendt herhen,» sa' Sahl og tænkte lidt· «Gudskelov og Tak for hvor godt vi har det nu, Willemand. Alt er godt,» sa' Sahl og flyttede høitidelig Bibelen hen under den anden Arm.

«Man skal elske selv sine Fiender; men det er lettest, naar man ikke har nogen Fiender.»

Nu nærmede de sig atter Skaret, og baade Sahls og Willemands Tanker fløi mod Fartøierne og Dyrene og Godset og Huset.

Huset maatte have Navn. Synes ikke Hr. Ven ogsaa det? Jo, det syntes nok Willemand. Ja, saa skulde det være: Nøisomhed; for Gudsfrygt med Nøisomhed var den største Vinding; og han løftede Bibelen foran sig i den fattige Lynghei.

«Nøisomhed pr. Hop» gjentog han Gang paa Gang og øvede sig alt i Aanden paa at skrive det øverst paa det blaa Postpapir i en Sky af Snirkler.

Og saa skulde van Gelders komme paa Besøg. Børnene allerede Dagen iforveien. Og Jomfru Brouwer skulde hilse: «Welbekomme til Hop» og komme med Kaffe paa Sengen og sige: Asjebelieft jonge Heer! og «værsaakod» istedetfor Jatak — og flere slige sproglige Fornøieligheder. Og Willemand skulde komme hen i hans Seng, ligge i hans Arm, høre Historier og nyde af Kaffebrikken.

Nei, hvor Gud var god — og alle Mennesker.

XXIV.

Det var en vakker Høstmorgen.

Serenne Bytøs var varslet af Skydsen, som hver Morgen reiste til Byen med Varer og Post. Og Drea, hendes Hjælperske, naar «van Gellert sine» kom til Byen, var varslet af hende igjen.

Det gamle Hus langt ude i Strandgaden vaagnede af sin lange Lur. Rullegardinerne fôr op, og de høie, smaarudede Vinduer blev

pudsede, og udenfor, paa en høi Trøe (Trappe), stod Drea og gned de buede, blaagrønne Glas over den grønne, riflede Gadedør.

Guldlister løb som Solstraaler udover Glasset, men midt i Solskiven lyste det gyldne Familienavn.

Der gik Ry af dette Hus blandt de gamle› gode Familier, Døschers og Paasches, Konows og Nicolaysens; men de nyopkomne saa bare et gammeldags Husebryst i en halvdød Bydel. For det blev sjeldnere og sjeldnere, at van Gellert sine kom ind fra Kloster.

Lyder Sagen kom skraaende over Gaden og spurgte Drea, om Jeneralkonsulen sine var ventendes.

«Ja, baade de og Sahl sine,» svarede Drea og gned videre.

Men Sagen gik ind af den høie Gang og mødte i Salsdøren Serenne, som gjerne saa sit Herskabs Hus beundret og sagde:

«Værsaagod stig ind, Hr. Sagen, om Di har obsalvert dokker te aa se Skjilderierne; der e' 'kje saamange, som spør' etter di no, og enddaa færre som har Sjeni som dokker te aa forstaa seg paa di.»

«Tak, Serenne Mor,» svarede Sagen med et lunt Øiekast og traadte ind paa det rudede,

bonede Egetræesgulv og dermed lige ind i Midten af forrige Aarhundrede.

Omkring den store Ovn var der polychrome Forsiringer i Stuccador; hele Brandmuren var Hav og Strand, med Bølger, Muslinger, Fiske og Baade — og øverst selve Neptun.

Langs Gulvet løb et Brystpanel med Rococcofyldinger, hvori Blomstermalerier var anbragt; ligesaa over Dørene.

Alt var malet af Blumenthal, som paa selve de høie, svære Salsvægge havde gjort sit Mesterstykke til Forherligelse af den daværende Bergensmatadors Liv og Interesse. En Suite paa otte Landskabsbilleder med Figurer i Legemsstørrelse.

Det var noget for Sagen. «Jaha — jaha,» mumlede og nikkede han tilfreds for sig selv, mens han opdagede eller gjenkjendte Skjønheder eller Tydninger.

Det første Billede forestillede Bergens Brand 1756. Rygende Ruiner laa i Baggrunden. En ædel Kvinde (Historien) sad tilvenstre og ridsede i sin Bog den triste Begivenheds Runer — saa tydelige, at Efterverdenen kan læse baade Navn og Aarstal. I Midten sad en anden kvindelig Figur (Bergen) henslængt i Vemod under Tretaarnestadens Mindestøtte. Hun skjulte sig i

Sørgeslør som en gjensiddende Enke. — Da skrider fra høire op mod hende en stor, stolt Fisker; bag ham følger Gutter, der løfter svære Fiske til Paamindelse om Livskilder, som ikke stanses af Ild.

Og saa kom det næste Billede med en ny Kilde til Haab. Det var Mercur, en stolt, bevinget Yngling, ombølget af et endeløst Gevandt i Hollands røde, hvide og blaa Farver; thi van Gelders havde i Generationer repræsenteret Holland og ligesaa meget havt sin Hovedstad i Amsterdam som i Kjøbenhavn.

«Jaha, jaha,» nikkede gamle Sagen, som om han hørte sig selv eller repeterede en kjær, gammel Lekse — og flyttede saa til tredie Billede, som viste Handelsmanden og Rederen:

De fire Verdenshjørners Gudinder sad om Globen, den ene huldere end den anden. Og Bergensmatadoren, Ridderen van de nederlandsche leeuw og af Dannebroge, sad i simpel Kantoor-dragt ved sit massive Skrivebord, omringet af Protokoller og Brevskaber. Men under Bordet og langs Væggen stod store Sække, saa spækkede med Gulddukater, at de holdt paa at revne og vise sit blanke Indhold.

«Jaha, jaha!»

Det fjerde Billede var helliget gode Gjerninger. Fattige, Krøblinge og Børn bankede paa eller blev hjulpne.

Det femte gik om hele Bundvæggen og var ofret Glæden: Fest, Vin og Kvinder. Det sjette: Lune og Kunst; Fauner og Gratier smilte til Sagen, som han til dem. Han passede saa godt til Billedet, at han gjerne kunde steget op i det.

Det syvende allegoriserede Krig og Fred: Tilvenstre gik en Plogmand og svært, fedt Kvæg sin trygge Gang, men tilhøire stormede Mars frem og spyede baade Ild og Fordærvelse, mens Amoriner legede om ham med et engelsk Flag, der betegnede Hollands og dermed van Gelders Arvefiende.

Og det ottende og sidste var Seirens Hvile efter Krigen: Kortspil med Kridtpiber i Baggrunden, og Hyrdeliv eller dolce far niente i Forgrunden.

Saa var der endelig det svære Tagmaleri. Det var besværligt for gamle Sagen at bøie sit Hoved efter det; og det var ogsaa det, som var vanskeligst at tyde. Men joho, joho — det maatte forestille det glorværdige danske Regimentes Apotheose. Dania løftedes af Tiden (en gammel Mand med Timeglas) og af Fama op

mod Forevigelse under blaat Stjernehvælv. Og Engle, der med sine Emblemer afbildede de syv Kardinaldyder (Troskab, Gudsfrygt o. s. v.), omsvævede den fuldkomne paa hendes Himmelfart. «Jaha — jaha,» sa' den gamle Skjønaand og pustede anstrengt.

Han havde ikke Tid længere og kikkede bare flygtigt ind Døren til Agterkammeret, som var helt trukket med mat, brunt Gyldenlæder, baade over Vægge, Stoler og Chatol. Paa det stod det berømte chinesiske Glasskib, hvori alt, til de fineste Touge, var af Glas. Og der stod den ikke mindre berømte og besungne Punschebolle af chinesisk Porcellæn, som tog en halv Tønde og levede paa egen Fod.

«Jaha, jaha,» nikkede den gamle connaisseur. «Farvel, Serenne Mor; hels baade van Gellert sine og Sahl sine. Eg haaper no, Jan Sahl ser op te sin gamle Lærer; sei han det.»

«Farvel, Hr. Sagen; det ska' eg.»

«Goddag, Madam Budtz; ka' ve' hon? Di e'kje kommen endno.»

Madam Budtz var Sællerkone og bragte de Standsfruer, som selv var for fine til at gaa i Kramboden, Prøver af baade Kolonial- og Manufakturvarer; og havde sine Procenter baade

af Kjøber og Sælger, naar Indkjøbet var besørget.

«Eg sitter meg i Kjøkkenet, Serenne Mor, for di kommer vel snart, vet eg.»

«Ja gjør hon det; det blir vist nokke te tjene for hon no, saa længe som det er, siden de har vær't i Byen.»

«Ok ja, Mor, det kunde vel trænges i disse dyre Tider.»

«Eg trur 'kje, hon har nokken Nø', som gaar imellem de fine; ka skulde saa en anden fattig Stakkar segje. Se no Urle Brødkone, ka falder der af paa hinner, ska tru?»

«Hon Tjue-mosteren, og trur 'kje du behøver te ha' Sorg for henner, Mor; hu sæller som hon hadde Handelsret. Kom 'kje hon ind Dørren te Kramer sine med Kringlekorgen paa Ærmen. Det skulde no liksom bare være Smorrkringler og Tommelkringler. Men daa hon ikje saag Mandfolk, spurgte hon: dokker e' vel alene? Og daa hon va' sikker paa det, saa letted hon saa frøntelig paa Kjolen. Og ka mener du, hon hadde te Fabel langs hele Underskjørtet? Akkurat saa mange Lommer, Mor, som Aaret har Maane'r; Krambodskuffer alt ihop, Mor. En med Knapper og en med Hægter; en med Traad og en med Baand og Snorer og saadden bort

igjennem. Ok kor møkke vondt her e' i Tiden, Serenne Mor; de e'kje saa daa eg va' Baren.»

«Nei, det er det vel ikje — — ok — hys daa — der er jo Fruen! — — — Velkommen Fruen! Velkommen af Kloster! Velkommen Madam Sahl. Ok, kor Di e' blit gammel!»

«Løp i Baaten etter Kappekorgen, din Tussemor,» svarede Madam Sahl arrigt.

XXV.

Den drapfarvede, silkeforede Reisekappe med den trelægs Krave havde Generalkonsulen maattet lægge af sig i Baaden og saa uden at faa bytte de tykke Kalmukkes Reisebenklæder stryge bent paa Byen med Sahl.

For Sahl havde et vanskeligt Ærind, som hans trofaste Ven og Fætter havde lovet at lette ham, og var bange for ikke at staa Kontortiden.

Sahl skulde nemlig aflægge Borgereden og foruden Cargadør, Konge og Proprietær nu også blive Pølsemagermester i Bergens By.

Dermed hang det saaledes sammen: hans Kone havde en gammel Søster paa Markeveien, som nylig var bleven Enke, og som med sine

Par Tusen Dalers Formue umuligt kunde ernære sig og sine to aldrende Døtre, uden at Pengene blev fornuftigt anvendte.

Og nu var gamle Pølsemager Stengel ligeoverfor Gaden heldigvis død omtrent samtidig uden Efterfølger, og hans Forretning saa aldeles passende at overtage for Svigerinden og hendes Døtre. «Hele Byen» raadede dem til det, og en tysk Svend var alt engageret til Forretningen.

Men hun maatte have Borgerskab, og det skulde der en Mand til. Den ene sa' Nei, og den anden sa' Nei. Saa kom de til Sahl stakkar, som ikke havde godt for at sige Nei til nogen Barmhjertighedsgjerning, om det saa var den store at blive Pølsemagermester.

Men endda gruede han sig næsten mere for Borgeredens Aflæggelse, og for hvorledes han skulde te sig derunder. Berendt Willem maatte love at følge ham ind til Byen og op til Raadhuset og hjælpe ham.

Altsaa skred de ind over Strandgaden; Sahl med Kværnhuset i Nakken.

Alle Strilene stak sine malede Løb op under venstre Arm og hilste ham andægtig med Sydvesten i høire — forvissede om, at dette var en navngjeten Præst, som de gjerne skulde ville hørt.

Mødte de hilsende Byfolk, hilste Sahl igjen — forsigtig, stødvis længer og længer med Hatten, eftersom han iagttog deres Høflighedsgrad. Pludselig hilste han ærbødigt paa en ung Dame, vendte sig om efter hende og trippede nogle høitidelige Pas baglænds, og — idet angjældende forsvandt — bøiede han hele sin svære Krop fremover og slog varmhjertet ud med Armen.

«Kjendte du hende?» spurgte Berendt Willem forundret.

«Nei, men hun saa saa overordentlig venlig ud, du. Nei, hvor hyggelige Folk er i Byen, du — saa fremmede, men saa svært venlige.»

Van Gelder smaaklukkede.

Da ser Sahl midt ude paa Torvet en kjendt Figur.

«Beneman, du, Beneman!»

Han skynder sig bag ham; slaar ham paa Skulderen; Manden snur sig rundt og saa skraaled de begge i Munden paa hinanden:

«Ah! mon chèr ami Beneman!» «Monsieur Sahl, vieux ami!»

Og begge embrasserede og kyssede hinanden midt paa Torvet til manges Fornøielse og van Gelders Forbløffelse.

Til al Lykke stod Kahrs og Krohn derhenne paa Hellerne og nikkede til Berendt Wil-

lem. Med dem slog han sig sammen; saa var han da bare Tilskuer saalænge, mens Sahl og Beneman lige høirøstede og begeistrede — halvt paa fransk og halvt paa norsk — gjennemgik Minderne fra hin berømmelige Rogntur til Douarnenez.

Sahl agerte og raabte: «Vendez, Monsieur Sahl, Vendez!»

Og Beneman var ikke mindre fyrig, naar han straalende fortsatte: «Mais oui, mais oui! Et les autres capitaines, ils avaient beau attendre! ha—ha—ha!» — — —

Men — de maatte til Raadstuen. Og der steg Sahl ind i en anden Forfatning; tungt pustende og bukkende til alle Sider.

Da Magistraten spurgte om hans Stilling, trængte han allerede Vennehjælpen og saa fortvilet paa Berendt Willem.

Denne smilede og hviskede: «Rentenist eller Cargadør!»

«Cargadør,» raabte Sahl med præsteligt Alvor og Kraft.

Magistraten viste, hvorledes Fingrene skulde holdes, gik pertentlig hen til Skranken og rettede og glattede paa Sahls oprakte Fingre, som den ene Kavaller paa den andens Slips — og trak sig saa et Par Skridt tilbage.

Sahl øieblikkelig som en Dansemester lige mange Pas bagover.

Og nu lagde Øieblikket sin fulde Vægt over Sahl, som i hellig Begeistring traadte helt hen til Skranken, mens han forsikrede: «Jeg, Jan Diderik S . . .»

En klirrende Larm! Sahl har sat sin svære Fod over Kanten af Spyttebakken, som vælter — og afbryder den hellige Formular med mangfoldige Omforladelser, idet han bøier sin svære Krop for at gjøre det forbrudte godt igjen.

Det var en eneste Komedie hele Dagen at være i Byen med «Sahl sine». Men ikke desto mindre maatte de alle paa Komediehuset om Aftenen; det hørte til Klostertraditionen ved Bybesøg.

Og det var et Syn at se Sahl komme ind med Louise van Gelder under Armen, og saa Generalkonsulen med Madam Sahl «paa en Ærm», som hun sa'.

«Vi skal længer frem, længer frem,» sa' Sahl.

«Aa nei,» bad Louise blygt.

Men det var det værste hun kunde gjøre, for da raabte Sahl gjerne saa høit, at de nærmeste hørte det: «Du har Rang over alle, ædle Veninde.»

Og tiede nu ikke Louise, kunde hun gjerne resikere, at han fortalte høit om Berendt Willemmerne og Willem Berendterne, den første, anden og tredie helt op til femten Hundrede og den Tid; og om hvorledes denne hans forgudede van Gelderslægt hele Tiden havde holdt sig paa Høiden i Byen, ikke ved arvelige Kongeprivilegier, men ved arvet og bevaret Fromhed og Høisind, Dygtighed og Driftighed — og aldrig, aldrig gjort Bankerotter du — men hver Mand Ret og Skjel, du — tænk hvad det er for et sjeldent Familieskjold!

Louise var lykkelig, da Ouverturen døvede al Lyd; og da den endte, var Sahl, som «ikje hadde nokken Jehør», men alligevel var rørende glad i Musik, saa begeistret, at han ikke bare klappede som et Par andre Orkestervenner, men brølte et uforglemmeligt Bravo, mens Bymenneskene smilte og van Gelders rødmede.

Og saaledes udigjennem hele Kvelden. Lidt efter lidt dukkede de frem alle de gamle, som Jan Sahl kjendte, baade Sagen og Bøgh, Flotmann og Reimers og Kramer.

Og desuden saa var allesammen saa venlige, selv om han ikke kjendte dem før. — Aa nei, hvor deiligt alt var — og hvor god baade Gud og Mennesker var.

Men over alle straalede van Gelders. Og kunde de endnu stige i hans Beundring, saa skede det, da gamle Sagen et Par Dage efter fulgte ham ud i det gamle, stolte Hus paa Strandgaden og gav ham en kyndig Dukkert i Slægtens noble Traditioner. Det var godt, de strax skulde i Baaden igjen, ellers var han gjerne faret midt ind paa Torvet for at berømme dem, som mindst af alt vilde berømmes.

XXVI.

Imens de selv var i Byen, havde Madam Sahl anbragt Brouwer hos Petrikke paa Kloster. Desuden havde hun forberedt Jordbunden ved at tale i høie Toner om hende til Karnelis paa Nøstet, eftersom hun havde hørt af Petrikke, at Karnelis ikke var fri for at beundre den frisiske Skjønhed.

Karnelis gjorde alt Kur, og Brouwer syntes ikke ubehageligt berørt deraf; for han hørte jo til Stedets Middelklasse og var baade pen og munter.

Det eneste han i sine stille Timer reculerede lidt for, det var, at hon var saa svært «fremmen

i Talenten». Men hon lærte naa vel norsk bedre og bedre med Tiden.

Da Madam Sahl kom hjem, gik der ikke mange Uger, før hun tydeligt mærkede Tilnærmelsen. Og jamen kom hon ikke en Dag, Brouwer, og spurgte hende tilraads, om hun skulde tage Karnelis.

«Bare tâk han, Mor; tâk han paa Timen! Me skal jo alle den Veien!» Som om Død og Ægteskab var lige sikre Begivenheder. «Eg obsalverte meg te at gifte meg, med det same Sahlemand spørgte, og eg va' naa møkke mer afgjort, kan hon vete.»

Og Sahl blev saa høistemt, som han havde faaet en Svigersøn i Huset; han sad med ren Faderglæde ved Bordet, naar Karnelis nu kom paa sine Kveldsbesøg.

«Nu er De vel glad, Brouwer,» sa' Sahl rørt.

«Ok søte Ven, det behøver du ikje te spørge om; du ser jo hon er saa glad, saa hon va' kitlet.»

Karnelis blev husvarm paa nogle Uger og slap Gjækken løs som iblandt sine lige — til den godslige Sahls store Fornøielse.

En Aften for Exempel, da han kom til Hop og luskede ude paa Gaarden i Haab om

at finde Brouwer og faa hende ud med sig alene, kom Sahl i Døren, i hvide Strømper og Tøfler, for at se paa Veiret.

Han skimtede Skikkelsen derborte og raabte: «Hvem er det?»

Intet Svar.

Desmere raabte Sahl Skikkelsen an og forfulgte ham. Karnelis tiede og skyndte sig nordover Veien et Stykke. Sahl efter.

Men da han kom til øvre Grinden, turde han ikke gaa længer og brølte en Gang til, før han snuede. Nu snuede ogsaa Skøieren og gik hastigt efter ham.

Sahl strævede pustende afgaarde; men Fyren halte ind paa ham — saa store, stærke Sahl tilslut brølte som en Tyr: «Vold! Folk!» — og Skikkelsen forsvandt.

En halv Times Tid senere kom Karnelis ind med Jomfru Brouwer og blev buden tilaftens.

Sahl havde hidtil skamfuld tiet, men ved Bordet fortalte han sin Forfølgelseshistorie. Alle lo. Sahl lugtede Lunten, strakte Haanden hyttende mod Karnelis og lo, saa Taarerne trillede.

Ak ja — det var rigtig saa hyggeligt, naar Karnelis kom, for da var Madammen en anden. Men var ikke han tilstede, saa var hun endnu støt og stadig efter Sahl og Brouwer.

XXVII.

Ja, den kom inderlig vel med al Adspredelse. For Berendt Willem var et Arbeidsmenneske, der havde Dagen besat; og hans Børn gik paa Skole hos Gouvernanten; og Louise havde faaet en liden Pige, som Sahl i tunge Timer var paa Vei til at misunde sin kjære Fætter; og Vinterdag i Veir og Væde var Veien over Lyng og Løk* lang nok. Saa Sahl havde fremdeles Ensomhed i Overflod og faldt desværre endnu imellem i Fristelsen og dermed i det mørke Mishaab, som var hans Natur saa imod.

Saa discret, at det var umærkeligt baade for Sahls og for Almuen, fulgte van Gelder sin Fætters Ædruelighed, indtil han atter fandt det nødvendigt at gribe ind og fandt en taktfuld Anledning og Maade.

En mørk, stormfuld Kveld gik han længe op og ned paa Bryggen. Byskydsen var endnu ikke kommen.

Jens Pagter kom roende fra Bageriet med ferske Hetevægger. Han var Stavangermand og Afholdsmand og blev af begge Grunde stiklet paa af de indfødte i deres dumstolte Stunder.

* Løk ɔ: Torvgrav, Myrhul.

Men van Gelder var dannet nok til at forstaa, at det gode fra Nazareth er bedre end det slette fra Jerusalem, og respekterede i høi Grad Jens's Karakterfasthed. Derfor kom de til at gaa sammen der paa Bryggen og tale ud om Byskydsens Fristelser.

Og Jens fortalte, i Tusmørket og Ventefeberen, saa aabent ud om Drikkeskikkens skammelige Enevælde, at van Gelders Skridt blev saa faste, som han steg op Trapper.

«Alle byder jo Brændevin; van Gelder og! Med det samme Skydsen kommer til Bryggen, faar han Brændevin igjen, om han saa har vær't i Livsfare paa Veien for Brændevinet. Om en slog Olje i Baadtrappen der, før Folk skulde gaa i og or Baaden, var det ikje værre. — Det er som de ikje kunde vise godt Hjertelag uden i Brændevin; det er som det var et Sakrament. — Her maa ske en stor Oplysning i dette Stykke; pas naa paa!»

I Stuen sad Louise og Wibeke i en lidt trykket Stemning; for der var altid en vis Beklemthed over Huset paa slige Stormaftener. Før van Gelder med sine raske Skridt kom i Døren med Bommen, og man vidste Folk og Post i Sikkerhed, kunde ingen af dem søge Sengen.

Men denne Aften kom van Gelder ikke tilbage, skjønt Klokken slog baade elleve og tolv. Og hvergang en af Kvinderne gik i Gadedøren for at lytte, var der intet andet at berette, end at Faderen gik taktfast op og ned paa sin Kommandobro.

Saa krøb de tause tilsengs, mens Stormen bruste i den firdoble Linderække foran Huset.

De fire Hjerter, som fra Vindueslugerne lyste ned til van Gelder, var slukkede; men han blev paa sin Post.

Først Klokken et kom en Mand sjanglende over Kleiv og Hammer og styrte rundt Bugten. Skydsen var kuldseilet, og de to andre Baadfolk var druknede. Bommen med Posten, Varer og Baad — alt var borte.

Næste Dag var van Gelder i Byen og fik konstateret, at de var tagne ganske drukne afsted.

Og nu havde den energiske Mand paa Hjemveien opgjort sin Plan baade for Befolkningens Skyld og for Fætterens Skyld: der skulde oprettes Afholdsselskab paa Kloster; og han selv skulde ofre Brændevinshandelen paa Krambodnøstet. Beholdningen skulde rinde i Vandet, saa alle saa paa det. Og hans Familie og Sahls skulde skrive sig øverst paa Medlems-

listen; og baade Stedet og han skulde tjene ind mange Gange baade aandeligt og materielt, det de tabte ved at opgive Brændevinsret og Brændevinshandel.

Som tænkt saa gjort. Næste Dag stod van Gelder selv ved Karnelis's Side og kontrollerede, mens Brændevinsankerne vendte den aabne Spunds ned og silrede ud over de sleipe Bryggestene, og mens hele Krambodbryggen laa i pirrende Brændevinsdunst.

Til Middags kom Sahl og fik som altid Dampen op, naar han fornam Berendt Willems gode Gjerninger. Han fór rundt hele Kloster, fra Hovedhuset til Nøstet, og ophøiede sin uegennyttige og bramfri Fætter.

Og sit Navn — det skrev han paa Listen baade med Snirkler, Slænger og Prikker; sin Kones med; intet Brændevin mer for det gode Exempels Skyld!

De skrev sandelig under fort væk; men da Turen kom til Nils i Ramsvig, sa' han tvært Nei.

Van Gelder holdt sig undselig tilbage fra Presning, men Sahl raabte pastoralt: «Nils, Nils, vil du virkelig ikke skrive under?»

«Ne-hei! Det vil eg slet aldeles ikje,» svarede Nils fast, «Brændevin har eg drukket og

Brændevin vil eg drikka, men eg skal sjøl passa Maaten.»

«Nils, Nils!»

«Dat er ingjen Sak te *skriva*, skal eg segja Sahl, men dat er værre te *halda* dat.»

Sahl taug.

Ikke længe efter kom Nils i Ramsvig en Morgen med Østers til Sahl fra van Gelders Poll i Hatlenæs. Paa Kjøkkenbænken stod just fire klare Flasker, som Brouwer havde baaret ned fra Sengkammerne, hvor de havde varmet Sengene Aftenen før.

Dorthe Stadsmø kom med en Orteseddel i Drikkepenge fra Madammen.

Men Nils plirede og skjelede til Flaskerne.

«Skjænk vanker her ikje meir, vet du. Nils Far.»

«Nehei, dat gjer vel ikje dat. Her er sagta Forskjel paa Folk, vet eg. Her er no ialtfald blit turre Ti'er for Fattigfolk,» sa Nils seig og hegtede Øinene i Flasken endnu en Gang.

«Trur du Sahl drikker daa, Far? — Ja, sandelig staar 'kje du der og trur, at me har fire Brændevinsflasker paa Bænken. Men no *ska'* du smaka dat og.»

Hun efter Korketrækkeren; op med Flasken og i Glasset.

«No kan du drikke, Far, og se om Sahl skriver og ikje holder. No — korledes smagte dat?»

«Tvi! dat var bare kogt Vatten,» sa' Nils og ruslede slukøret ud.

Tvi — det var turre Ti'er, var det.

XXVIII.

Over et halvt Snes Aar gik, ensformigt og godt. «Alt var godt,» uagtet Sahl havde naaet de sexti, og Madam Sahl altsaa det uhyggeligt høie Tal otti.

Alt var godt, uagtet Sahl aldrig fik en Dram, og kun en sjelden Gang et Glas Madeira; men da var det ogsaa Penge værd at se den Høitidelighed, hvormed hans Øie fulgte Karaffel og Glas, hvormed hans Haand løftede Glasset, og hvormed hans Tunge smattede. Alle de andre glemte at delikatere sig, de saa bare paa ham.

Imellem kunde jo Sahl se lidt vemodsfuldt paa Tjeneren med Punschebollen i Gangen og mindes de gamle glade Tider paa Kloster. Kanske

det var en medvirkende Grund til, at Berendt Willem ved Leilighed lod den slaa løs og bære op paa Loftet. Og hvad han gjorde, var godt.

Og saa havde de oplevet Sølvbrylluppet, det uforglemmelige Sølvbryllup, da Sahl rørt havde modtaget Blomster, Gaver og Taler med et altid gjentaget, halvkvalt: «Kone, Kone! Værre og værre!» Indtil Sorenskriver Bøgh med sin Sølvbryllupssang havde løst baade hans og Kones Taarer.

— — — Du spørger om de kjære smaa?
Derom Historien tier;
men mange Venner om dem staa
og dem sin Tak indvier — — —

— — — De fem og tyve Aar svandt hen
med Sorg og Glæde blandet,
men Hjertets Blomst staar frisk igjen,
og hvad er saa alt andet? — — —

«Kone, Kone! Værre og værre!»

«Ok ja, søte Ven!» hulkede Kone, «me har jo altid hat det med os, at Folk har vær't saa glad i os.»

«Alt var godt», uagtet Brouwer forlængst var gift med Karnelis paa Nøstet, og Huset altsaa tommere og tristere end før; især nu som Madammen var saa gammel og halvblind, at der fulgte mindre Liv og Mod med hende.

Men det gode var der jo med Hop, at han, naar han var færdig med Veirobservationerne, stadig havde nogenlunde nok af friske Aviser.

Og Krimkrigen var en særdeles heldig Opfindelse til Underholdning for Sahl. Ikke mindst fordi Huun under den udførte nogle Bravurnummere med det nye Skib «Louise».

Ja «Louise», det var Skib det; siger og skriver 250 Læster. «Nei, hvor uhyre stor!» raabte Sahl, da den var gaaen af Stabelen. Og den faamælte Huun brystede sig og svarede:

«Ja, større Skude blir ikje bygget i dette Landet.»

Men Generalkonsulen vinkede Huun hen paa Bolværksbryggen, og der sagde han til ham:

«Kan De nu ogsaa Deres Ting, Huun, saa De kan føre saa stort et Skib?»

Huun saa paa ham, halvt krænket og halvt bedrøvet.

«Jeg ved godt, i hvis Hænder jeg overgiver Fregatten «Louise», men jeg mener: Kan De den nye Kronometerberegning, Huun?»

Nei, den kunde ikke Huun; den existerede ikke, da han tog Examen.

«Saa reis ind til Skomager Rathje i Skudevigen og tag et Kursus i al Hast. For baade

Sextant og Kronometer vil komme vel med paa de Vande, Louise skal fare.»

Skomager Rathje var et mathematisk Geni, som regnede nyere Navigation bedre end nogen, mens han syede over Læsten. Aldrig havde han været tilsjøs, men Væggene hans var fulde af kridtede Regnestykker og Triangler — og det var Gutten som kunde det.

Det laa saa i Luften i Huset, at selv hans voxne Døtre regnede Navigation op efter Væggene, saa det forslog. Og var det noget en Sjømand ikke hurtigt nok begreb for Mesteren selv, saa sagde Rathje utaalmodigt:

«Gaa te Rakel, du — det er hon god nok te aa forklare deg.»

Saalænge han havde dem da, for slige Navigationsjomfruer gik naturligvis af Stabelen med hver sin Skipper ved første Høivande.

Og saa løb Huun ud med Louise for at gjøre Meriter.

Løb mellem de engelske Blokadeskibe ind til Archangel og løb ligesaa heldig ud — med en berget Fragt paa 5000 Spd. for en Tur til London. Bare for Storbaaden paa Dækket, som var fuld af russiske Pak-matter, havde han sine 200 Spd. Og da han anden Gang gjorde samme Kunststykke, fik han personlig i An-

erkjendelsesgave af den russiske Regjering eller af «Kjeiseren», som Gerche Huun yndede at sige, en svær, massiv Themaskine med Bolle og Brikke, som hun gik og pudsede paa Resten af sit Liv, for at den skulde skinne til Ære for hendes Mand.

Ja du Huun, du Huun!

«Alt var godt», for nu havde Sahl desuden Adgang til Bøger i Overflod. Og behøvede ikke som paa Udvær for tyvende Gang at læse Barcalii Argenis eller een Statsroman i tre Deele — eller Pamela, den belønnede Dyd — eller Charlotte Dor. Biehls moralske Fortællinger, for ikke at tale om Todes Huuslæge, Knigge og Godmand, som han og hvermand kunde udenad.

«Alt var godt», uagtet han ingen «liden» Ven mere fik i Armen om Morgenen. For Willem var nu baade konfirmeret og reist til Institut i Udlandet; og Wibeke var gift med Kapteinløitnant Budde og boede i Fredriksværn.

«Ok ja, me skal jo alle den Veien,» sa' Madam Sahl. Og Louises «Lillemor», som nu var 12 Aar gammel, havde jo ogsaa været en glad og flittig Gjæst paa Hop, ligefra hun var saa liden, at hun paa Spørgsmaalet om, hvor Himmelen var, svarede i et Smil: Paa Hop.

Men hun var jo Pige — og kunde jo ikke godt ligge i Sengen hos Sahl; skjønt han hundre Gange havde været paa Nippen til at spørge sin Kone, om hun ikke godt kunde alligevel.

«Alt var godt, men ikke alt lige godt »

XXIX.

Et Arbeide havde dog bedst hjulpet Sahl til at holde sig oppe; et Arbeide, som for andre kunde optaget Maaneder, men for ham Aar.

Det var — fra Førstningen ved Lyder Sagens Hjælp — at samle alt, som gamle bergenske Bøger, Manuskripter og Inscriptioner paa Billeder og Pretiosa vidste at berette om Familien van Gelder, og derunder berigtige og supplere denne dyrebare Slægts Stamtavle. Thi Familien van Gelders Ære og Anerkjendelse var og blev nu engang hans Livs største Passion.

Men derunder reiste han kun, sig uafvidende, for sin kjære Berendt Willem hele Fortidens Glans, Tradition og Forpligtelser i en Klarhed, som blev mer og mer trykkende i en saa vanskelig økonomisk Tid, som Midten af Femtiaarene og særlig 1857 var, og med de sociale Krav nedenfra, som baade Tiden med-

førte og Berendt Willem var mer lydhør end nogen anden for at opfatte og imødekomme.

Saa den slanke, blonde Mand, som gik op og ned paa Bryggen med sine smaa energiske Skridt, fik nok og mer end nok med at tilfredsstille Slægtens og Stedets Fortids, Nutids og Fremtids Krav — paa engang.

For Generalkonsul van Gelder blev dette mer og mer baade det sande Adelskab og en Dyd af Nødvendighed «at have som den, der ikke havde».

Det var umuligt at optræde som Stilling og Traditioner bød. Uden med de mange fastslaaede Understøttelser til øst og vest — disse forblev jo en Æresgjæld for Slægten.

Men ellers var det umuligt at gaa i de gamle, af Sahl opfriskede Spor, fordi baade Byrd og Traditioner og Arvegods var saa altfor rigt og galant — og fordi Arbeiderne ikke længer betragtede Overfloden hos de styrende saa ydmygt som før — og allermindst, efter Generalkonsulens Mening, burde gjøre det.

Altsaa skjultes Arvegodset mere og mere. Det ene kostbare Stykke efter det andet forsvandt fra Husholdningen og fra Væggene for at havne i en hemmelig Krog. Det kostelige Porcellæn blev aldrig brugt. Billarden støvedes.

Keglebanen forfaldt, i den Grad at Regnen flød ned gjennem Taget og silrede langs den Rende, hvor ingen Kugle mere ramlede. Vognene afskaffedes, Luxusveien til Byen groede ganske til, og Vingebaaden stod i Fjæren, under det tomme, ottekantede Gaasehus med Dueslag i Taarnet, og gisnede og forfaldt.

Aa — hvor dette pinte Sahl. Han kunde bare for van Gelders Skyld gaa og brumme og ærgre sig over, at deres fælles Bedstefar Cancellie-Assessor Berman, som dog havde efterladt Slægten saa meget, havde tabt endnu mere i Aarhundredets Begyndelse ved at sælge milelange Jordeiendomme for danske Sedler — alt med en gammel dansk Embedsmands stædige Tro paa den danske Stats ufeilbare Solvents. — Og saa alle de Tusender, som var bortkastet til Aktier i de bornholmske Kapere og saa — —

Ja for Sahl var dette fremdeles — halvhundrede Aar efter — en Formue, som med Rette tilhørte van Gelders.

Aa hvor dette, naar han af Ansigtets Muskelspil anede, hvad Byrder Berendt Willem bar, kunde pine Sahl, som ellers fandt alt saa godt i denne Verden, og som for sig selv aldrig havde sukket efter Penge.

Jo mere ingetogent van Gelders kom til at leve, jo mer fik han Trang til at løfte sin Præstestemme og raabe ind i Bygaderne, raabe ind i Parvenuerne, hvor fine van Gelders var.

Og saa var de for fine, til at det kunde mindes om uden Skade. Han huskede saa vel den Ydmygelse og Harme, han havde beredt lille Willem Berendt i 1848, da han og hans Kammerater havde besøgt ham. Bygutterne sad under en Seiletur med «Flyvefisken» og roste sig af en og anden Smule Matador de var i Slægt med.

Da begyndte Sahl — for at hæve Willemand — at tale tilsyneladende bedrøvet over at Willems Fars Fætter, Prinsen af Augustenborg, var en slig Forræder imod Danmark. Hovedsagen var at Gutungerne skulde høre, at Willemand havde en Prins til Slægtning. Og det var altsammen sandt nok, baade han og van Gelder var paa mødrene Side i det næreste Slægtskab med Greverne Danneskjold og Hertugen af Augustenborg.

Men den Oplysning var saa altfor fin for Gutterne, at Willem Berendt bare fik Skam og Spot deraf — og senere gik lige til Sahl og bad ham aldrig sige noget saadant mere, saa nogen hørte det.

Saa blev det altsaa for Sahl at kredse som en Humle om et Lys, han bare brændte sig paa. Det var saa fortærende glansfuldt at tie med, og saa svidende latterligt at tale om.

Ganske anderledes hos van Gelders. I den forborgne Stilhed skjød Familielivet de skjønneste Blomster. Aldrig havde Berendt Willem og Louise været ædlere end nu. Og mellem Herskabet og Arbeiderne udvikledes en Hengivenhed og Fortrolighed, som var mønstergyldig.

Naar undtages Lyderik Gartner, som flyttede til en af de flotteste, opgaaende Rigmænd i Byen, naar undtages Lyderik altsaa, saa forgudede alle dem som sit Kongehus.

Det mærkedes saa vederkvægende fra næsten hver en, da Nils i Ramsvig nylig til sin gamle Trods havde føiet den endda mere skjæbnesvangre for Stedets moralske Udvikling at kjøbe en ledig Brændevinsrettighed i Nabosognet og oprette en Udskjænkningsbod nord i første Vigen, som ikke tilhørte van Gelders Kongerige.

Alle harmedes paa Nils. Og selve den fredsommelige Sahl sagde lige i Synet paa ham, da han traf ham:

«Du skulde skamme dig, Nils, at gjøre van Gelder slig Sorg med dette usle Brændevinet.»

Men Nils var ikke blygere end at han svarede: «Eg tænkje dat eg, at Sahl har gjort han mere Sorg med Brændevinet, og for den Del, saa har vist Sahl baade drukket og solgt mer Brændevin end Nils i Ramsvig har gjort — enddaa daa.»

Dermed var den Mund stoppet. Og Sahl, den fredsommelige Sahl, gik virkelig og bar Vrede mod et Menneske paa denne Jord. Kunde han ikke stampe langs Gangeveien og tordne mod Nils, mens det væltede sig i hans Indre af Harme. Nei, hvad et Uveir kunde vælte op af ondt, som laa gjemt under Bugtens blanke Vand. Han var rent syg ved det selv, for gik han ikke der og brølte som han var en Løve istedetfor et Lam.

Men nu blev denne Misstemning dog skudt tilbage i hans Bevidsthed, for nu forestod hans Geburtsdag; og om den stod der et rent Veir af Glæde, Fred og god Forstaaelse, hvori enhver Mislyd maatte drukne.

XXX.

Forholdet var altsaa lidt efter lidt bleven det, at man hos de virkelig rige van Gelders «havde, som de der ikke havde»; men derimod hos de virkelig fattige Sahls — ikke havde, som de der havde, det vil sige, udnyttede sine smaa Hygge- og Velværekilder paa det behageligste.

Der kunde alt gjøres og alt nydes uden nogetslags Hensyn eller Bagtanke. Der kom hvert Stykke Sølvtøi frem, der kom Kaffe paa Sengen, Østers fra Pollen og Vin fra Kjælderen. Derfra udgik Indbydelserne som i de gode, gamle Dage «til The og Aften den og den Dag og følgende Dage». For der var det Fest, naar det var Fest, og Fest var det, hvergang van Gelders kom, om det var aldrig saa nøisomt og tarveligt ellers.

Og der slap van Gelders sig løs, om man kunde bruge et saadant Udtryk om en saa behersket Familie.

Særlig paa Sahls Geburtsdag. Den Dag voxede sig Aar for Aar op til Aarets største Mærkedag baade for Hops og Klosters Herskab. Dels fordi Sahl selv gjorde saa meget af sig og var saa selskabskjær og «modtagelige»,

som Sven Raadsdreng sa', og dels fordi Geburtsdage ellers aldrig ænsedes i den bramfrie van Gelders Familie.

Alle var vante til at komme til The om Eftermiddagen, men Børnene kom allerede Dagen iforveien til Barnevennen.

Og da Lillemor nu var den eneste, skulde hun have sin Byveninde, Alette Ameln, som var ude hos hende paa et Par Dages Besøg, med sig. Længe nok havde hun ogsaa beskrevet hende de forventede Glæder hos de kjære gamle Venner paa Hop.

Men tidlig paa selve Morgenen, som de skulde afsted, havde Alette pludselig faaet det med at stortude og stirre ud af Vinduet. Hun kunde umulig sanse, hvordan hendes Mor saa ud; hun saa og saa hen for sig, men fik umuligt Tag i Ansigtet. Det var ikke til at holde ud. Hun maatte til Byen for at se hende.

Og heldigvis var Skydsen ikke reist endda, saa hun kom afsted og vinkede i et eneste Smil til Lillemor, som ikke havde mange Betingelser for at kunne forstaa et saadant Føleri.

Altsaa gik hun alene til Hop; mens Vaarsolen brandt, og Lommen fløi høit over Vandene mod Lyderhorns Kegle og skreg: «Tørker a', tørker a'.»

Over Toppene af den brune Lyng laa der en fin Sølvglans. Det var de fjorgamle, graablegede Blomster, som trofast holdt Stand og gjorde Tjeneste i Landskabet, til de nye kunde komme og løse af.

Lidt beklemmende var det jo imellem at passere en sort, ensom Myr, eller at vade i lidt høi Lyng; Ormefrygten kom til. Men des større var den glade Længsel efter det gjæstfrie Maal; hun kjendte alt den gammeldagse, koselige Duft i Stuen af Reseda og Gyldenlak, som stod graastammet og trænet i Vinduerne.

Endelig stod hun uopdaget i Gangen og bankede paa. Det var saa fornøieligt at liste sig ind og komme overraskende paa Sahl.

«Kom herind!» raabte en kraftig Stemme.

Men ikke før lukkede Lillemor op, og ikke før fik Sahl bredt sine Arme ud og raabt Velkommen, før han havde en Strøm af Undskyldninger til den lille Dame, fordi han bare havde sagt: «Kom herind.» Han brugte altid at sige «Kom herind» til Almuesfolk, men «Værsaagod» til fornemme. Og denne Gang havde han saavist troet, det var Sven Raadsdreng. — «Kone, Kone —» —

Men hvad havde han saa ikke for Fornøielse at forespeile hende. Der var stængt

Sild paa Hatlenæsset; det skulde de se paa i Formiddag. Og der var Pale* i Kobbevigen, og den skulde de dorge om Aftenen, de to Venner, som nu lige lykkelige stod ved Vinduet og saa ud over sit Paradis.

Snart gik de nedover til Noten, hvor Sven Raadsdreng tog imod dem og fortalte udførligt nok om Stænget.

«Var ikje her kommen hele fem fremmede Baadlag foruden os, kanskje? Men naar Gud han vil Ret, skal eg segja Sahl, saa trur eg regtig, han fær Ret; ja det trur eg regtig, om eg har læst mine Bøger ret. Og ret blev det paa Slutten og. Men me hadde Strid og Sjau nok heile Nottaa, det skal væra vist. Der vilde 'kje Sahl likt seg.

Først var me alle paa Fjorden og kastede Skimler for at jage Fisken ind i Vigen. Og saa var me de første til at kaste i Sundet for at stænge det. Men paa Timen Bakkelaget ser det, kaster de indenfor os med en lettare Not, saa de naadde Land før os. Da me saag det, raabte me: Lag! som det var hans Pligt at give os da. Men trur ikje Sahl, at Basen sa': Nei, me vil ikje ha' nokke Lag! Me lovede

* Pale ɔ: halvstor Sei.

daa paa det, at om saa Prokkeratter skulde komme paa Pladsen, saa skulde han ikje efterpaa Fanteskabet sit faa negte os vor lovlige Ret. — Ja, saa maatte han gi'e seg, veid Dokker; men tæng du, saa va' han saa treiske, at han rodde ud til Lia-laget og gjorde op med Basen der, at de to skulde ha' Lag. Og saa be'r han han kasta udenfor, mens han skal flytte sin Not indover fra Strømmen til Fluen. Og saa flytter han saa skjødesløst, at al Fisken faar gaa ud. — Der me skulde ha' halvt, blev ingenting tilbars, men hele Sildetyngden var sluppet ud i Lialaget sin Not.

Men som sagt er, Gud han raa'r. Ja det trur eg fuldt og fast at han gjere, Sahl. For daa Bakken og Lien gjek iland for te akkedera med Opkjøberen, tog Strømmen til og sled Fæstet paa den Baaden, som holdt Noten deres, og ein—to—tri var heile Porten vidaaben for Silden.

Men daa var me paa Pletten. I same Menuden Fæste hans gjek, fôr med ud og stængte udenom; saa naa er Silden vor, som ret og regtig var. Der er naa vist 400 Tynder og skjikkele Pris er der paa 'an og, for der er 'kje møgje af 'an enddaa.»

Sahl og Lillemor gik i Baad og halte sig langs Noten, saa hun kunde faa se ned i den grønryggede Sildesværm; indimellem skjenede en og anden Fisk, saa den lyste som Sølv og — pladask, der gik en Terne paa Hovedet ned i Vandet og kom op med en Brisling, som var kommet for høit op i Sjølaaget.

Sahl fortalte og beskrev og viste hende Skimlerne — tre Alne lange, hvide Brædter, udskaarne som en Sildesluger af en Storfisk, med Jernsøkke langs Bugen, saa Fiskerne kunde jumpe dem ud fra Baaden og skræmme Silden indover, trække dem op igjen efter en Line og saa jumpe dem ud igjen.

Og endda fornøieligere var det han fortalte om, hvorledes de lokkede Fisken efter sig som en Hønseflok. For Exempel Seien. Naar de ikke fik den ind paa Kastegrunden, saa kunde de ro ud efter den, der de saa den boltre sig, og kaste Brisling i Øskarvis foran den, og den fulgte og fulgte, til de fik den ind paa den Vig, de vilde.

Jo dette var Liv — og det gav Appetit paa Madam Sahls Sødsuppe og Pandekager.

Saa skulde Sahl sove Middag, og Lillemor og Madammen «spelte seg» med Guldfiskene i det store Glasset; saa sneg de sig ud, klappede

gamle Fix og Fax og godsnakkede med «Somdu», der var bleven Tip—tip—oldefar og bare gik og røtede eller laa og blaaste i Alderdomssløvhed. — Saa betragtede de Vindfløien, som altid blev oprigget midt paa Gaardspladsen til Ære for van Gelders Børn, naar de kom; det var fire Jægter under Seil, som svingede hverandre rundt, saa det ranglede. Og saa fandt de Hønseæg; det vil sige Lillemor; for Madam Sahl stakkar havde ondt for at finde Laavedøren.

Men den samme muntre Skjælm var hun, for da hun syntes, det var paatide, at Sahlemand var færdig, fik hun Sven Raadsdreng til at hente frem den aflange, gamle Tromme og dundre løs udenfor Vinduet, saa Sahl fôr op og troede Engelskmanden kom.

XXXI.

Ud paa Kvelden fik Sven Raadsdreng det travelt med at bringe Snører og Skindbeter (fingeret Agn) i Stand til Paledorgingen. Og efter en tidlig Aftensmad blev Lillemor sjøklædt i Helstøvler og Madam Sahls forede Reisekufte

og fik istedenfor Hat et varmt Uldtørklæde rundt Hoved og Hals, fæstet med en stor Knude i Nakken.

Sahl trampede rundt hende i Henrykkelse; og halvblinde Madam Sahl kjærtegnede hende med Hænderne, rundt og rundt, i Mangel af Øine til at beundre med.

Saa roede Sven dem ud i Leden til Kobbevigen, mens Sahl dampede paa sin store Pibe. Og saa satte Sahl sig baglænds, Ansigt til Ansigt med Lillemor, som sad i Bougen, fik begge Snørerne ud og fæstede dem et rundt hver af sine Lægge, for saa slap han at holde paa dem og kunde alligevel kjende, naar det bed.

Strømmen blev nordbær, som den skulde, og Skumringen faldt. Andre Baade kom til og roede, som Sven, i Ring paa Bugten. Flere og flere kom de frem i Tusmørket fra skyggede Sund og sorte Næs. Tilslut var der vist et Par Hundre. I dem sad baade Mænd og Kvinder i Sjøhyre; mest professionelle Fiskere, som skulde kredse paa Bølgerne til over Midnat, for saa med Fangsten at tage fat paa den milelange Rotur til Byen. Og endda var de ikke færdige. Da skulde de, blege, udvaagede og slidte, kjegle en hel Formiddag med Tøserne ved Bryggen for at sælge Nattens Udbytte.

Borte paa Kobbehammeren sad Basen blandt Maagerne og speidede. Gammel og graatjafset. Med Øine, der lyste som Ild og Blod.

Før Menneskeøiet saa det Gran — en Favn under Vandet og mange Kabellængder borte — saa den Karen Silden sætte forskræmt opover; da spilte han Vinger og ilskreg — og med ét trylledes en uendelig Sværm af Maager og Terner frem.

Under lystig Laat og Hvin svingede de over Kobbefluen, og i samme Nu pilede alle Baade med korte, rappe Tag derhen og kredsede lydløst rundt under de høirøstede Fugle.

«Se der er Silden,» raabte Sahl dæmpet til Lillemor. Sven havde alt seet den og halede bortover. Den jagede Sild hoppede med sølvhvide Blink høiest i Luften, og strax efter kom Palen bøksende og plaskende.

Fugl hven af Glæde, og Folk roede i Feber.

Og nu blev det baade Haling og Baling i et Par Timer, fra Solen svandt, til Morilden begyndte.

Lillemor fik være med at hale ind de svære Fiske, og Sahl og Sven roste hende omkap for hvert et Drag.

Aa hvor Morilden brændte bag Baaden og lyste paa Svens Aarer, da de roede hjem. Sahl

gned sig i Hænderne af Henrykkelse og pratede, saa det rungede over Fjorden efter al den konventionelle Taushed i Kobbevigen.

Længer ude hørtes frisk og fornøielig Trallen af en primitiv Røst:

> Krans og Kruna det skje du faa
> for ingjen Ting;
> saa ein Salmebog
> saa ein gjydlane Ring.
> Og min Far han ska' spela
> paa min Brudlaupsdag,
> meden unge og gamle
> gjeng i Lag . . .

Sven maatte hvile paa Aarerne, mens de alle lyttede.

XXXII.

En Stund efter glider der midtfjords en Skjøite op langs dem. En høi Skygge reiser sig ved Roret og en dæmpet, ærbødig Stemme siger:

«Er han Sahl ude med Nottes Tider?»

«Hvad for noget? Er det Primus — og dig Josef? Er det dere, mine kjære Udværinger? Velkommen! Velkommen!»

Jo, det var da Josef i Beite, som kom med hele Udværs Klarering for Fjoraaret.

Og Primus var det nok ogsaa. Men ikje gamle Primus til Sahl; for den havde den svære Stormen knust i Vinter; men nu havde gamle Josef havt let for at kjøbe sig en ny, som han af Veneration for den første havde døbt: Primus den anden.

Og en Hardlooper var den vist, for alt det de minkede Seil, saa maatte Sven ro paa Livet for at følge med Primus den anden.

Hvorledes de levede derude? Aa jo, Vorherre havde oppeholdt dem dette Aaret og. Og de havde Helsen til denne Tid allesammen.

Gamle Jørgen Nordvig og?

Gamle Jørgen Nordvig og; ja misand; det feilte 'kje paa det.

Og unoggande fuldt med Hummer havde der vær't; og fisket godt havde de gjort hele Vinteren; og Kilenoten, Sahl havde kjøbt ivinter (naturligvis sig selv uafvidende for Berendt Willems Penge, stod alt i Sjøen, saa naa skulde Laxen slippe at gaa løs og slopse rundt Øen.

Og helles var alt godt paa alle Maader, som de naa hadde Gud og han Sahl te takke for.

Forresten havde naa Josef den Glæden, at han kunde levere Sahl ogsaa en pen Skilling denne Gangen.

«Jasaa,» raabte Sahl tilbage, «faar jeg Hundre Daler af Udvær iaar?»

«Han Sahl faar firadobbelt, og tidobbelt skulde han nok ha', om han ikje altid hadde vore' saa taalige og eftergivandes.»

For Josef kjendte vel den aarlige Skik, naar de kom indom for at faa paategnet af Sahl, at Skylden var betalt, før de kunde ro til Toldboden og Dræggen med sine Varer; han kjendte vel Sahls høisindede Vane at kvittere for Beløbet de gav ham — uden at kaste et eneste Øie paa Regnskabet.

Og naa var naa det «forunnale» hændt, at de havde faaet to Fyrtaarne paa Udvær og en frakkeklædt Fyrvogter.

Men han va' helste smaalige ligavel, for han kunde hverken prækka helle' læsa i Døraa.

De stakkars Udværbuer havde jo helst haabet paa en Fyrvogter, som samstundes kunde være Præst, eller en Præst, som samstundes kunde være Fyrvogter; paa samme Sæt som Mikkal havde været Klokker og Fyrdreng i en Person.

Men paa den Maaden var han helste smaalige den Østlandsskipperen, de havde faaet. Han havde ikje engang Nattur te læsa af Vangelie-postillen, som Sahl havde gjort.

«Ja tæng, han gjek ikje eingong med Flossehat um Syndagjen.» Hele Øen kom stadig med Vemod ihu det opløftende Syn af Kværnhuset til Sahl.

«Alt var godt,» sa' han Sahl; og hele Øen sagde det endnu efter ham; men i det andelige var det regtig saa storartet turt vorten, at han Sahl vilde ikje kjenda seg igjen i sin egen Kjerke. Nei misand, om han vilde. — Han Josef skjæmtes meste te fortælla Sahl, korle's den nye Bispen havde fore aat.

«Hold nærmere, Sven, hold nærmere,» raabte Sahl; endda Sven hvert Øieblik var saa nær, at han ikke fik Aaretag.

Jo tæng Bispen, som vist helles baade var en «særdeles» Mand og en «adskillige» Mand, tæng han havde holdt en streng Tale i Kordøren og sagt at deres Kjerke var fuld af verdslige og usømmelige Billéder. Og, naar undtages Altertavlen med de røde Pindhuefolk i Gethsemane og Provest Werner si Tavla, havde han forordnet det nedtaget og udbaaret altihoba.

Baade gamle Assessor Berman, som Børnene holdt for en Apostel, og Sahl sit Orlogsskjeb, og alle Navnebrædtene, som Ungdommen læste paa og som de bergede saa paa med Takkesuk.

Og ka' segje Sahl om Jeremiæ sydende Potte, som altid havde gjort Kvindfolkene saa storartet godt te sjaa paa. Men endda tregte han Josef for sin Del meste paa Kristian den syvendes blodige Sjun, for det havde baade han og fleire med han havt en storarta Trøst og Opvækkelse af.

Sahl var selv saa vemodig ved denne kortsynte Hensynsløshed, at han glemte at sige: «Alt er godt» og stadig væk sa': «det var Skade, du; det var Skade.»

Men da Flyvefisken næste Gang strøg ind under Primus den anden, var han allerede i Ligevægt og trøstede Josef.

«Det er nu for det gode det ogsaa, skal du se. Vi maa jo tro det, Josef-far; Alt er godt.»

«Men ka segje Sahl? Ikje alt er *liga* godt,» svarede Josef efter Øens Børnelærdom.

«Og saa havde han Skjæg,» lagde Josef til som en fortrydelig Slutningsbemærkning.

«Kem,» huggede Sven Raadsdrengi, «Bispen?»

«Ja tæng, Bispen du!»

«Nei eg segje meg saa! Den forrige Bispen var daa saa mjuge og blanke som ei Jenta te ta' paa. Og han Mikkal, som balberte alle Ligaa paa Øen, maatte daa balbera han kver einaste Dag, daa han var derude.»

«Kver einaste Dag?» spurgte en forundret Stemme i Forlugen.

«Ja misan, kver einaste Dag; det var naa andet te særdeles Mand det ja.»

Sahl bøiede sig smilende ned til Lillemor og strøg sig velbehageligt over sin glatragede, svære Hage.

Endelig kom de tillands. Lillemor løb iforveien og fortalte om Udværsgjæsterne, og langt om længe kom Sahl med dem og introducerede dem med det gamle, kjendte: Kone, Kone!

«Nu skal vi se, om min Kone kjender dere igjen,» og dermed fremstillede han gamle Josef og Litle-Josef, hans 30-aarige Søn.

Madammen vilde gjerne være lige saa ung som Sahl og vilde nødig være ved sit sluknende Syn, derfor gik hun freidig paa Litle-Josef og sagde: «Ok goddag Josef Far; det var fornøieligt te se deg igjen. Du er liksom meg, ser eg; me blir lidt ældre utav Skind, men utav Sind er me blandt de øngste, ikje sandt?»

Sahl og Dorthe Stadsmø tog det bare morsomt og lo hjerteligt, da de fortalte, at det var litle Josef hun holdt for sin jævnaldrende. Og Madammen bar det saa tappert, at hun

vilde kommet uskadt over det, hvis ikke gamle Josef med Naturbarnets Aabenhed havde sagt:

«Aa stakkar, kor Madammen er vorten gammale og har tabt seg, daa!»

Da brast hun igraad, træt som hun var af Strævet til Festen, og sutrede, at no var hon tilovers i Verden.

Og strax stod Sahl varm i sit Trøsteembede, slog Armene om hende og kyssede hendes Rynker med høirøstede Forsikringer om, at hun altid var lige vakker og umistelig.

«Nei, no vilde hon bare ønske, hon fik ligge seg ner og dø; no var det ute med ever og bit.»

«Kone, Kone, du maa ikke knuse mit Hjerte. Du er jo frisk og vakker som altid; mindre end fem Aar til maa du ikke leve — — Kone, Kone!»

Og fem Aar til levede hun akkurat. Udværbuerne bar trofast paa Profetien, til den blev opfyldt. «Ka sa' Sahl? Mindre end fem Aar til maa du ikke leve.»

XXXIII.

Saa randt Geburtsdagen op.

«Schon munter?» raabte Sahl. «Skjøn Munter, søte Ven! Gratulere med Dagen!» svarede Madammen.

Jomfru Petrikke var kommen fra Kloster tidlig om Morgenen for at være tilhjælpes. Og Døren var sat oppe mellem Sahls Værelse og Lillemors, saa de laa i hver sin Seng udover Morgenen og underholdt hinanden ud af sit Festhumør.

Lillemor havde barbenet været henne ved Sengen hans med sin Present, en ny Fløielskalot, som hun selv havde syet en sølvblank S i Pullen paa.

Og Sahl var bleven saa overstrømmende taknemmelig, at hans favnende Arme vilde drage hende op i Sengen; men hun var blyg smuttet fra ham og ind i sin egen.

Der laa de begge og lyste af Glæde, saa de kunde føle hverandres Smil rundt Dørhjørnet. Han med Storepiben i Haanden, Tobakspungen paa Natbordet og Kalotten paa Hovedet. Hun — i den fineste Himmelsengen, med Gardinet tilbageslaaet, saa hun kunde se paa de to kjendte Billeder paa Væggen. Disse to Billeder, som fordi de hang saa alene, var omstraalede af Barneminder fra tidligere Besøg.

Det var to Pendantbilleder, som indeholdt en hel Roman. Det første viste en elegant Speilesal fyldt af et flot Selskab, Damer og Herrer. I Forgrunden sad ved et Spillebord,

med indlagt Oval af grøn Multum, to unge Herrer i stramme, ankelkorte Benklæder, brun Spidskjole, lys Silkevest og med store Guldnaaler i Brystet — og spillede. Den tabende raabte agiteret, mens Sveden perlede frem paa hans Pande: «Je tiens toujours quitte ou double!»

Hustruen kom til fra det brogede Selskab — ærmpuffet og udringet, med flerdobbelt Perlehalsbaand heftet i Festons ved svære Guldlaase. Hun lagde bagfra en kjærlig Haand paa hver af den ulykkeliges Skuldre og sagde: «Mon ami, tu joues trop gros jeu!»

Paa næste Billede sad Ægteparret i yderste Fattigdom paa et Tagkammer. Han med Ansigtet skjult i begge Hænder; hun rækkende sin lille Søn og Datter den sidste Brødbid til Deling — med de Ord: «Tenez, c'est tout!»

Og Sahl fortalte Teksten udførligere: om Ødselhed og dens Straf; et kjært Prædikenthema paa «Nøisomhed pr. Hop». Men afbrød sig selv tidt og ofte med Dagens forundrede Refrains: «Tænk to og sexti Aar, Lillemor! Ja tænk, to og sexti Aar! Nei hvor et Liv løber ..»

Pludselig raaber det op Loftstrappen: «Op paa Timen, søte Ven! Op paa Timen! No kommer alt Reimers sine kjørende i Notevigsbakken. Ok end du som ligger endno!»

Og Sahl op og ud paa Loftsgangen efter den nye Buxen, som hans trofaste og nøisomme Halvdel netop havde faaet færdig til ham. Den var lavet af en gammel, brun Spidskjole med blanke Knapper. Og fortvilet vanskeligt havde det været at faa den til, for Kjolen var jo saa opklippet. — Men nu blev den alligevel god at tage til, og Sahl strævede tappert ude paa Loftet med at faa Benene i den — men det gik ikke i Feberen. Saa raabte han fortvilet ned: «Kone, Kone! Kan jeg ikke tage Bremerbuxerne; jeg faar den ikke paa, den nye.»

«Er du gal, søte Ven! Ka' skal du daa take paa deg ikveld, naar Stadsen begønner. No kommer Dorthe og hjælper deg, Far. Du har vel toke et Ben vrængt og et ret, vel.»

Men det var ikke bare Sahls vanlige Ubehjælpsomhed, for trods alt det Dorthe Stadsmø vrængte og halte, saa kom ikke Buxen paa; og da Dorthe for til Loftsvinduet med den, viste det sig, at det ene Ben smalnede af ved Knæet som et Timeglas.

Hun kom just leende ned Loftstrappen for at syne den blinde Skrædderske hendes Værk, da Præsten Reimers og Fruen kom i Døren.

Og saa fik alle sig en ordentlig Velkomstlatter, mens Sahl stakkar strævede alene med at faa de dyrebare Bremerbuxer paa, og Lillemor stod. i sin Dørspræk og fulgte med og lo en mer end van Geldersk Latter.

Men da de sad ved Middagsbordet, og de to store varmhjertede Mænd talte i Munden paa hinanden, afbrudt af Sahls: Kone, Kone, hører du hvad Reimers fortæller; og Madam Sahl administrerede foran Suppeterrinen —trods sine 80 Aar fix, munter og vaagen, som kun der — da slipper hun med ét Sleven og raaber høit:

«Men Gud i Himmelen! Der faldt van Gellert!» Bleg gjentog hun — med Hænderne for Øinene for ligesom at undgaa Synet: «Eg saag jo effen lyslevendes for meg, kor han dat paa Bryggen.»

Sahl havde før oplevet noget lignende med hende. Og inden faa Øieblikke var han og Reimers begge paa Veien til Kloster.

Snart efter kom en Bad fossende for at hente Lillemor og Petrikke.

«Arme Baren! Ok ja, me skal jo alle den Veien! Ikje græt du Gu'sengelen min!»

XXXIV.

Begravelsesdagen var straalende vakker; for de fjernere forhøiede det Sørgehøitiden, men paa de nærmeste skar det heller i Øinene.

Den gamle Garde, — Brynjil og Brigt paa Haugen og Ved-Ole og Sven Rigger — havde Dagen iforveien baaret ham ned i Storesalen. For de havde baaret ned Gamle-konsulen ogsaa; saa de havde holdt sig frem nu igjen — som til et Embede, der tilkom dem, og som de og deres Hus satte megen Pris paa.

Og senere paa Dagen havde hele Stedets Befolkning vandret rundt den opslagne Kiste og seet Generalkonsulen for sidste Gang. Og mange ærlige Taarer var trillet, og mange enfoldige, men hjertekvægende Ord var faldt til Fruen og Døtrene, for heldigvis var Wibeke netop hjemme paa Besøg.

En ædel Fader og Forsørger havde han været baade for sine egne og for alle paa Stedet. Alles Tarv og Nød havde han havt aabent Øie for; men intet Øie, ikke engang Fruens, havde faaet se ind i hans egne Trængsler og Kampe. Endda Doktoren sagde, at han længe maatte have baaret paa en smertefuld Sygdom.

Nu sad Præsten Reimers oppe hos Damerne og trøstede dem, før Sørgehøitiden skulde begynde.

Og ude i Smaastuen, som var Indrekjøkkenets Expeditionslokale, stod Brouwer, Petrikke og flere andre af Formændenes Hustruer og Døtre i Blomster og Travlhed opover Ørene.

Madam Sahl kom derud, famlede sig hen i Sofaen, myste paa Blomsterne og pratede paa sin lette, gammelsladrende Maade om Død og Skilsmisse og Gjensyn i Himmelen. Det var tydeligt, at hun ikke tænkte paa sig selv, men paa Sahl, stakkar; for ingen kunde være tryg.

«Ok, naar eg tænker meg den Glæ'en, som Sahl skal ha', naar han kommer op i Himmelen og træffer sin kjære van Gellert igjen. Ja bler 'kje det en Plasser, saa vet eg ikje.»

Da sa' Brouwer — vel lidt efter sin hollandske indgroede Rangvurdering, men ogsaa lidt efter sin ligesaa indgroede Misfornøielse med Madam Sahl:

«De maa ikke forbilde dokker, at Mynheer Sahl kommer saa høgt i Himmele' som Mynheer van Gelder.»

Men da tog sandelig Madam Sahl til at græde paa Sahlemands Vegne; stakkar, hun var bli't gammel no.

Og da Sahl i det samme stak sin store, sørgmodige Skikkelse frem i Døren, sutrede hun til ham:

«Vet du ka' Brouwer segjer, at du, søte Ven, kommer te sitte nerenfor van Gellert i Himmelen.»

Men Sahl kunde efter sin gode Natur ikke opfatte det anderledes end godt og svarede med tyk Stemme:

«Kone, Kone! Hvor skulde jeg ellers sidde? Nedenfor Berendt Willem er min rette Plads, og der vil jeg heller sidde end ovenfor Bergens Bisp.»

Og saa gik han videre i sin Uro; for siden Laaget var lukket, vidste han ikke, hvor han vilde være. Fra Værelse til Værelse, fra Fløi til Fløi, til og fra det eneste Billede af Berendt Willem, som var igjen her i Verden, Silhouetten af en tolvaars Gut, som stod foran en gammel Brumbasse og lærte Fløite.

Han saa sig rundt, om han var alene, og mumlede saa graadkvalt og andægtig:

«Vi sees igjen, hvor hver en Kummer svinder,
hvor ingen Grav adskiller Ven fra Ven;
vi sees igjen, hvor ingen Taare rinder,
i Aanders lyse Hjem vi sees igjen.»

Da han vendte sig rundt, kom sandelig Nils i Ramsvig ind og det som Førstemand. Brændevinshandelen havde allerede gjort ham frakkeklædt som en Bymand.

Et Øieblik skulede de til hinanden. Men idag var Sahls Styrke end fortere brudt end vanligt, og med saa blød Stemme, at det maatte røre alle uden Nils i Ramsvig, sagde han:

«Ved du hvad, min kjære Nils; her maa ingen Uvenner mødes, for denne Baare er et Alter. — Og jeg er for god til at skule til dig, og du er for god til at skule til mig. Vil du som jeg, saa rækker vi hinanden en forsonlig Haand over denne Baare?»

Just som de tog hinanden i Haand, seg alle Byvennerne ind. De havde efter Formiddagstraktementet taget sig en Slængetur rundt i Fabrikkerne og Værftet og undret sig paa, at der ingen Unioner var i «Flagdene», for nu havde alle andre sagtjes faaet dem ind og betragtede Flagene paa Kloster som løierlige, landlige Efterliggere.

Og saa kom alle Arbeiderne og Bygslerne og fyldte hele Storesalen og Dagligstuen med; og bagefter dem alle Kvinderne, som stimlede sammen i Borggaarden; men Døre og Vinduer stod aabne, saa de fik ogsaa høre Reimers sin

Ligtale; og Sørgesalmer til at synge og siden gjemme paa, fik de og.

Aa ja — aa ja — det var ikke til at undres paa, at de hikstede, naar alle Mændene ogsaa stridde med Taarerne, og selve Præsten maatte stanse tre Gange og gribe efter Lommeduken, før han fik det helt frem, det samme Verset, som Sahl havde mumlet foran Silhouetten:

«Vi sees igjen, hvor hver en Kummer svinder,
hvor ingen Grav adskiller Ven fra Ven;
vi sees igjen, hvor ingen Taare rinder,
i Aanders lyse Hjem vi sees igjen.»

Oppe paa Øvresletten var det gamle Familiegravsted; omringet af deilige, hængende Birketrær og med Udsigt over hele lange Leden og alle Øerne. De ældste af Slægten var flyttet derud fra Nykirkekjælderen; og Grav laa ved Grav, alle tæt omkransede af Efeu og uden anden Prunk end en ensartet, liden hvid Marmorplade paa hver, med sort Navn og Aarstal.

Did op skred nu hele Følget. Arbeiderne bar skiftevis Kisten, og nærmest efter fulgte Sahl med Louise under Armen og Lillemor ved Haanden. Saa kom Reimers og holdt trofast Wibeke ved Haanden. Og alles Tanker fløi fra van Gellert og hans sørgende efterladte til

Mossjøen stakkar, som var saa langt vække og endnu ingen Ting vidste.

Kisten svandt mellem Blomster og Grønt, og de tre Spader faldt. Taarerne vilde kvæle Sahl, der han stod med Arbeidernes Sølvkrans i begge Hænder. Men da han saa Louises Kamp, betvang han sig og hviskede udaf sit velsignede Vennehjerte: «Alt er godt, som Gud gjør, Louise, det maa vi tro og det skal vi se.»

Og de velsignede Arbeidere; han maatte fra Smaapigerne se lyst udover dem alle; for deres Salmesang lød saa vederhæftig og taktfast, som om de gik rundt med Donkraften paa Værftet.

Dernede skinnede Fjorden som et Speil; en Baad roede langt ude, og Furerne blinkede lang, lang Vei.

Men langt nede i Dresden tog en nittenaarig Nordmand netop efter Faderens Ønske sin Ridetime i Manègen — og vidste om ingen Ting. For der gik ikke hver Dag Udenlandspost.

«Der Kopf hoch gehalten, Herr van Gelder! Der Kopf immer hoch gehalten!»

XXXV.

Og da saa Slaget kom, rammede det ham tungest; allertungest.

Baade fordi han stod saa alene derude i det fremmede, og kanske mest fordi han, trods sine 19 Aar, bedre end nogen i Familien, Sahl iberegnet, forstod hvad Faderens Bortgang betød for hele Klosters Befolkning og Bedrift. Der gik ingen vaagen og rastløs Chef længer op og ned paa den gamle Bolværksbrygge. Og naar Kommandobroen var tom, kunde Willem Berendt vide, hvordan det vilde gaa med Styringen.

Hans kjærlige, tyske Værtsfolk forstod kun Sønnesorgen og skrev, da han faldt saa rent sammen Dag for Dag, hjem til Norge, at Moder og Søskende burde tage et Daguerrotypie-billede sammen og sende ham, saa Glæden over hans gjenlevende kjære kunde modvirke Sorgen over den døde.

Og Sahl kom i Fyr og Flamme, reiste strax men Louise og hendes Døtre til Byen, sad med Louise for Fotografen og havde begge Smaapigerne bag, med hver sin Haand paa hans brede, trygge Skulder. Og han var saa lys og freidig og fik de andre saa lyse og freidige, at hans gamle Kone ærgrede sig over hele Billedet.

«Ok, det er daa saa gyseligt uheldigt,» forsikrede hun, saa der var ialfald 'kje Tale om, at de kunde ta' mer end det ene te Willem Berendt.

Til Gjengjæld satte Willem Berendt tilbørlig Pris paa det. Han gik ind i Enrum med Billedet, faldt paa Knæ og takkede Gud og græd af Glæde. Det vidste han aldrig, han havde gjort før; men saa glad havde han heller aldrig været. For det var, som han hørte Sahls store dyrebare Stemme sige helt ned til Dresden:

«Alt er godt, Willem Berendt, og alt blir godt — *maa* bli' godt — *maa* bli' godt.»

En anden Hjælp fik han af en god engelsk Kammerat, som paa engelsk Vis daglig læste et Kapitel i Bibelen — uden Blusel for nogen af Vennerne — og som i denne tunge Tid aabent og kjærligt bad Willem Berendt gjøre det samme.

Han svarede ingenting, men gjorde det; uden nogensinde at lade sig mærke med det, hverken i Ord eller Breve. Det stred saa absolut mod hans Natur at aabne sit inderste Hjerteliv.

Med Rideturene i Manègen var det forbi, men et Ord derfra sad forunderligt fast og lød ofte igjen i tunge Timer:

«Der Kopf hoch gehalten, Hr. van Gelder! Der Kopf immer hoch gehalten!»

For fire lange og tunge Aar blev det for ham, som arbeidede derude med alle Evner, for theoretisk og praktisk at dygtiggjøres til Styret af de komplicerede Virksomheder, hvoraf baade Familiens og Stedets Existense afhang.

Og fire lange og tunge Aar blev det for Moderen, som med sin lille Datter sad hjemme under Interimsregjering.

De var jo mageløse alle Generalkonsulens fire gamle Byvenner, som dannede Direktionen, og ikke mindst den gamle, elskværdige Stadthauptmand, som præsiderede og var Fruens Værge.

Men til nogetslags Generalissimus var han neppe skabt, om der end var megen vittig, bergensk Overdrivelse i det, naar det blev sagt, at han engang under Geværmanøvren paa Engen godslig havde spurgt:

«Korles er det? Har eg sagt «to?»

«Ne—e—i» fra Rækkerne.

«Jaja daa — *to* daa!»

Saameget forstod jo Louise imellem, at det var fortvilet vanskelige Tider, og at Herrerne ofte, naar de kom derud, blev dygtigt uenige, fordi ingen havde hverken Tid eller

Forudbetingelser til at være paa Høiden af den mangeartede Bedrift.

Engang drog tre af dem i heftigste Uenighed mod Hop for at drage Sahl som nærmeste mandlige Slægtning ind i Striden og Ansvaret. Men Sahl mødte dem heldigvis paa Broen ved Vasenden, og han forlod ikke Broen, førend han havde faaet de tre Stormagter til at slutte Fred og døbt Broen for Tilsiterbroen.

En anden Vanskelighed var, at Nils i Ramsvigs Brændevinshandel ofte havde en slet Indflydelse paa Arbeiderstanden, alles Velvære til Skade. Den var jo herreløs og vendte Hovedet hid og did i Raadvildhed, som en Hest der kjender fremmede eller uøvede Hænder i Tøilen.

Det var ikke lysere paa Nøisomhed pr. Hop.

Det Hus var altid bleven fyldt af en usynlig, rund Haand, uden at endog Louise havde forstaaet saa meget deraf, at hun kunde erstatte den. — Saa nu fortjente Gaarden dobbelt at bære sit Navn. Og Madammen, som blev mer og mer gammel og ømfindtlig, maatte lære at kjæmpe sig til eller lure sig til hver Kobberdank, hun vilde have ud af sin Mand.

Det gik saavidt, at hun, for endelig engang at faa betalt de 20 Daler, hun skyldte inde hos Sundt, lod Sven hale frem deres egen

gamle Ko og saa forklarede Sahlemand, den gamle Dyreven, som mærkeligt nok aldrig havde elsket og kjendt sine egne Kjør, at «den Koen fek de Løkke tel aa kjøpe, saasandt de vilde ha' Melk og Smorr, der var 'kje anden Raad.» Og trods alt Sahl kløede sig i Hovedet, maatte han ud med Pengene.

For første Gang i sit Liv passede han paa Skillingen, af Angst for at være Louise til nogensomhelst Uleilighed. Tvertom! Han maatte hjælpe hende; det lille han kunde.

Gods og Guld det havde han ikke, men hver eneste Dag gik han til Kloster. Var Veiret usikkert, havde han sin svære, grønne Silkeparaply under Armen. Han gik ind paa Kontoret og talte opmuntrende med Bestyreren, gik rundt i Fabrikkerne og paa Værftet og smurte alle Hjul og alle Hjerter med Venlighed — og saa tilslut ind i Hovedhuset som den store Trøstens Engel, han virkelig var.

Og hver eneste Gang hen foran Silhouetten af den lille Fløitespiller for at mumle: «Gud velsigne dig, Berendt Willem, der du ligger i din Grav.»

Men i Godveir gik Hjemveien rundt Kirkegaarden paa Øvresletten; der foldede den store Mand Hænderne, bøiede Hovedet og sukkede:

«Min Sjæl dø denne Retfærdiges Død; mit Endeligt vorde som hans.»

Den umistelige Sahl! Aa hvor Louise var glad i ham! Og Lillemor — hun kunde gaa i Døden for ham. For næsten alle hendes lyse Timer og hendes bedste Ungdomslatter skyldte hun nu om Dagen ham.

Og saa det, at han kunde tale ud om alle Ting. Det var som han saa, hvad der laa og trykkede baade paa Mor og Datter; og kunde de ikke faa et Ord frem om det til noget levende Menneske, saa forløste han det paa den ømmeste og freidigste Maade af Verden.

Som dengang den fæle, rige Fætter Berman holdt paa at gjøre idelige Ture derud; han som Lillemor fandt saa ækkel, trods at han var saa udskreget for sin Rigdom og Ødselhed — fordi han altid holdt sig saa nær hendes forgudede Mor.

Og tænk, en Dag overrumplede han Lillemor og kyssede hende — som et Surrogat for Moderen. Hu — det var som en Plet paa hendes Ære! Men end værre var, at der samme Dag steg op i hendes Hals en kvælende Angst for, at han skulde komme imellem hende og Moderen. Hun kunde se, der var noget pinligt mellem dem inde i Stuen.

Hun sprang fortvilet opover til sit Lønkammer, Wibekes tilgroede Børnehave op paa Bratfjeldet, og begyndte alt at hulke underveis.

Sahl kom just summende fra Hop, som en Humle, der efter at have klasket mod Vinduet søger mod Lyset. Med Ostindiehatten og Stokken i den ene Haand og Bastestørklædet i den anden.

Han spurgte rørt, hvad hans Englebarn graad for. Men Lillemor bare hulkede og raabte:

«Gaa ind strax, Sahl; gaa ind til Mor, er du snil.»

Strax Sahl hørtes stampe over Verandaen, og kastede Blikket ind paa de to i Stuen, løb Louise ud og mødte ham i Gangen.

«A kom og lad mig snakke med dig, Sahl.» Hun foran ud i Haven og hen til Lysthuset — og han efter. Du deilige Louise!

Der stod hun blussende under det himmelblaa, hvælvede Tag, gik tryg lige bort under hans store Bryst og store Hjerte og bad:

«A Sahl, vil du gjøre mig glad?»

«Louise, Louise — spørger du mig om det?»

«A gaa og sig til Hans Berman, at jeg aldrig vil gifte mig igjen. Jeg kan saa lidet med at være ubehagelig mod ham.»

Sahl fôr alt mod Døren.

«Og sig, at jeg blir paa mit Værelse, til han er reist.» Dermed sprang hun forbi ham og Folkeveien ovenpaa.

Sahl frembragte venligt og skaansomt sit Ærinde. Men Hans Berman blev siddende og var saa næsvis og fræk, at han tilslut sagde: «Du maa no vel ha' nok me' det gamle Spettakkelse te Kaane, som du har, Far; du kan daa 'kje ville ta' Live' af hon, vet eg.»

Da blussede Jan Sahl op, saa han ikke sanste sig selv; i et Nu tog han den usle Fætter paa sine Arme og bar ham lige ned i Baaden; og var han ikke bleven afkjølet underveis, havde han sluppet ham nedi fra Bryggen.

«Her maa du aldrig sætte din Fod mer, Hans.» Det var alt hans dybe Røst fik frem.

Faa Minutter efter laa Hans Berman med Benene nonchalant over Æsingen i sin Speilsbaad, og hamrede strax de kom udenfor Krambodnæsset ærgerlig i Toften med sin guldknappede Stok.

Men Sahl var endnu ikke færdig. Han huskede sit lille Gudbarn, som stirrede ned mellem Grantræerne oppe paa den yderste Skrænt.

Og sandelig kom han ikke blæsende helt op i den gamle Børnehave, tog hende i sine Arme og talte ud.

Han kunde forsikre hende, at hendes Mor aldrig vilde gifte sig igjen — aldrig. Det havde han fra hendes egen Mund — og den vidste Lillemor løi aldrig.

Aa — den velsignede Sahl! Hun kunde have kysset ham, hvis det ikke stred mod hendes Slægts hele Natur.

Og Sahl paa sin Side kunde have fortjent den Opmuntring, for naar han kom hjem til Hop, var Kone, Kone altid lidt snurt; hun likte ikke, at han daglig hang derborte hos Louise.

Men om Søndagen, da roede Louise og Lillemor ofte rundt til Hop. Og Sahl sad i den store Verkenssofa og læste af Postillen og saa efterpaa deres faste Søndagssalme, uden hvilken det ikke var Søndag for Madam Sahl.

Det var etslags Potpourri af Salmer, som Sahl havde laget. Den begyndte med: «Se Kirkens Døre aabner sig» og gav et Resume af hele Menneskelivet under Kirkens Velsignelse, omtrent som Schillers Glocke — sans comparaison forøvrigt.

Og naar han kom til Slutningsversene:

«Og de som sørge i mit Hjem,
o Fader, vær du selv hos dem;
trøst dem, naar de begræde mig,
den savner intet, som har dig.

Jeg hist med dem skal samles glad.
hvor ingen mer skal skilles ad,
hvor vi af ingen Kummer ved,
men alt er Lys og Herlighed —»

da ledsagede Madam Sahl dem bestandig med hulkende Graad og Lommeduken for Øinene. Det var saa obligatorisk og tilvant, at Lillemor kunde snu Ansigtet mod Vinduet og knise af det, især om hun havde en Veninde med.

Efterpaa gjennemgik de hele Bunken af gamle Ligsalmer og Bryllupsdigte; det var jo saadan en passende Søndagsunderholdning. Og naar de kom til van Gellert sin Ligsang og deres egen Sølvbryllupssang, saa maatte Sahl, stakkar, «som bare hadde anden Stemme og ikje nokken Jehør heller», synge og brumme med fra Ende til anden.

XXXVI.

Det var sidste Aaret Willem Berendt var ude; om et godt halvt Aar kunde han ventes hjem, og alle glædede sig saa inderligt dertil.

Interimsregjeringen havde været ude paa Kloster, men da de andre gik i Baaden, fik den gamle snille Stadthauptmand den Ide, at han vilde følge Sahl til Hop og kjøre hjem derfra.

Og paa Veien fik da Sahl høre, at Tiderne var meget daarlige. De svære Jordeiendomme gav intet af sig, og Fabrikkerne maatte have nye Maskiner, om de skulde følge med i Konkurrensen — noget, som den unge Hr. van Gelder allerbedst vilde forstaa, naar han kom hjem.

Han vilde saa inderlig ønske, at den unge Mand da kunde raade over flere Kontanter, som kunde styrke hans Stilling og lette den tunge Byrde, som blev lagt paa saa unge Skuldre. — Stadthauptmanden havde tænkt, at Sahl nu skulde træde hjælpende til.

«Hva ba'?» raabte Sahl forbauset. Han kunde give sit Hjerteblod til sidste Draabe for van Gelders; men Pengesummer, dem raadede han ikke over; dem havde han aldrig lagt sig efter.

Stadthauptmanden havde imidlertid nylig havt den Ære at have Sahl tilgjæst hos sig i Byen, i selveste Bremerbuxerne. Og da var Udvær-buen, som ikke havde fundet sin Kreditor i Hop, kommen lige til Selskabshuset i Byen og havde spurgt efter «han Sahl». Stadthauptmanden havde fulgt ham udpaa Trappen i Tusmørket og seet ham tage mod 500 Daler, for nu var Øen bleven det Baroni, som gamle Generalkonsulen i Tyveaarene havde forespeilet;

dens Befolkning var ogsaa to Gange fordoblet paa Grund af Fiskerierne.

«Var det ikke Generalkonsulen, som i sin Tid hjalp Dem til Udvær?»

«Jo vist, jo vist,» svarede Sahl fremdeles maabende.

«Nuvel,» vedblev Stadthauptmanden rolig, «De kan sælge Deres gjenstaaende Anpart i Udvær for tyve Tusen Daler.»

«Tyve Tusen,» gjentog Sahl og gik baglænds i Lyngen.

«Ja — tyve Tusen baade skal De ha' og kan De faa — og endda staar Øens Befolkning sig meget godt paa det.»

«Men Willem Berendt og Louise ta'r aldrig imod det.»

«De faar ingenting at vide. Pengene bogføres som Gjæld indbetalt fra en gammel Debitor.»

«Ja Debitor er jeg — skylder dem alt, alt — Udvær og Hop og alt — hver Lykkestund i Livet! Nei om dette virkelig kunde realiseres!»

«Ja vist kan det, bedste Hr. Sahl. Men nu maa De tie, hører De det?» Stadthauptmanden løftede venligt Fingeren. «Og saa maa De handle — og Haand paa Værket strax.»

Sahl stod paa Tilsiterbroen, høi og alvorlig som en Landsfader, der afgjorde Folkenes

Skjæbne. Og et ædelt, saligt Haab lagde Lysning over hans brede, blanke Ansigt, da han sagde: «Med Guds Hjælp skal det gaa.»

Og nu gjorde Sahl sit første Tausheds Storværk. Hans aabne Mund blev gjenknebet over en liflig Hemmelighed.

Tænke sig — Sahl i et financielt Basketag! Tænke sig — arbeidende i Tanke og arbeidende med Pen, saa Sven Raadsdreng og «Kone» ikke kjendte ham igjen.

Det varede ikke mer end et Par Dage, saa blev «Kone, Kone» ligefrem ubehagelig, for — ja sandelig troede hun ikje, han gjek der og tænkte mer paa Louise end paa hinner.

Men da han endelig fik Mund og Øine saa langt op, at han fik sagt:

«Kone, Kone, jeg maa til Udvær; jeg maa til Udvær,» saa blev hun blidere; for nu forstod hun jo, at han spekulerede paa Udkommet; det gjaldt «te By heller not te By».

Ja vist gjorde det saa, for van Gelders Existense var hans.

Og Sven Raadsdreng, hans gamle trofaste Eliezer, som ventede, at Herren skulde «kalde sin gjæveste Svend, som forestood huset met ære» — ja han blev mer end zinober-rød, da

han hverken skulde sendes eller være med. Sahl skulde ingen Vidner havė paa denne Fart.

Et Par Dage efter reiste han. Det var jo ikke nu som i gamle Dage. Nu havde man bare at følge Dampskibet til Haugesund — og saa tage Seilskyds de sidste faa Mile.

Ak — det var en ren Befrielse for ham at komme ombord paa Dampskibet, hvor ingen saa Forskjel paa ham, og hvor han trygt kunde følge sin Natur og prate ud til Passagerer og Opvartere, til Styrmænder og Matroser om sig og sit og alt. Det var ikke en Time, saa kjendte de ham alle — Oprindelse og Bestemmelse og alt — undtagen hans eneste Hemmelighed. — Nei, hvor snille og godlidelige alle Mennesker var!

I Haugesund fik han Prokuratoren med og saa seilede de til Udvær.

XXXVII.

«Han gamle Sahl! Han gamle Sahl er kommen!» raabte de henover Dalen, opover Myrer og Knauser og ned i alle Viger. «Nei naa var det skjønt længe siden de havde set ham!»

Og frem til Mikkal Fyrdreng stormede de alle, for der var han taget ind. «Jamen var det ikje gamle Sahl! Tæng, saa gammale han var vorten, du! Nei, eg segje meg saa!»

Sahl holdt Thing med det samme og begyndte med en rørende Tale om, hvor glad han var ved at se Øen og Folket igjen. Og saa gjildt som de havde faaet det, med gode Havne, store, gode Huse og tilsyneladende Velstand paa alle Maader.

«Ja det har me Vorherre og Sahl te takke for,» svarede Folket.

Men nu var han kommet for at sælge baade Kirken og Gaardene og Sjøhusene, som tilhørte ham. Og nu maatte de endelig forstaa ham; han var den gamle Sahl helt tilbunds i sit Hjerte, men nu *maatte* han ha' mange Penge; en eneste Gang i sit Liv. Tyve Tusen Daler tilsammen, hverken mer eller mindre.

«Tyve Tusen Daler!» raabte Mænd og Kvindfolk «fornøiet».

«Tyve Tusen,» sa' Sahl igjen, «og hvad værre er, vil I ikke give saameget, saa maa Prokuratoren sælge for mig inde paa Thingstedet — og da faar jeg tyve Tusen, det ved jeg nok; men da faar I Fremmedfolk til Øen og maa selv gaa fra Gaardene.»

Folket maabede en Stund og saa hviskede og murrede de sig imellem. Men Sahl gik ikke ud, som i gamle Dage.

Han bare gjentog nu og da: «Kjære Venner! Jeg maa — jeg maa.»

Enkelte kom ihug gamle Dage og gamle Velgjerninger og sagde lemfældigt: «Han Sahl *maa*, stakkar; han *maa*, ser dokker.»

Men andre sa': «Tæng han gamle Sahl, som er vorten saa løien forandra du! Og han som va' saa skjebelige; naa er eg daa saa fornøide!»

Sahl, Prokuratoren og Mikkal satte sig til at revidere hans Fordeling af de tyve Tusen paa Kirken, Gaardene og Sjøhusene; og da de var færdige, læste Sahl op Resultatet.

Det var slettes ikje for dyrt, ikje — men det var helste det, at Naboerne havde faaet sit for «meste inkjevetta» af den samme Sahl, det var det som gjorde det saa tregeligt.

Da raabte Sahl: «Er dit Øie ondt, fordi jeg var god? Kjære Venner, jeg kan ikke andet, jeg maa.»

Det var hele den store, ømme Røst, hvis Gjenlyd havde runget over Øen som en Velsignelse i et Snes Aar.

Da begyndte Litle-Josef: «Han Sahl *maa*, ser dokker. Me kjender alle Sahl saa vel, at me veid, han gjere 'kje andat end som godt

er; og saa veid me naa det og, at en anden Mand vilde forlangt meir af os. Eg segje: «Vannari»,* eg; for min part, saa kjøbe' eg Beite. Gjer Vorherre sligt Sturtafiske en Tid til, saa er han værdt det dobla.»

«Tak Litle-Josef, du er en Hædersmand, det siger Sahl.»

Og nu kom den ene efter den anden og kjøbte sine Bygselgaarde, Sjøhuse og Salterier, indtil Knud Jørgensen Nordvig kjøbte Kirken tilslut. Vannari! han var mer end rig nok til det, vilde han først. Og jamæn skulde det synes enddaa, at de Nordvig var Basene paa Øen.

«Se saa!» sa' Sahl. «Gud velsigne og belønne Jer! Hvad der nu maatte være igjen, som er mit, skal Knud Jørgensen og Mikkal realisere til Øens Fattige: Notebaade, Nøter og Garn. Men Sahl maatte betale sin Gjæld, og det skal hvert bravt Menneske gjøre.»

Prokuratoren ordnede Kjøbekontrakter og Betalingsvilkaar; og næste Dag seilede Litle-Josef dem til Haugesund med Primus den anden — og fik Sahls sidste, lange Farvel, for nu skulde Udværbuen aldrig mer komme med Skyld til Hop.

* Vannari ɔ: Lad gaa!

«Gud velsigne og bevare Eder alle, Eder og Eders Børn!»

Sahl drog hjem, lys og lykkelig og mer pratsom end nogensinde. Folk paa Dampskibet kappedes om at faa snakke med den aabne, godslige gamle Herre. Og saa velsignet snille som alle var — pene og honnette Mennesker alle sammen! Nei, hvor godt alt var!

Ikke et Øieblik huskede han, at nu havde han selv intet andet end Hops Gaard at ernære sig og sine af.

XXXVIII.

Willem Berendt var kommen hjem. Høi og blond som Faderen, men meget vakrere. Med høibuede Øine, høibuet aristokratisk Pande — og en liden Knebelsbart, som dækkede Familieligheden noget.

«Willem Berendt, Far! End at du gjømmer væk den vakre Munden, som du har efter din Far (han havde den efter Moderen), med de stygge Skjæggebustene,» sa' Madam Sahl og stak sit blinde Ansigt lige op i Næsen paa den undseligt retirerende, unge Gentleman.

Og saa ridderlig elskværdig, som han var mod sin Moder og sine Søstre, skjønt altid paa

den skjulte, bramfri, van Gelderske Vis. Og med et Instinkt! Et Instinkt for Forretningens Stilling, Tidernes Vanskelighed og for den økonomiske Situation paa Hop, som var forbausende. Det var som Forstaaelsen af alt og alle var gleden Mossjøen i Blodet fra Barneaarene.

Madbod og Vedbod paa Hop blev atter fyldt af en usynlig Haand. Han skjønte godt, at der intet flød fra Udvær, og anede, at Resten derude var solgt paa gammel, uegennyttig Vis for at berge Livet uden at falde Fru van Gelder tilbyrde.

Men den gamle Debitor, som havde styrtet de tyve Tusen Daler kontant i Klosterkassen, ham fik unge Hr. van Gelder intetsteds Øie paa.

Og Stadthauptmanden, som skulde være den 23-aarige unge Mands faderlige Ven og Konsulent, forsikrede ham venligt, at det altid vilde blive ham umuligt. Men han kunde være ganske tryg; Pengene var hans med Gud og Rette; ingen Almisse og intet Laan, men simpelt Tilgodehavende fra Bedstefars Tid, som af Ædelmodighed ikke var bogført og af fri Taknemmelighed tilbagebetalt.

Willem Berendt fæstede sit Blik dybt i Stadthauptmandens; og fra den Stund mærkede denne, hvor besynderligt dobbelt og reflekte-

rende dette Blik var; det saa baade dybt paa ham og dybt indad i Selvprøvelse.

Aa — hvor disse Ord glædede Willem Berendt, for han havde baade Faderens Finfølelse og Energi — og vilde nu saa gjerne tage Spændtag for at hjælpe Stedet fremad. Plante udover Knauserne og Øerne og op rundt Vandene; dyrke og plante; sætte Træer i tusenvis og tyvetusenvis og vise, hvor godt alting kunde gro i den deilige Led; og plante og dyrke i Folket og vise, hvor det kunde gro. Fremad, fremad! O hans lange Ben maalte den store Veranda, frem og tilbage.

Forunderligt, hvor hans Interesse fløi nordover. Naar han gik op og ned paa Altanen — Bolværksbryggen var bleven sleip og skrøbelig og skulde snart erstattes af Stenkai — saa var det aldeles, som Tankerne fra Dresden af havde vænnet sig til at fare nordover, stadig nordover. Arbeiderne havde hans hele Taknemmelighed; de havde gaaet sin trofaste Gang som Møllehjulene; og havde noget manglet, saa var det ikke Vilje, men Ledelse; og laa Fabrikkerne tilbage, saa havde det samme Grund. Bedre Maskiner, bedre Arbeidskræfter, bedre Oplysning og bedre Kaar! Bedre Kaier og Veie og Arbeiderboliger -- og først og sidst bedre Skole!

Nyehuset, som var bygget til hans Fars Bryllup, siden Bedstefaren endnu levede og boede i Hovedhuset — Nyehuset, som laa vis à vis Hovedhuset, lige langt søndenfor Lysthuset som dette nordenfor — Nyehuset, med alle de udskaarne Forsiringer paa Døre og Taglister: Havheste, Merkurstave, Fakkel og Skjold, Kvaster af Laurbærblade og nedhængende Klokker med Knevel — dette høiloftede Herrehus blev givet til Værksskole, for tydeligt at tilkjendegive, at intet var for godt.

Gamlepræsten gned sine Hænder af Henrykkelse. For han havde igrunden stadig havt en liden Campagne med Generalkonsulen, den anden Halvdel af Værksskolens Styre, for Skolevæsenets Skyld. Det var altid Præsten, som maatte huske Skolens Krav, den anden havde saa nok med Livets.

Nu lod det til at blive omvendt. For unge van Gelder talte baade itide og utide om Skolen; paa den beroede Stedets Fremtid. Det var ikke bare Maskinerne derude, men først og fremst Menneskene, som maatte følge Tiden og staa paa de gamles Skuldre.

Gamlepræsten gned sig i Hænderne.

Og Kjøreveien til Byen maatte snarest muligt istandsættes. Ikke for Kalaskjøring, men for

at Stedet kunde rykke Kulturen nærmere; Sjøveien var altfor afhængig af Vind og Veir.

Og hver Arbeider, endsige Bygselmand, maatte faa skikkelig Vei tildørs, og Træer og Bærbuske til Plantning.

Og alle de gamle, som ikke længer kunde gjøre paalidelig Fabriktjeneste, skulde pusle med Veie og Nybrydning, om det saa var gamle Blindemons. Vei til egen Dør og Rydning til egne Poteter og til Brug for Enken, naar han ikke var mer.

Den som bare kunde naa, saalangt som en vilde. En Blanding af Sahls godmodige Uegennyttighed og Faderens praktiske Iver var hans Ideal.

Det kom vel med, at Moderen og Lillemor trivedes saa vel i det stille; for Livet i Hovedhuset blev heller endnu mere ingetogent end før. Man havde fremdeles, som dem der ikke havde.

Men unge van Gelder drømte videre, der han gik med Stormskridt op og ned Verandaen og lyttede til alle Bedriftens taktfaste Toner.

Hans Jevnaldrende skulde faa lære saameget, at de bedste sammen med ham kunde danne et Raad til Styre af Brugene; da vilde de udrette det dobbelte, og ikke, strax de havde

lært lidt, reise til Amerika eller Østlandet med Erfaringen.

De skulde komme en Gang ugentlig til Samtale og Aftenselskab i Storesalen og føle sig som nærstaaende og forbundne, ikke bare undergivne og afhængige.

Bibliothek skulde aabnes, og hele Rækken af Literatur, som var udkommen og skulde udkomme, skulde staa alle aaben.

Og den Tid skulde forhaabentlig snart oprinde, da Billarden kunde afstøves igjen, og Keglebanens Rester restaureres og fornyes; og han og Formændene eller anden Ungdom spille harmløst sammen, og Livet blive lyst og rigt og tilfredsstillende for alle Parter.

Ja mere til, som han næsten ikke turde tænke. Øinene streifede ind gjennem Vinduet Kongeskabet med alle de skjulte Klenodier og løb over Staburet med Samlingerne.

Hvad man nu maatte have, som dem der ikke havde, skulde man sammen med Folket — i fælles Brug og Glæde — engang kanske kunne have, som dem der havde; naar Familiens Traditioner blev alles Traditioner og Familiens Generationer Stedets.

Og naar saa Tankerne havde arbeidet sig trætte og Ungdommen krævede sin Ret, saa

kom altid den velsignede Sahl med Tilfredshed og Historier fra de gode, gamle Tider — lige op til Løsenet i Kronstadt, van Marken sit Kruys og Rognlasten i Douarnenez.

Og alle tre samledes om ham — og alt var godt. Selv naar Sahl blev staaende paa Hjørnet og gabte af Forundring over, at Willem Berendt havde hugget ned de to inderste Rækker Lindetræer foran Verandaen.

«Men hvorfor — —»

«Jo, de skyggede formeget alle disse fire Rækker, og de adskilte formeget, afsondrede fra alt der nord,» sa' Willem Berendt og pegede nordover med det Blik, som gik baade ud og ind.

«Dine Ord i Ære og mine bag Døren,» raabte Sahl. «Det er godt og ædelt alt, hvad du gjør, Hr. Ven.» Og saa fôr han snarest muligt nord og gik rundt og holdt Prædikener over Willem Berendts Undergjerninger.

Men i Kongeskabet havde Willem Berendt fundet Faderens Bibel, og foran i den stod skrevet:

«Denne Bøgernes Bog, som har været mit stille Lys i alt Livets Mørke og min stærke Hjælp i al Svaghed, anbefaler jeg Eder, mine

kjære efterladte. Den vise Eder altid Veien til ham, som er vores eneste Tilflugt i Liv og Død og som vil være Enkens Trøst og de faderløses bedste Fader.»

Willem Berendt læste det op for sin Mor og Lillemor, saa paa dem med sit underlige, doble Blik — og gik med den.

Paa sit beskedne Soveværelse lod han gjøre et lidet Hjørneskab over Sengen. Der blev den lagt; han laaste den ud hver Aften, og fulgte med dobbelt Glæde og Troskab sin engelske Vens Raad; laaste den ind igjen, som et umisteligt Arvestykke — og ingen fik nogensinde vide, hvad Hemmelighed Skabet gjemte.

XXXIX.

Bragende Brændingen bryder,
og Baarerne bærer Lig,
mens langt gjennem svarte Natten lyder
de skurrende Skarve-Skrig.
Og de brænder og brygger i Finshougen.

Hu! det er rusket at ride
for Barnsnød en Nytaars-Nat
tiljærs* efter Jordmor de Veie vide,
naar Troldet har Samling sat;
og de brænder og brygger i Finshougen.

* tiljærs ɔ: paa Jæderen.

Myrenes morkne Rødder
fanger den sælsomste Form;
Tare-Tongler* om Folens Fødder
sig vinder i Veien som Orm.
Og de brænder og brygger i Finshougen.

«Skunde dig, skjælvende Skimmel,
— nu faar jeg be' Fadervor —.
Fader vor — du som — er i — Himmel.»
Som Høverne Hjertet slaar.
Og de brænder og brygger i Finshougen.

«Fader vor — — saa du, hvor Draugen
gren frem under Varhoug Bro?
Fader vor — — hu! jeg hørte bag Hougen
saa haanligt en Troldkjærring lo.»
Og de brænder og brygger i Finshougen.

«Fader vor — Fader vor — du som — —»
Se Finshougen staar som paa Stokke,
og mellem Flammer og Helvedlarm grusom
danser der Troldpak i Flokke.
Og de brænder og brygger i Finshougen.

Først over Stabnei-Støen
har Manden faa't Modet att;
stanser og skotter — og ser bare Sjøen
i Brim, og Brækker i Nat.
Men de brænder og brygger i Finshougen.

Klapper han fegen sin Fole —
op igjen — agter og forr.
«Skunde dig naa den sidste Maale,**
saa skal du faa Havre paa Haarr.» ***
Mens de brænder og brygger i Finshougen.

* Tare-tongel ɔ: Tangstilk.
** Maale ɔ: Længde.
*** Haarr ɔ: gammel Storgaard paa Jæderen.

Dødens Engel red nordover Nytaarsnatten; og Snestormen var hans prustende Ganger. Spræengred; for der var 6—8 Menneskeliv langs Kysten, som hans Hov skulde give sidste Stød for Brystet, inden Aaret løb ud.

Først skulde han naa en Barselkjærring paa Reime, før Jordmoren kom; saa to unge Lodse fra Udvær.

De laa i Snerøg og Sjørøg nord af Hvidingsøerne, Litle-Josef og Litle-Mikkal. Og Land var ikke at øine, om en havde havt Fuglesyn.

Med engang slog en Hær af uhyggelig sorte Kraager ned over Baaden; hang sig paa Pigfald og efter Barduner, ja fyldte Baaden om dem, saa de kunde tages med Hænderne.

Josef strøg med Aaren langs Rækken, og et Snes af dem satte sørgmodige Øine paa ham og faldt slappe i Sjøen.

Det var Kraagehæren, som hele Dagen havde slugt Affald paa Markerne om Stavanger, og som var paa Kveldsveien hjem til sit øde Natteasyl, Alstein-holmen. Snestormen havde fortumlet dem, saa selv de havde virret hele Kvelden uden Landkjending og kastede sig i Menneskets Vold, strax de saa en Mast stikke op i Sneyret.

Litle-Josef hujede og strøg med Aaren en-

gang til. Men Mikkal, som sad ved Roret, blegnede og skreg gjennem Snøkaven:

«Du ser daa vel, det er Naafugl,* veid eg?»

I det samme kom Dødshesten prustende; Gufsen foran den slog Baaden om, og Hovene red den sønder og sammen mod en Baae. Sjø og Snø stod som en Støvsky om Gangeren — og de to djærve Udværlodse var ikke mere.

Saa vildt fôr Hingsten videre, at den rev ned en Løe paa Karmøen, endda der var ikke levendes Liv i den, for Dødens Engel havde Hast, han skulde endnu indom tre Steder i Bergensleden, før Klokken slog tolv.

Det var Nytaarsnat, og Madam Sahl laa paa sit sidste. Stakkar, det var godt, om hun kunde faa Hvile nu, saa affældig som hun var. Men Sahl, stakkar, det blev værst for ham!

Han sad ved hendes Leie og lyttede snart til hende, snart til Stormen. Aanden var livlig endnu i det skrøbelige Hylster; men hun levede helst i gamle Dages Erindringer.

«End sie Nytaarsnatten! Eg maa tænke paa Kippermusikken i Gaderne, daa eg var ung, søte Ven! Oldermanden i Spidsen med Piskeparyk og trikànti Hat — og saa Kip-

* Naafugl ɔ: Fugl, som varsler Død.

perne* med Tønden og de andre dundrende med Dikselen — og saa med Fangskind og blaa Strømper og Spændesko — og eg hadde lurt meg ud for te følge di, for eg fek ikje Lov ser du — ok kor fornøieligt te tænke paa . . .

— — Og no — er det forbi ever og bit, Sahlemand! Forbi med hele det skjønne Livet . . . Ikje graat du, søte Ven! Me møtes jo paa Timen i Himmelen.»

«Kone, Kone, jeg taaler ikke at tænke paa det — —»

«Nehei — du taaler ikje dette, søte Ven. Men likevel! Du skal love meg te be' van Gellert sine om te faa Lov te aa ligge meg midt i Bakken paa Klosterkjerregaarden, saa møkke at eg kan faa se ner paa Fjorden og alle Dampskjibene, naar eg e' dø. — — Du skal be' Brouwer ikje være vond paa meg, for helles trur eg ikje, der er nokken, som har nokke vondt te segje om meg, naar eg e' vække.»

«Kone, Kone! Du vil faa et godt og et langt Eftermæle.»

Men Kone sanste ikke længer, hvad Eftermæle var; hun tænkte paa Ligfølge og fortsatte geskjæftigt:

* Kipperne ɔ: Bødkerlauget.

«Ja langt Eftermæle, ja; det vil eg no haape, søte Ven; for det va' kje møkke fornøieligt for meg bare te ha' to—tri Pær gaaendes bak efter Kisten.»

«Kone, Kone! Jeg holder ikke Tanken ud.»

«Nehei, det gjør du kje, søte Ven! Men likevel, hør no! Du skal love meg, at du ikje gifter deg med Louise.»

«Kone, Kone» — —

«Ja gje' meg Handen paa det . . . Saa det var godt, for det vilde ærgre meg i Graven . . Eg vil haape, det varer ikje længe, før du kommer etter meg . . Hører du det, søte Ven! — Kom døgtig snart! . . . Tænk kor fornøieligt du kan faa spelle deg i Himmelen med alle de smaa, søte Englebarnene, du som alletider har vær't saa glad med Baren.»

«Kone, Kone» — —

Det gjøv om Vinduerne; det ulede og durede gjennem Skorstenen; Dødens Engel red over Huset — og Sahl laa over Sengen og græd.

XXXX.

Aa for en Sorg for gamle Sahl, da Kone blev lagt i den samme Kiste, som Brouwer

havde banket paa og sagt: «Pas op! hun skal zelf darin.» Kisten med de «fine, sølvforgyldte Hænder og Englehovver».

Han kom med Baadskyds til Kloster; han kunde umuligt holde ud hjemme. Huset vilde falde over ham.

Og Willem Berendt maatte overtage hans sædvanlige Vennetjeneste og trøste med, at alt var godt og blev godt; alt blir godt, som Gud gjør.

Han fik sig en Seng paa Willem Berendts Værelse, saa han kunde have Selskab.

Men han kunde ikke faa sove. Det var umuligt. Han saa Kone allesteder for sig.

Udpaa Morgenen blev han dobbelt bekymret; for paa den Maaden fik jo ikke hans kjære Willem Berendt sove; og saa tiede han og pustede tungt og regelmæssigt med lukkede Øine, indtil van Gelder glad troede, at hans kjære gamle Sahl sov, og selv sovnede.

Men da han saa endelig flyttede hjem igjen, blev det lige galt. «Alt var godt, men ikke alt lige godt,» det fik han sande med Suk. Ak! han følte sig saa tilovers; bare til Byrde. Og Willem Berendt fik et gribende Brev fra et ribbet Bryst.

Men da skrev han tilbage:

Min *Ven!* Naar du er bedrøvet, Sahl, saa er jeg det og. Jeg beder dig indstændig ikke at lade Bekymringer nedstemme dit Sind. Du er ikke ene. Vort Hus er nær og aabent. Du er ikke fattig, men en holden Mand. Dine Activa overskrider langt dine Passiva. Luk Hops Dør i Laas, stik Nøglen i Lommen og kom hid med gamle Dorthe Stadsmø. Her staar Værelse færdigt for dig for Maaneder eller Aar — og du kan faa betale for dig, eller jeg kan bruge Hop som Vederlag. Klosters Hjem er altid aabent Hjem for dig. Fars dyrebare Ven og Fætter er min dyrebare Ven og Fætter.

Du kan ikke blive siddende derborte og kure, naar din Familie nær ved venter dig med aabne Arme.

Birkeveden roes rundt idag. Men *hør!* Hvis jeg skulde forstaa, at du mangler noget, som jeg kunde hjælpe dig med, og tiede «for ikke at plage mig», saa vilde du for første Gang bedrøve mig, Sahl — dette er sandt! — Tror du virkelig, at det er en Plage, med en ringe Ting at hjælpe vor dyrebare, eneste Sahl? Det er en af mit Livs største Fornøielser, mærk dig det! — —»

Og Sahl flyttede til Kloster. Og Jomfru Petrikke og Dorthe Stadsmø kappedes om at dulle om ham og forkjæle ham. Stakkar han likte det; og der var ingen Kone til at holde igjen, saa det blev lidt latterligt meget med Extrabespisning oppe paa Værelset og Puder i Ryggen og Shawler over Skuldrene. Ikke havde han havt nogen til at dægge for sig før, og ikke de to gamle Piger nogen at dægge for.

Men naar han kom ned, gik han op og ned paa Gulvet, pressede Armene voldsomt mod Brystet og raabte sent og tidligt med Pathos som en gammel Præst:

«Savnet! Savnet! Aa dette Savnet!»

En Tid efter fulgte van Gelder ham til Byen, at han kunde vælge sig en Ligsten over Kones Grav. Og han tog en, hvorpaa der var udhugget en stor, lovlig bred Urne. Dens Laag var halvt løftet, og ud under Laaget flagrede en Sommerfugl. Men allernederst paa Pladen laa to store, trofast sammenlagte Hænder.

Lillemor stod ofte nok siden oppe paa Kirkegaarden og saa paa denne brede Urnen; hun kunde ikke lade være at tænke paa en Suppeterrin. For Terrinen var virkelig det bedste Symbol paa Madam Sahl i hendes Glansperiode. Og den var gravet uudslettelig ind i

Lillemors Bevidsthed den Geburtsdag, da Madam Sahl slap Sleven og skreg ud:

«Ok, naa dat van Gellert!»

XXXXI.

Imidlertid var Aarene gaaet og Willem Berendt fæstnet i sin Stilling.

Hans Plantning spirede jævnt. Furu og Gran opefter Eiendommene; Veistumper op mellem Hougene; Kundskab hos Ungdommen, og Ansvarsfølelse hos de ældre.

Da kom der Høsten efter, at Sahl var kommet i Huset, ny Præst i Sognet. Søn af en gammel Lægmand, Espedal i Stavanger, haandværksfødt og albustærk; og med Kjæver, som kunde bide Sten.

Han saa bekymret paa de unge, som han strax skulde konfirmere, og bad længe og inderligt for dem. Ingen af dem var god for at se, om han var blid eller sindt, for hans smale, sammenpressede Læber videde sig ud ved Mundvigerne til noget som lignede et Smil.

Pludselig gik han lige paa litle Knud Hilleren, som var udsat af Fattigvæsenet, og spurgte:

«Be'r du til Gud, du?»

«Nei,» svarede Gutten forskræmt.

«Be'r du ikke! Bander du da?»

«Ja,» bekjendte Knud ganske svagt.

«Saa konfirmerer jeg dig ikke denne Gang. Den som be'r, hører Gud til; den som bander, hører Djævelen til.»

Karnelis paa Nøstet sad i Fattigkommissionen og fik høre det i første Møde. «Ka var dette for Slags Præst? Skulde de have Gutten gaaendes paa Kommissionen, naar han blev femten Aar og baade kunde læsa og skriva for seg?»

«Han fandt han vist ikje omvendt,» vaagte en sig til at sige.

«Omvendt?» bed Formanden fra sig, «omvendt? Ka er no dette for nokke Nautaskap? Var eg omvendt? Og var nokken af dokker omvendt? Nei ka ska dette bli' te Præst?»

Men fra Karnelis gik det rundt Klostervigen, til det kom til unge van Gelder, som gik op og ned paa Altanen og summede sig paa det nye, som trak op.

En Stund efter kom et nyt Rygte. En stakkars syg Mand nord i Vaagen havde gjort af med sig. Amtmanden havde været saa blid og føielig med Hensyn til Begravelsen, men Præsten saa ud som Horebs Bjerg. Medhjælperne tagg ham endelig tale mildt for Konens

og Børnenes Skyld, som sad igjen i baade Nød og Fortvilelse; men han, han tog det værste Bibelsprog han kunde finde: «De skulle ligge paa deres Gjerninger», og tordnede en hel Time over det, trods alt det Konen krampeskreg og Tilhørerne vaandede sig.

Endnu havde han ikke været paa Kloster. Men idag skulde han komme, eftersom han havde tillyst i Hovedsognet sidste Søndag.

Van Gelder gik op og ned og summede sig, mens Blikket baade saa ud og ind. Sahl sad i Høstsolen paa Bænken, midt imellem Louise og Lillemor og røgte og spøgte.

Imellem saa han paa Willem Berendt og sagde: «Alt blir nok godt; alt blir nok godt. Det som sker er til vort Bedste.»

«Det synes at være en Mand af ærlig Overbevisning,» sa' van Gelder ridderligt.

«Javist, alt blir godt, skal du se.»

«Ja,» — afsluttede van Gelder raskt sin Tankegang, «det er baade nødvendigt og godt, at Meninger brydes; men kanske ikke altid saa behageligt,» satte den første Fod lidt fastere end vanligt i Altangulvet og gik nord igjennem Alleen til Kontoret.

Imens roede Præsten udover med sin faste Leieskyds. Han var tung at ro, baade legem-

ligt og aandeligt, for han bar mange og meget paa sit Hjerte. Svær og tung og bukket sad han bag; og Skydsen havde hele Tiden en Følelse, som de roede i den svarte Skygge af et høit, men helligt Fjeld.

Han spurgte ud om alt og alle og gjorde ikke Forskjel paa høi eller lav; gik ligepaa overalt, ligepaa sit Hovedspørgsmaal, om de var omvendte eller ikke.

Og han sukkede Gang paa Gang, saa det gøs i Folkene, for han fik ikke Indtryk af, at der var mange Lyspunkter i den Del af hans Menighed. De fleste var bare «Ordens-Mænd» som sit Herskab. Som sit Herskab, rimeligt nok efter Ordet om Svendene og Mesteren.

Men hans Suk til Gud, der han sad og krøgede med Hovedet opigjennem Plædhullet, var, at han vilde give sin Tjener at tale Sandheden rent og usminket, opad som nedad.

XXXXII.

Van Gelder og Præsten sad i hver sin Gyngestol, lidt forlegne og forventningsfulde begge to. Damerne strikkende i Sofaen. Louise

retrygget som en Gyldenlædersstol; Lillemor henslængt ved hendes Side.

Her var intet af den Arrogance, som Præsten havde ventet at finde. Damerne og Husholdningen og alt var saa enkelt og beskedent og bramfrit, at han følte sig lidt forlegen med, hvor han skulde tage fat.

For Verden var Verden, om nok saa nobel. Maatte Gud skjænke ham Frimodighed til at lade Lyset skinne klart.

Damerne følte sig trykkede. Det var ligesom blevet saa lummert i Dagligstuen, deres egen fredelige, hyggelige Dagligstue, siden Præsten kom.

Lillemor syntes, han sad sammenkrøbet som til Spring, mens Øinene urolige gik fra den ene til den anden, og Mundvigerne udvidede sig til et tvilsomt og uhyggeligt Smil.

«Ja vort vigtigste Samarbeide blir nu Skolen,» sagde van Gelder med et lidt forlegent Smil, «der skulde jeg give meget for at vi kunde trække sammen.»

Et prøvende «Saa?» var alt, hvad der kom fra den smilende Klippe.

Nu rykkede van Gelder frem med sin Anskuelse; men paa sin vanlige hensynsfulde Maade; beskedent spørgende, saa man kunde

tro, han ikke var saa fast og seig en Karakter som han var.

Skulde man ikke maaske kunne gjøre noget for at hjælpe sine Arbeidere fremad i Oplysning og dygtiggjøre dem for sin Livsopgave? Ja han spurgte bare. Skulde man ikke kunne tro, at Fabrikarbeidernes Børn allerede fra Skolen maatte faa lære noget extra for sig som saadanne, noget som kunde hjælpe baade dem og Stedet videre frem. Skulde det ikke kunne være Ret, at Skolen, udenfor Almendannelsen, tog særlig Hensyn til den produktive Bedrift, hvortil Eleverne maa ventes og haabes at gaa over, ja, hvortil de er naturbestemte ved en gjennem Slægtleds Arv samlet Uddannelse og Hjemstavnsfølelse. Skulde ikke Skolen kunne øge Sansen for Hjemmets Arbeidsliv og Evnen til at fortsætte udover Fædrenes Rækkevidde. — Om saa var, saa følte han sig villig til at bekoste udvidet Undervisning. Engelsk, Mathematik og fremfor alt Konstruktionstegning i øverste Klasse, for der maatte blive tre Klasser. Ja i den Retning laa hans Tanker. Og saa Aftentimer for de konfirmerede — i Fysik og Chemi. Om Præsten syntes, der var noget berettiget deri?

«Og hvor vilde De tage Undervisningstiden fra?» spurgte Præsten med et Smil, om hvilket

hverken Fruen eller Lillemor vidste, enten det kom fra hellig Glæde eller helligt Sinne.

«Ja, der kom man sandsynligvis til det ømme Punkt. Gik det ikke an at tænke sig — altsaa blot som et Tankeexperiment — at lidt færre Religionstimer i Skolen vilde gjøre dem vægtigere og frugtbarere. Før i Tiden lærte man jo *bare* Religion; nu var et stort Fremskridt gjort i saa Maade uden Skade for Religionen; kunde der ikke maaske tænkes videre Fremskridt i samme Retning — ja» — af Hensynsfuldhed smaaklukkede han lidt af sin egen Fremstilling — «han spurgte bare.»

Præsten havde krummet sig sammen mer og mer; men ventede som Katten med Springet, til Forfølgeren var ham lige ind paa Livet. Han havde nok mærket de radikale Aviser og Bøger, som laa paa Bordet; han øinede alt Kristendomsfienden, og med et Smil, som han havde Maveknib, tog han til Gjenmæle:

«Er ikke dette den europæiske Vantroes udstukne Maal? Vil ikke den have Kristus ud af Skolen og verdslig Oplysning ind i hans Sted? Kan dette være skjult for dem, som vil se?»

Damerne fik ganske ondt for Brystet og puslede febrilsk med Strikningen. Men Præsten vendte sit blanke Ansigt mod dem og vilde have

klart Standpunkt: «Hvad siger nu De, Fru van Gelder?»

Louise blussede som en ung Pige og svarede med et fortryllende Smil: «Jeg siger ingen Ting.» Men strikkede og tænkte, gjorde hun — strikkede og tænkte.

Willem Berendt saa længe og taust paa Præsten; rundt i Stuen og paa Præsten igjen; mens hans forunderlige Blik forskede vemodigt begge Veie, udad og ind.

«Skulde man ikke maaske kunne tænke sig, at et kristent Menneske — jeg forudsætter altsaa bare at vedkommende var kristen — skulde en saadan ikke kunne arbeide for at løfte næste Generation op til høiere Forstaaelse og Dygtighed, høiere Ansvar og Fortjeneste — uden at ville berøve dem Religionens Trøst?»

Men Præsten var ikke af de vege og ikke af de vigende. Han sad og sad, fast og vel, og hvæste fra sig med sin krumme Ryg.

Baade Louise og Lillemor var rent ulykkelige, da de med ét hørte tunge, slæbende Skridt over Loftsgangen.

Gudskelov, der kom Sahl; den gode, velsignede gamle Sahl! I hans Nærhed kunde ingen Strid trives, for han kunde ikke sidde og tryk-

kes som Kvinderne; han maatte have alt opgjort i en Fei, for at holde ud.

Selv van Gelder, som heller ikke veg i ærlig Kamp, var taknemmelig for Damernes Skyld.

Og ind traadte Sahl pustende og straalende og gjorde Reverents som for gamle Cancellieassessor Berman.

«Husets gode Ven, Cargadør Sahl,» præsenterede van Gelder.

Men nu var Præsten allerede bleven saa mistænksom, og den tilfredse Aand, som lyste ud af Sahl, var ham saa fremmed, at han med et sursødt Smil sagde, langsomt og forsigtigt:

«Ja, *god Ven,* det er et stort Ord det. Hvem er en virkelig *god* Ven?»

«God Ven?» gjentog van Gelder; han taalte ikke godt Angreb paa Sahl og hans Venskab.

«Ja, det er jo ikke and't end Venner i Christo, som til syvende og sidst har været virkelig *gode* Venner,» sa' Pastor Espedal; det maatte og skulde frem.

Van Gelder afværgede bedst muligt ved at gjentage: «Ja, jeg kunde for den Sags Skyld godt præsenteret: vor fromme Ven Sahl, hvis Hjertet skal lægges frem paa Tallerkenen.»

«Ak nei, Hr. Pastor, jeg er nok langtfra saa from, som min ædle og fromme Ven van

Gelder tror om mig, desværre, desværre,» sa' Sahl med en Sorg, som efter hans hele Gemyt hørtes nok saa letlivet.

«From,» gjentog Præsten og smagte dygtigt paa det; «from — er ikke det det samme som godslig? — Fromhed vil ikke hjælpe nogen, naar der skal gjøres op; det er Troen alene som frelser. Undskyld, at jeg siger det bent ud.»

Van Gelder saa baade ud og ind. Men gamle Sahl betragtede dette som et særligt Angreb paa hans ufeilbare Willem Berendt; og derfor gik han faderlig hen og klappede Præsten paa Skulderen, mens han sagde:

«O Gud, du fromme Gud,» synger vi jo i vor Salmebog; og saavist som dette er et Hædersord om Gud, saa er det vist baade godt og vakkert nok om et Menneske. Men lad os ikke strides om Ord; Gud ser til Hjertet.»

«Ja men — —»

«Hva ba?»

Nei, det nyttede ikke Præsten at byde sig mod Sahl; thi for det første havde han en Stemme, som overdøvede fire Præster i Kor, og for det andet var han trods sin Høflighed ikke istand til at passe den andens Tur til at tale.

«Den som *gjør* noget godt,» fortsatte han ufortrødent og agerede paa Gulvet, mens hans

aabne Gemytlighed brød frem som Sol i Taage, og mens Kvinderne slugte ham — «den som *gjør* noget godt, er bedre end den som siger Ja og Ha til stærke og store Ord. Og den som gjør *meget* godt, som vor ædle Vært van Gelder» — vedkommende maatte smaaklukke — «er *meget* bedre, for Gud er Kjærlighedens Gud . . .»

«End Sandhedens da.» —

«Hvad ba? Meget rigtig, meget rigtig, Hr. Pastor; Deres Troskab mod Deres Overbevisning har min dybeste Respekt» — Sahl bukkede ærbødigt — «men det er det, som jeg synes, jeg har lært tryggere og tryggere udigjennem Livet — — De undskylder, at jeg er en gammel Mand,» sa' Sahl og gjorde to Pas bagover og bukkede; «det er det, at Kjærligheden kjender vi altid paalideligere end Sandheden. Man blir lettere ukjærlig i Sandhedens Navn end usand i Kjærlighedens. — Hva ba? — — Derfor har vi det godt, som bor sammen her i Kjærlighed og Fred. Ak, hvor godt vi har det igrunden allesammen!»

«Jeg tier, men samtykker ikke.»

«Hva ba? — Jo det gjør De saamæn, kjære Hr. Pastor. Jeg er vis paa det, at de samme to dyrebare Stjerner lyser for Dem, som har

lyst for mig over hele Livets Hav, jeg mener Venskab og Gudsfrygt.»

«Venskab og Gudsfrygt,» gjentog Præsten, som han svælgte noget usmageligt. «Det er jo den gamle Rationalismes Tale; Gudsfrygt maatte da som det ene fornødne komme foran, ialfald.»

«Kunde det ikke tænkes,» faldt van Gelder ind, «om man fandt det ret at tage alt i bedste Mening, at Sahl satte det bedste sidst, saa Gudsfrygten ogsaa efter Sahls Mening fik første Pladsen?»

«Men jeg kan ikke efter min hellige Overbevisning tie til, at Venskab og Gudsfrygt sættes op som Salighedsvei.»

«Skulde det ikke kunne tænkes muligt, at hvad Sahl kalder Venskab, nærmer sig noksaa meget til det, andre kalder Kjærlighed; og at det Sahl kalder Gudsfrygt, nærmer sig til det, andre kalder Tro . . Ja, jeg spørger bare.»

«Saa er det netop! Der har du det,» raabte Sahl fornøiet. «Vi er enige; vi er enige! Hvor skulde vi kunne være andet i dette Hus? — — Hva ba? — Vi kjender nok det forsagende og opofrende Arbeide De har begyndt herude i Havbrynet; hvor utrættelig De reiser og taler og trøster og revser; Gud velsigne Dem, Gud velsigne Dem!»

Van Gelder smaalo og sagde: «De ser, Sahl ogsaa er et Stykke af en Præst, baade efter Stemme og Kald. Ja han har sogar engang været bestemt til Præst.» Vendt til Sahl: «Derfor gik du jo ud af Lancaster-skolen og begyndte hos Konrektor Winding, var det ikke saa?»

Jovist; og nu fik han Sahl op i Ungdomshistorierne; og før nogen vidste af det, agerte Sahl og fortalte om den lille pukkelryggede Konrektor Winding, som pryglede en Skolegut. Gutten skreg: Ok, eg dør, eg dør! Og Konrektor svarede: Ja, saa døi daa, Beist!

Og saa videre. Nu blev det Historier over en lav Sko — og al Strid blev banlyst.

Da Præsten gik, lo Lillemor af hans keitede Manerer; men van Gelder dadlede hende, før Sahl og Moderen kom tilorde.

«Det keitede er ikke at vente anderledes efter den pludselige sociale Overgang fra Haandværksgut til Præst; det skjæmmer ham sandelig ikke. Og religiøst talt er han saa grei og fast paa Foden som nogen Adelsmand. Han fortjener al Agtelse, om han repræsenterer andre Anskuelser end vore.»

«Jeg syntes, han lurte som en Kat,» fniste Lillemor atter.

«Aldeles ikke,» gjentog Broderen. «Han talte og førte sig som en Mand af Overbevisning skal gjøre.»

XXXXIII.

Men derfor gav van Gelder sig ikke. Naar Præsten siden kom, benyttede de Tiden, mens Sahl var ovenpaa og blev dullet om af de to Pebermøer.

For Præsten og Brugseieren havde lige stor Magt over Værksskolens Styre, og de stred begge i hellig Overbevisning for Fremtiden.

Det blev til, at den ene stred, som han ventede alt godt bare af Kulturen, og den anden alt bare af Religionen. Den ene pukkede seigt paa Oplysningens Magt, den anden paa Kristentroens.

Og jo mere Præsten slog paa og siden dokumenterede, at han fik Stiftsdirektionen paa sin Side, des mere hærdedes van Gelder i sin Beslutning, at leve sit Liv for Stedets Væxt ad den Vei, som var den eneste mulige.

Sin videregaaende Undervisning tvang han frem — om det altsaa maatte blive i Fritiden og med Extraudgift for hver Time og Tomme.

Desværre delte Folket sig i to Leire. Præsten fik Liv i de døde Ben og forstod at agi-

tere baade i og udenfor Kirken. Desuden valgte han sig en svoren «Medhjælper» paa Kloster, som holdt ham ajour med alt og alle.

Men van Gelder var for ophøiet til lignende Kontratræk. Naar Læreren blev hans Mand, saa var det fordi han laa under for eller reves med af den daglige, aandelige Paavirkning.

Derimod blev van Gelder nu borte fra Kirken; selv om Louise og Lillemor reiste afsted i Speilsbaaden.

Han drev isteden, efter i dybeste Incognito at have læst sin Prædiken, opover i alle Plantningerne. Drev om og glædede sig over hver Gran- og Furulund, som blev høiere; over Birken, som skjød op i de hegnede og fredede Lyngmarker; over Veien til Blindemons, som smaat om smaat voxede; og over de bare Berg, som Byrge med den ene Arm tørvklædde sent, men sikkert.

Snart gik det saa vidt, at han, selv om Præsten kom til Kloster og gik lige fra dem over paa Skolen til Bibellæsning, ikke fulgte med.

Konerne, som gik derhen i Stadshue og Rosetørklæde, med Salmebog og Lommedug i Haand, de skottede op til ham, naar de passerede Verandaen, og rystede paa Hovedet, naar de var vel om Hjørnet.

Og naar Præsten kom hæs hjem fra det fuldpakkede Hus og den totimers Tale, kunde han endog triumferende spørge: «Se hvor hele Stedets Fysiognomi nu er et andet; er det ikke at takke Gud for? Drik og Eder og Verdslighed tager af, og Kirkegang og Missionsliv tager til.»

Og da kunde van Gèlder renoncere paa at svare; eller han kunde beskedent spørge:

«Kunde det ikke ogsaa være berettiget at tænke, at Gud ser mere paa Hjertet end paa Fysiognomiet, baade for den enkeltes og for Menighedens Vedkommende? Ja, det er bare et Spørgsmaal jeg opkaster.»

Men han sagde intet om, at han samme Eftermiddag havde havt eftertrykkelig fat i Præstens sure og sukkende Medhjælper for hans Haardhjertethed mod sin Mor. Mens han selv havde Overflod paa Kloster, sad i øverste Kirkestol og solede sig, og løftede Sølvskillingerne saa høit paa Missionsbazaren, at de blinkede over hele Stuen, saa gik hans stakkars gamle Mor rundt paa Lægd ude i det fattige Nabosogn og fik ikke en Skillings Hjælp fra ham.

Det havde van Gelder hørt idag; men han sagde ikke et Ord derom til andre; allermindst til Sahl, for da havde han løbet lige til Præsten med det.

Et meget værre Stød for van Gelder blev det dog, at Lillemor, som gik til Konfirmation, uvilkaarlig blev greben af Præsten Espedals djærve og ærlige Paavirkning. Og da Aaret var ude, og den bevægelige Konfirmationsdag forbi, da havde Præsten en svoren Bundsforvant i Klosters Hovedhus og det i selve Familien.

Hun var tidlig begyndt at gaa Kjærlighedens Ærender rundt til de syge — med sin Mor og for sin Mor — som en Engel fra den Kjærlighed, der ikke kjender Partier eller Slagord. Nu blev hun af en klog og fast Haand taget i Partiets Tjeneste.

Men selv gik hun som mellem Ild og Vand. For hun forgudede sin Broder, der næsten havde været hende i Faders Sted; og sin Moder og Sahl ikke mindre. Men saadan Forgudelse var jo Synd; og det var jo den rette Datterkjærlighed at vidne mod Verden for de gamle.

Og dog — aa hvor hendes Hjerte vred sig. Da kom Præsten hende tilhjælp i Vankelmodighedens Stund og klippede roligt Verdensrødderne over. Hun skulde netop tage Skridtet og vidne; thi hvo som kommer til mig og hader ikke sin Fader, Moder, Søster og Broder, han kan ikke være min Discipel, havde Jesus sagt.

Hun havde undskyldt og forsvaret sin Broder for Præsten og fortalt, at han læste hjemme hver Søndag. Men da Præsten hørte «Wallins Prædikener», da forklarede han hende, hvilken Vantroens Bog dette var. Og med knust Hjerte gik den stakkars Pige hjem.

Næste Søndag sad alle hjemme. Van Gelder tog Wallin, den kjære, gamle Postille, som Faderen havde brugt, og læste for dem. Og Sahl opløftede efterpaa sin Røst og takkede ham for den deilige Stund. Da siger Lillemor, med Graaden i Øinene, men med en forunderlig fremmed Stemme:

«Er Jesu Navn Lyset i den Bogen?»

Ak hvor mildt og hvor bedrøvet paa samme Tid Broderens Øie hvilte paa hende.

Ikke et Ord sagde han. Men Moderen tog Ordet, da han tiede, og sagde det første og sidste strenge Ord, hun fik høre af den Mund.

«Saadan maa du *aldrig* tale til os mer, Lillemor.»

Hun satte grædende afsted og vilde ud; men Sahl stod alt opreist og modtog hende i sine Arme.

«Lillemor, Lillemor! Vor kjære, snille, søde Lillemor!» Og der græd hun ud.

Men — senere græd hun end dybere ud hos Præsten; og flere og flere blev de Opskrif-

ter hun fik, og de Prøvemethoder hun lærte at anvende paa sine Omgivelser hjemme.

Hun kunde aldrig faa et Ord frem mod dem mer. Men naar noget sagdes eller gjordes, som Præsten ikke vilde lige, gik hun ovenpaa for at græde ud i Skraakammeret bag Loftspiben. Dette lille Rum var viet den virksomme Kjærlighed; didop var alt det draget hen, som skulde glæde andre og tørre Taarer; det laa der ordnet i Pakker og Rum, saa det var let at finde, eftersom det trængtes. Men hver eneste Pose og Pakke blev nu vædet af mange fler Taarer, der hvor det kom fra, end der det gik hen.

Og naar hun saa havde været deroppe, saa kom hun langt om længe ned med forgrædte Øine og seg taus ned paa Stolen ved Døren, for ligesom at have den i Baghaand.

Det var næsten tyngre, naar hun var ude end inde, saa man lempede sig bedst muligt efter hende. Kortene forsvandt; skjønt den lille Familiewhist om Aftenen var en ren Velsignelse for gamle Sahl. Al verdslig Musik forstummede i dette saa musikalske Hus. En ny, tung Luft fyldte hele det gamle Hus, fra Smaastuen til Gjæsteværelserne, hvor Bibler og

Traktater var lagt lige bort i Næsen paa Gjæsterne for at minde sig.

Ja — tungt var det, naar hun var ude af Stuen, og tungt, naar hun var inde.

Der var de Aftener, da van Gelder i en ungdommelig Utaalmodighed, som han betvang nede i Stuen, havde mistet Lysten paa at laase Faderens Bibel ud af Hjørnehylden. Der maatte hele hans Principfasthed til, for at ikke det tause Løfte til hans engelske Ven skulde blive brudt.

Ja havde de da ikke havt Sahl! Havde de da ikke havt Sahl! Han tog snart Louise og snart Lillemor i Armene og holdt urokkelig fast ved sin gode Bekjendelse: «Det som sker er det bedste; Alt blir godt — det maa og det vil.»

Han behandlede Lillemor som en febersyg, hvis Ord og Øine han ikke troede paa; men hvis Hjerte han aldrig et Øieblik tvilede paa, var det samme.

Og saa talede han ud, mens de andre altid murede og tiede — hvilken velsignet og forløsende Hjælp.

Og efter sin sunde Tæft og ud af sit fulde ærlige Hjerte kunde han sige: «Der er Ret paa begge Sider, Ret paa begge Sider,» og «vi skal

alle faa godt af dette»; «vi kommer til at lære af ham og han af os.»

Han kunde sige dette saa tilforladeligt, at baade Lillemor og Willem Berendt kunde se paa hinanden i Haabets Forstaaelse. — En saadan Gang var det, at Louise trods al Blyghed gik lige hen og kyssede Sahl, mens Taknemmelighedstaaren blinkede i Øiet. Første og sidste Gang! — Aa du deilige, tause Louise!

For Sahl var det som et Ridderslag. Men med ærlig Samvittighed gik han en Stund efter bort foran Berendt Willems Silhouet og citerede bevæget sit gamle Vers: Vi sees igjen, hvor ingen Taare rinder.

XXXXIV.

Den tysk-franske Krig var netop brudt ud, og Sahl var i Aande. Alle hans Ungdomserindringer fra den første, store Napoleon vaagnede op. Nei hvor meget fornøieligt han fortalte; om alt og alle ligetil om gamle Ved-Ole, som kaldte ham Napoliom Gunnar-aparta.

Da blev Fru van Gelder pludselig syg, hun som aldrig havde manglet noget. Og Doktoren forberedte dem snart paa det værste.

Det faldt hende saa tungt at tage mod Hjælp og Opvartning; for hun havde trods sin Stilling aldrig været vant til at kræve Tjeneste.

Og det var saa uvant og underligt for Børnene at se hende ligge der, støttet af Puder og fremmede Hænder. Hun havde uvilkaarligt forekommet dem som hævet over Jordens Nød og Indskrænkninger.

Intet Øie havde seet hende træt eller henslængt i en Sofa. Selv om træt, havde hun været for blyg til at vise det, ja for blyg til at vise nogensomhelst Svaghed, Karakterens eller Naturens; ikke det undskyldeligste af Livets Natside — endog for sine egne Pigebørn.

Stille, rent og skjønt som hendes oljemalede Ungdomsportræt i Storesalen — saa havde hendes Liv lyst over dem alle, saalænge de kunde mindes. Brudesløret havde omhyllet hele hendes deilige Livsdag; men derfor havde hun ikke været mindre varm og virksom i Kjærlighedens Dagværk.

Ophøiet over Verden som et kvindeligt Ideal! Ingen havde seet hende utaalmodig; ingen forsulten; ingen sjusket og halvpaaklædt, end ikke en Tjenestepige. Ingen havde seet hende heftig; selv naar Lillemor uforvarende var styrtet ind og havde forstyrret hende i

Middagssøvnen, var hun bestandig vaagnet op med sit yndige Smil.

Ja selv den sidste Dag, da hun mildt havde sagt til Præsten, at hun nu helst vilde være alene med sine Børn, og Sønnen kom ind, saa man et blygt Vink med Øiet for at det gule, rødblomstrede Silkesprede skulde rettes og glattes paa. Det gule, skinnende Silkesprede, som havde været hendes Brudekjole og som til det sidste skjulte denne blyge, flygtende Sjæls Hylle.

Lillemor havde været i Byen og mødt Wibeke, som var hentet ved Telegrafbud. Og da de kom listende op Loftstrappen paa Tæerne, hørte de Willem Berendt læse høit for sin Moder:

«Nu har jeg fundet det jeg grunder
mit Salighedens Anker paa,
den Grund er Jesu Blod og Vunder,
hvor den før Verden skabtes laa — —»

Solen stod ind i Værelset og blinkede i Glasset paa Sagens og Christies Lithografier, som hang paa Sengevæggen i brune Rammer. Og under laa Moderen og smilede saa yndigt og sagde bare «Ja, ja» til dem som til Præsten.

Og saa vendte hun sine tindrende Øine talende mod Himmelen — og Willem Berendt

pegte op med Haanden og sagde med skjælvende Røst:

«Vi tror paa Syndernes Forladelse, Kjødets Opstandelse og det evige Liv. — Vi mødes igjen, Mor!»

Da var det som alt gik rundt for Lillemor. Her foran Dødens Port blev de andre saa store, og hun selv saa liden. Hvad skilte dem ad? Havde ikke hun skilt sig fra sin fromme Moder og Broder — og gjort *dem* frygtsomme for *hende*, som gik frimodige ind for *Guds* Dom?

Hun tryglede og bad dem om Forladelse, og Moderen smilte saa saligt og lagde Haanden paa sit Kjælebarns Hoved.

«Faar jeg Lov,» hviskede Sahl i Døren. Og saa kom han ind og sad som en Fader ved Leiet med alle de tre andre hængende over Skuldrene.

Og saa læste han Berendt Willems Ligsalme, mens Taarerne trillede. Han var netop færdig, da Louise tog dem alle i et deiligt, uforglemmeligt Blik — og det lyse, rene Liv var rundet ud, saa stille som det var levet. — Ingen fik se hende kjæmpe, end ikke i Døden.

Hverken Petrikke eller Dorthe kunde faa Sahl ned til Aftensbordet. Willem Berendt

maatte selv op. Han fandt ham opløst i Taarer.

«Jeg maa betro mig til dig, kjære Ven: for dig vil jeg ingen Hemmelighed have. — Jeg har elsket hende, fra hun var atten Aar; Gud forlade mig min Synd — aa nei, det var ingen Synd; for Gud i Himmelen ved, at jeg har elsket hende, som Guds Engle elsker i Himmelen. Hun var altfor god til mig, — men hun passede til din dyrebare Fader. Gud ske evig Lov og Tak, nu er de samlede i Himmerigs Glæde.»

XXXXV.

Nei, hvor Døden forbinder. Man taler om, at den skiller. Ja — den skiller fra én, men forener med mange.

Lillemor syntes, hun aldrig havde været saa glad i sin Familie før. Og saa fuld af Kjærlighedens Tillid som hun med et var bleven! Bare hun kunde glæde og opmuntre dem alle!

Allerede Begravelsesdagens Aften satte hun sig ved det gamle, spinkeltonede Spinet og sang: «Alles Fader, du som er i Himlen —» og saa: «Naar mit Øie er lukt»; just de Sange,

som glædede Sahl, og som derfor glædede Willem Berendt og Wibeke.

Præsten nævnte fast en Programsalme, som hun heller burde synge. Men hun svarede med van Geldersk Selvstændighed, at hun nu helst vilde synge det, som glædede hendes kjære.

Næste Aften sang hun: «Min fjortende Vaar knapt jeg skued» af «Josef i Ægypten»; og jamæn gled hun ikke tilslut bort i «Venskab er violet — sig mig hvor findes det». Sahl gik hen og kyssede hende paa Hovedet; og alle var lykkelige, for de følte en ny Tid i Opgang.

Tredie Dag sang hun og Wibeke de gamle Duetter, som Moder og Datter før havde sunget; og den Gud, som ser i Løndom, hørte fire Hjerters Tak, at han vendte selv Sorgen til Gavn og Glæde.

En Tid senere slog hun sandelig Spillebordet op og bad dem venligt om at tage sin Whist som i gamle Dage; hun skulde gjerne tage Moderens Plads.

Og dog var hun ikke mindre religiøs, det kunde hun med god Samvittighed lægge frem baade for Gud og Præsten.

Han brugte meget myndige Ord. Men nu var hun saa fast, at hun taalte dem. Ja, hun

magtede endog at gjengjælde hans Mistillid med Mildhed og Overbærenhed; for hun skulde aldrig glemme, hvad hun skyldte ham.

Men senere samme Høst sendte Willem Berendt hende til Kristiania, hvor Wibeke nu boede, at hun kunde udvikles og lære mere Musik og Sang. «Skriv om alt, Lillemor, og sig fra, hvadsomhelst du ønsker eller trænger. Jeg vil gjerne være baade Far og Mor for dig, saalangt jeg kan. Hvad mit er, er dit.»

Han og Sahl skulde støtte hinanden hjemme. Og det gjorde de trofast, naar van Gelder ikke var der nord eller paa Skolen.

Skolen besøgte han nemlig daglig, som en Fader sine Børn. Ikke mindst under Fritimerne, naar de nye, praktiske Fag dreves.

Alt hvad Landhandleriet indbragte, var i Taushed bestemt for Skolens Tarv; og alt hvad Bageriet indbragte, gik til Ungdommen, til Bibliothek, Festivitetslokale med Piano i og til Foredragsholdere.

Hvilken stiltiende Trumf spillede han ikke ud mod Præsten, da hans unge Ven Arnoldus Reimers første Gang kom ud for at læse høit af Brand og de unges Forbund.

Selv Fjeldskjærringer kom roende i Kirkepynt, med Salmebog og Lommedug i Haand.

Og da Reimers steg paa «Katættet» og bukkede, lettede gamle Brigt sig høfligt igjen og bukkede tilbage. Da reiste baade Fanebuer og Fjeldsogninger, Kvinder og Mænd paa sig og sa' truværdigt: Goddagjen!

Men Formændene, Lærerne, Kontoristerne, Bageren og Karnelis, de kom en Aften ugentlig i Selskab i Hovedhuset og blev friere og friere.

Og van Gelder spillede Billard med dem, musicerede taalmodigt med en Kvartet af dem eller spillede Klaver for dem og glemte aldrig at glæde Sahl med den gamle Figaro.

Og Sahl fortalte dem alle sine fortrinlige Historier, helt op til Rognlasten og Krigsaarene, og aldrig havde han havt saa taknemmelige Tilhørere.

Aarene var udmærkede for Fabrikkerne; og van Gelders Tryghed paa sin Opgaves Løsning steg i den Grad, at han en Samlingsaften først slog de svære Døre op til Kongeskabet og siden laaste op Stabursdøren — og førte sine Officerer ind i Traditionerne. Og alle følte, at han ikke gjorde det af Stolthed, men for at dele med dem, det som kun skulde og kunde eies sammen: Fortidens Minder og Fremtidens Haab.

XXXXVI.

Gamle Sahl sad paa sit store Kvistværelse. Vinduerne var aabne i Sommervarmen.

Slyngroserne stak sine Grene frem fra Væggen udenfor, og Lysthuset tegnede sin Ottekant og sit Taarn mod Granholtet ved Sørevaag.

Ræven listede fremdeles udover Fløien, og Anden lettede fremdeles paa Vingerne.

Det var saavidt, han gjennem Granerne kunde skimte det hvide Hus, hvor Berendt Willem og Louise havde begyndt sit ædle Samliv, og hvorfra nu Skolebørnenes glade Sang lød.

Han var bleven gammel nu Sahl. Endelig kunde han hede «Gamle Sahl» med Rette.

Dobbelthagens Velmagtsdage var forbi. Huden hang og slang nedover Halsen som en tom Hid.

Han reiste sig fra Papiret, saa paa den Pibe, han holdt i Haand, og smaasnakkede med sig selv:

«Min kjære Jan Sahl, du er vel ikke en Slave af din Tobak,» og dermed lagde han Piben dybt under en Avishoug paa Chatollet.

Derpaa satte han sig atter til sit Arbeide. Ikke mange Minutter ad Gangen; det var Synd

at sige. Snart reiste han sig for at vaske de store, haarede Hænder, en Yndlingsbeskjæftigelse, han længe havde grebet til, naar han trængte Afvexling; snart reiste han sig for at se paa Kalenderen; snart for at følge Billederne rundt Væggen.

For Willem Berendt vidste vel, hvad Billeder han havde prydet den gamles Væg med.

Det var Kobbere af de revolutionæres Forstyrrelse af Kongegravene i St. Denis, Dauphins smertelige Bortførelse fra Dronningen og Nedrivningen af Ludvig XIV's Statue paa Vendomepladsen. Saa havde han: de majestætiske Kobbere af D. Ivarus Rosenkrantz og den norske Feltmarechal Printz Carl af Hessen. Og saa de tre Oljemalerier af chinesiske Factorier, som Sahl selv havde ført hjem, og hvorpaa man saa alle europæiske Skibe komme ud eller ind under Flag.

Og endelig det store Billede af Grønlandsfangsten: Vis vincitur arte 1. Martii 1777. Danske, hollandske og engelske Hvalfangere mellem fantastiske Isklipper. Navnene stod tydelige nok i de høie, forsirede Speil; der var den bergenske eller van Gelderske, med Navnet «Willem Berendt» efter Tipoldefaren; og der var den kjøbenhavnske, Graf Thott; og der var

den engelske, Princess of Wales; og endelig den hollandske, de hoopende Visser.

Sæl laa døde og levende rundt paa Flagene. Matroserne lemmede en firkantet Hval og taljede op svære Længer af Spækket og lange blaa Barder. Og Blodfloden lyste i lange grelle Striber over Billedet.

Og saa kom Petrikke med Formiddagssokkerladen, og Dorthe med et Tæppe «te ligge over Knæerne hans», for at ikje det skulde trække paa ham fra Vindøierne.

Og saa skulde han hen i alle Almanakkerne, for han undredes paa om det var i 57 eller 47, at det var ligesaa varmt paa 4de Juli — for det var jo en Mærkedag, gamle Cancellieassessor Bermans Geburtsdag.

Han skrev ikke mange Linjer om Dagen, gamle Sahl. Men saa skrev han i Pompadourstil, med Slyng og Slæng — og hvad han skrev, var hans Livs Testamente.

Det var Slægtregistret til den Familie, hvis trofaste Beundrer og Berømmer han havde været Livet ud.

Nu var han færdig — og hver sit Exemplar skulde de have, *Willem Berendt* og Wibeke og Lillemor.

Det var altsaa disse tre ædle, unge Venner.

Og saa deres uforglemmelige Fader, hans Fætter og Ven: *Berendt Willem* van Gelder, født 1796 som han selv; hollandsk Generalkonsul o. s. v.; gift med Louise Ruge. Gud velsigne dem i deres Grav.

Og Gamle-Generalkonsulen, Onkel *Willem Berendt*; hans faderlige Ven og Beskytter; Ridder af nederl. Løveorden og Dannebroge, gift med Modesta Berman; født 1760, død 1828 paa Kloster; skjænkede Byen Kanonerne til sit Forsvar mod Engelskmændene o. s. v.

Hans Far igjen var *Berendt Willem* van Gelder, født 1728 og død 1791, hollandsk Generalkonsul. Agent 1780. Borgerrepræsentant og Opretter af Legatet; forærede Nykirken dens indre Dekoration; gift med sin Kusine, Wibeke van Gelder.

Hans Far, Willem Berendts Tipoldefar altsaa, var *Willem Berendt* van Gelder, født 1698 og død 1780; hollandsk Konsul; en af de 16 delegerede Mænd i 1733; Borgermester 1760; boede i Rosenkrantzgaarden (Murhvælvingen); var som ung med blandt de Borgersønner, der escorterede Christian d. 6te under hans Ophold i Bergen. Han kjøbte Kloster i 1744 og var gift med Karen Lindegaard.

Hans Far, Tip-tip-oldefaren altsaa, var *Be-*

rendt Willem van Gelder, født 1668; Agent, en af de 16 (se Ole Camstrups poetiske Sager og Relation over Christian d. 6tes Ophold i Bergen). Gift med Cornelia de Lange.

Tip-tip-tip-oldefaren var Willem Berendt van Gelder, født 1632; Kjøbmand og Opretter af det van Gelderske Fattighus i Byen; gift med en hollandsk Dame, Antje van Hoogendorp.

Og hans Far endelig, Tip-tip-tip-tip-oldefaren, var Berendt van Gelder, født 1590, Kjøbmand «af et allerede dengang gammelt og anseet Handelshus».

Høiere kom gamle Sahl ikke i dette Liv, trods alt hvad han havde klavret i de genealogiske Trapper og rodet paa Slægternes Mørklofter.

Han ledte efter Piben; huskede sit store Selvfornegtelsesforsæt og gik istedet hen og vaskede sine haarede Hænder for fjerde Gang.

Satte sig saa atter for sine tre store Dokumentark og skrev, efter en Betænkningstid, paa de to, som Smaapigerne skulde have, under Broderen Willem Berendts Navn:

«Sin uforglemmelige, salig Faders værdige Efterfølger; Klosters og Familiens Hoved og Hjerte ligefra sit 23de Aar.»

Men de maatte bare ikke vise ham selv det.

Han begyndte atter at lede efter Piben. Se, der stak jo Mundspidsen frem under Aviserne.

«Hvad siger Jan Sahl? Ikke røge nu! Herre over sine Lidenskaber; at de ikke skal blive Herre over ham!»

Og saa en Stund efter: «Ja nu, min kjære Jan Sahl; nu, da du har seet, at du kan sige Nei, hvorfor skulde du da længer negte dig en Gave, som den Algode lader gro til Menneskets Glæde?»

Og saa stoppede og tændte han sin Pibe, mens Freden leirede sig som Røgringerne om en lykkelig Olding.

En rød Slyngrose tittede ind Vinduet; en lodden Humle gjemte sig summende i den. Og en stor, lodden Humle sad i Gyngestolen og summede paa en Stump af en aflagt Dansemelodi, som de gamle kaldte Figaro — og gjemte sig i lyse Minders Rosenblade.

Præsten og Willem Berendt kom fra Skolen langs Havegjærdet.

Sahl hørte Willem Berendt sagde: «Men se nu, hvor alt gaar fremad; det er Oplysning, som trænges; skulde det ikke kunne være ret at tænke saa?»

«Det er Kristendom, som trænges,» hørte han Præsten sætte fast i, «ellers falder al Kultur.»

Sahl gjorde sig hurtig færdig til at gaa ned og vaskede for sidste Gang sine Hænder.

Han fandt Præsten alene; Willem Berendt var gaaet nord. Men Præsten fortalte ham forarget, at van Gelder havde sagt Nei til hans Bøn om en Gave til Sognets nyoprettede Indremission — trods det gode Exempel, han havde foreholdt ham, at Enkemadam Ramsvig havde givet 20 Daler.

Nils i Ramsvig var nemlig død; og Enken, som nu hed Madam Ramsvig, havde overladt sin fordærvelige Handel til Sønnerne og givet 20 Spd. i Aflad for de Blodpenge, hun og hendes gjorde sig tilgode med.

Da kunde Sahl ikke tie:

«Bedste Hr. Pastor! kjendte De van Gelder, vilde De ikke nævne ham i samme Aandedræt som Nils i Ramsvig sin Familie; han har holdt sig for god til at holde deres skidne Skillinger frem i Lyset for Dem.»

«Madam Ramsvig læser sin Bibel hver Dag, det ved jeg.»

«Og jeg, som intet ved,» gjentog Sahl med hellig Varme, «jeg er endnu sikrere paa, at van Gelder læser sin Bibel hver Dag; men han siger det ikke til et eneste Menneske, for han gjør det ikke for Mennesker, men for Gud. — Og

saa lever han efter det, han læser. — Præst, Præst — De aner ikke, hvad Mand han er. — Men der kommer han i Alleen! Nu taler vi om noget andet! Tro mig, kjære Præst, alt er godt og Willem Berendt det bedste Menneske i Verden.»

XXXXVII.

Næste Sommer — det var 1872 — laa Sahl paa det sidste.

Van Gelder fulgte Præsten op paa hans Værelse.

Han havde som en instinktmæssig Frygt for, at Præsten skulde være nærgaaende mod hans kjære, faderlige Ven.

«Goddag og velkommen, kjære Hr. Pastor! Tusenfold Goddag og velkommen.»

«En *god* Dag!» præciserede Præsten dybtænkt.

Saa satte han sig og kremtede nogle Gange.

«Hvad er nu Deres Trøst og Tro, som De vil dø paa da, gamle Sahl?» spurgte endelig Præsten.

Da aflagde Sahl høit og bevæget sin Bekjendelse.

«Jeg vil dø i den samme Tro som min uforglemmelige Ven og Fætter van Gelder.»

Han vendte sit store Hoved og saa paa Willem Berendt med sin store, gjennem tre Generationer krystalliserede Hengivenhed.

Præsten kremtede og tog paa at vise ham, at hans sidste Bekjendelse burde støtte sig til Herren og ikke til noget Menneske.

«Vi er ikke uenige, kjære Præst, bed for mig — og læs af den hellige Skrift for mig; jeg er enig i hvert Ord og taknemmelig for hvert Ord; men lad mig faa Lov i fuld Overensstemmelse dermed at gjentage:

Jeg vil dø i den samme Tro som min uforglemmelige Ven og Fætter van Gelder.»

En Stund efter vendte han sig igjen til Willem Berendt og sagde:

«Aa nei, aa nei, hvor godt jeg har havt det; og hvor godt vi har havt det sammen; og hvor snille baade Gud og Mennesker altid har været mod mig; og hvor deiligt det har været at leve — ja hver eneste Dag, du. Alt har været godt, Miskundhed og godt alle mit Livs Dage.»

Præsten var reist. Willem Berendt sad i Sahls Vindu og saa Aftensolen gylde Grantoppene, lægge Grønglans over Græsmatterne

og Rosenglød over Knauserne — da hørte han det store Barn hviske høiere end det selv forstod:

«Du gode Gud og Frelser! lad mig faa sove ind i dine Arme i Aften, saa min kjære unge Ven ikke skal behøve at vaage inat; han trænger saa vel sin Hvile.»

XXXXVIII.

«Langsomt og høitideligt,» sagde van Gelder til de tre Bymusikanter, som gik foran Ligfølget. De spillede den gammeldagse Figaro, hvis Toner havde fulgt gamle Sahl hele Livet igjennem.

Lys og freidig gik van Gelder bagefter. Det var ham, der saa ud som Troens Mand; Præsten saa mere ud som den nøgterne Diplomat.

Og alligevel var dette Præstens Thema: «Uden Tro er det umuligt at behage Gud.» Ikke et Ord om den kjære Afdøde, skjønt hver Sjæl ventede, at han ogsaa skulde være lidt af en Tolk for den Hengivenhed, hvormed stort og smaat hang ved den Afdøde. Ikke et Ord — og alligevel mellem Linjerne en kold Fornem-

melse af Præstens Mistillid til Afdødes aandelige Habitus.

Men da Præsten var færdig, stod van Gelder, før han selv vidste af det, lys og fast paa Gravbakken med Hatten i Haanden:

«En Tak til Alle, som har vist vor kjære gamle Sahl den sidste Ære! Og saa bare et Par Ord tilslut!

Mange vil vist sige, at gamle Sahl intet efterlod sig — men det er ikke sandt. Han efterlader sig en stor Arv, et Minde om Nøisomhed og Tilfredshed, Uegennyttighed og Forsonlighed, Enfold og Venskab — ja et Venskab, som lyser mer end Guld. Saadanne Venner voxer ikke op igjen i vor Tid — man kunde kanske være berettiget til at spørge: hvorfor ikke?

Maatte hans Arv aldrig ødes, men bære rige Renter, fornemmelig paa Kloster og Udvær, hvor den er nedlagt.

Slægt efter Slægt har han elsket med sit store, store Hjerte; Slægt efter Slægt skal elske ham igjen og sige: Hans Liv var som et Solgangsveir i Leden.»

*

Men ved Sahls Begravelse var det sidste Gang, Præsten var paa Kloster i Embeds Medfør. Ugen efter tiltraadte han sit nye Embede i Byen, hvor der var mange Præster, og hvor de fleste repræsenterede samme Retning som han.

Han havde ikke virket ret længe sammen med sine Kolleger, specielt i Skolekommissionen, før han greb sig i at være mere frisindet end dem og at nærme sig nok saa meget til van Gelders Bestræbelser.

Endnu noget senere kunde det hænde, at han tog frem sine skriftlige Udkast og hovedrystende læste sine Indlæg fra tidligere Aar. Skrev jeg virkelig saa ensidigt? Ja ja — overfor min daværende Kollega og paa det Sted var det vel saaledes nødvendigt.

Ude paa Kloster tog baade Virksomhed og Dygtighed til. Men samtidig voxede ogsaa Lysten til Luxus, Overdaadighed og Fornøielser. Særlig om Søndagen, naar Dampskibe og Kjørevei hjalp Byungdommen til at komme ud og føre an, saa det saa galt ud, at van Gelder i Skolen gribende kunde formane til Gudsfrygt og Nøisomhed.

Hans Øie speidede uvilkaarligt efter enhver Hjælp til at befordre kristelig Aand i Skole og Hjem.

Og naar han om Søndagen gik paa Altanen og saa Ungdommen fare opover de store Skoge, som var hans Hænders Værk, eller seile ud efter Leden i Flok og Følge, men bare en eneste fattigslig Færing med tre Kvindfolk og en Mand roede til Kirke, da kunde han se saa vemodigt efter dem og sige: «Der var meget i, hvad den forrige Præsten kjæmpede for — og han var baade en Mand og en Guds Mand.»

Og jamæn begyndte ikke gamle Anders Jondal en Mandag Morgen at tætte den gamle, gisne Vingebaaden, som stod i Fjæren under det 8-kantede Dueslag. Og saa kom Maleren og gnissede paa den — og paa Vandet blev den lagt, for atter at være Kirkebaad for van Gelder sine: Willem Berendt, Lillemor og hendes Forlovede.

For om Høsten var Lillemor kommet hjem med ham. Just som Kaptein Lysgaard laa tilankers udenfor med Korvetten og ventede paa Prins Oscar. Tre Flag vaiede i Rad paa ydre Hougen baade for Prinsen og for Lillemor. Og Officererne stod paa Dækket og satte forundrede Kikkerten paa dem.

«Tænk ikke faa't Union ind endda, Gut!» raabte de fornøiede til hverandre. «Jadden er her mange gamle, aflægse Hul hervester.»

Paa den nye Stenbrygge skridtede van Gelder frem og tilbage. Baaden nærmede sig, og Forlegenheden voxede baade paa Broder og Søster.

Men neppe var de paa Bryggen, før Lillemor sagde: «End Sahl, som er død!»

«End Sahl, som er død, ja,» gjentog Willem Berendt med sit reflekterende Blik, vendte sig saa til sin nye Svoger og sagde:

«Ja der har De tabt meget, at De ikke fik lære gamle Sahl at kjende. Saadanne Venner voxer ikke i vor Tids Jord. Det kunde kanske være berettiget at spørge: *hvorfor ikke*?»